

Özgün Adı: *“Taking Cases to the European Court of Human Rights”* olan ve ilk İngilizce basımı Büyük Britanya’da Ağustos 2002’de yapılan bu yayının Türkçe basımı 2003 yılında yayınevimiz tarafından yapılmıştır. Elinizdeki baskı yayının İngilizce örneğinin 2006 yılında güncelleştirilmiş halidir.

Bütün hakları saklıdır.

BELGE YAYINLARI

İnsan Hakları Dizisi

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİNE

DAVA GÖTÜRME KILAVUZU

© Kerim Yıldız & Lucy Claridge

Baskıya Hazırlayan

Ahmet Kahraman

Çevirenler

Mustafa Gündoğdu
Hayri Zafer Korkmaz

Sayfa Düzeni

Aristan

Kapak Tasarım

Alparslan Tuygan

Birinci Baskı

Eylül 2003

Güncelleştirilmiş İkinci Baskı

Nisan 2007

İç/Kapak Baskı-Cilt

Ezgi Matbaacılık

BELGE ULUSLARARASI YAYINCILIK

Divanyolu Cad. Binbirdirek İşhanı No:15/1

Sultanahmet/İstanbul

Tel: 0 (212) 638 34 58

Fax: 0 (212) 517 44 53

E-mail: belgeyayinevi@hotmail.com

belgekitapkulubu@yahoo.co

www.belgeyayinlari.com

Kerim Yıldız & Lucy Claridge

**AVRUPA İNSAN HAKLARI
MAHKEMESİNE DAVA GÖTÜRME
KILAVUZU**

Kerim Yıldız, Bingöl'ün Karlıova kasabasında doğdu. İngiltere'de, Uluslararası İnsan Hakları Hukuku üzerine Yüksek Lisans eğitimi yaptı.

Yıldız, 1992 yılında Londra'da kurulan Kürt İnsan Hakları Projesinin (KHRP) kurucu üyesi ve direktörü oldu. KHRP'nin sürdürdüğü sayısız projenin uygulanma sorumluluğunu üstlendi.

Kerim Yıldız, bu arada Türkiye, Suriye, İran, Irak, Azerbaycan ve Ermenistan'da yaşayan Kürtlerin hakları başta olmak üzere, insan hakları alanında kitaplar, makale yazdı. Ayrıca, insan hakları alanında yazılan pek çok kitap için de bölümler hazırladı.

İnsan haklarının, evrensel düzeyde saygı görüp, dokunulmaz olması, korunması amacıyla çabalayan Kerim Yıldız, Uluslararası İnsan Hakları sözleşmelerinin kapsamı ve gerektiğinde baş vurulacak koruyucu mekanizmaları harekete geçirilip kullanılması konusunda da çalışmalar yapmıştır. Bu amaçla Rusya'da, Arnavutluk'ta, Kosova, Ukrayna, Azerbaycan, Ermenistan, Irak ve Güney Kürdistan'da aralarında hakim, savcı, öğretim görevlisi, hukukçu ve insan hakları aktivistlerinin bulunduğu topluluklara eğitim seminerleri vermiştir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine bireysel başvuru ve Birleşmiş Milletlerin İnsan Hakları Mekanizmalarının kullanılması hakkında el kitapları da hazırlayan Yıldız'ın kitapları Türkçenin yanı sıra, Azerice, Ermenice, Fransızca, Fince ve Rusça olarak da yayımlanmıştır.

Kitaplarının, Kürtçe lehçelerinde yayınlanması çalışmalar ise devam etmektedir.

Kerim Yıldız'ın yazdığı ya da editörlüğünü yaptığı ve Türkçe yayınlanan kitapları şunlardır:

- 1- İnsan Hakları Hukuku Alanında Uluslararası Mekanizmalar (1999-Ege Yayıncılık) - Orhan Kemal Cengiz ile ortak yazarlık.
- 2- Azerbaycan-Ermenistan, İnsan Hakları-Etnik Azınlıklar ve Kürtler (2000 Scala Yayıncılık) - Deborah Russo ile ortak yazarlık.
- 3- Hasankeyf ve İlisu Barajı (2001 Bumerang Yayınları) - Koray Düzgören ile birlikte editörlük.
- 4- Dicle-Fırat ve Su Sorunu (2002 Senfoni Yayınları) Koray Düzgören ile birlikte editörlük.
- 5- AB Yolunda Türkiye, değişim için Fırsat mı: yoksa Yol Ayrımı mı? (2002 Bumerang Yayınları) - Koray Düzgören ile ortak yazarlık.
- 6- Türkiye'de Kürtçe Hakkı (2002 Senfoni Yayınları) - Koray Düzgören ile birlikte editörlük.
- 7- Ülke İçinde Göç Ettirilen İnsanlar-KÜRT GÖÇÜ (2002 Senfoni Yayınları) - Koray Düzgören ile birlikte editörlük.
- 8- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Dava Götürme Kılavuzu (2003 Belge Yayınları) -Philip Leach ile ortak yazarlık. Güncellenmiş baskısı yayınevimiz tarafından yeniden yayınlanacaktır.
- 9- Kürtlerin Kültürel ve Dilsel Hakları (2004 Belge Yayınları).
- 10- İnsan Hakları Şikâyetlerini BM Mekanizmalarına Götürme Kılavuzu (2004 Belge Yayınları) - Anke Julia Stock ile ortak yazarlık.
- 11- Türkiyede Kürt Çocuklarının İnsani Hakları (2004 Belge Yayınları).
- 12- Irak Kürtleri (2005 Belge Yayınları).
- 13- 10- İnsan Hakları Şikâyetlerini BM Mekanizmalarına Götürme Kılavuzu-Güncellenmiş ikinci baskı (2006 Belge Yayınları) - Lucy Claridge ile ortak yazarlık.

Yazarın "Suriye Kürtleri" ve "İran Kürtleri" isimli kitapları da yakın dönemde yayınevimiz tarafından basılacaktır.

Lucy Claridge

1975 yılında İngiltere'nin başkenti Londra'nın 40 mil uzağındaki Halton kasabasında doğdu. Oxford Üniversitesindeki hukuk eğitimini, 2000 yılında tamamlayarak avukatlık yapmaya başladı. Yaklaşık 3 yıl boyunca, Medya ve ifade özgürlüğü alanındaki davalar üzerine çalıştı. Bu iş tecrübesini takiben Londra Üniversitesine bağlı King's College'de 'Uluslararası Barış ve Güvenlik: İnsan Hakları ve Uluslararası Güvenlik' üzerine yüksek lisans yaptı. Ardından, 6 ay boyunca İngiltere'deki en önemli sivil haklar ve insan hakları örgütlerinden biri olan 'Liberty' isimli kurumda çalıştı. 2004 yılında avukat olarak çalışmak üzere KHRP'ye katıldı. Halen KHRP'de avukat olarak çalışmaktadır. Lucy Claridge, KHRP'ye katıldığı tarihten bu yana Türkiye, Ermenistan ve Azerbaycan'da Uluslararası İnsan Hakları sözleşmelerin kapsamı ve bu alanda ki mekanizmaların kullanılması konusunda, aralarında hakim, savcı, öğretim görevlisi, hukukçu ve insan hakları aktivistlerinin bulunduğu topluluklara eğitim seminerleri vermiştir.

Kürt İnsan Hakları Projesi
Kurdish Human Rights Project

11 Guilford Street
London WC1N 1DH
United Kingdom
Tel : +44 (0) 20 7405 3835
Fax : +44 (0) 20 7404 9088
Email: khrp@khrp.org
<http://www.khrp.org>

Kürt İnsan Hakları Projesi (KİHP), Birleşik Krallığın başkenti Londra'da kurulmuş ve burada faaliyet göstermektedir. KİHP vakfı, politik amaçlı bir kurum değildir. Bağımsız, hükümetler dışı bir insan hakları kurumudur.

KİHP'nin kamu yararına çalışan bir vakıf olduğu, uluslararası düzeyde kabul görmüş ve tescil edilmiştir. Bu nitelikleri nedeniyle kurum, kendini ırk, din, cinsiyet, siyasi görüşe bakmaksızın, bu konuda herhangi bir ayırım yapmaksızın, Kürt bölgelerinde yaşayan herkesin, bütün insan ve grupların, "insan olmaktan kaynaklanan" haklarını koruma ve savunmaya adanmıştır.

Vakfımız, gördüğü insani işlev nedeniyle, yalnız Kürtler tarafından değil, aynı zamanda, Kürt olmayan kurumlarca da desteklenmektedir.

İngiltere ve Galler Barosu İnsan Hakları Komitesi
Bar Human Rights Committee

Garden Court Chambers
57-60 Lincoln's Inn Fields
London WC2A 3LS
United Kingdom
Tel: +44(0) 20 7993 7755
Fax: +44(0) 20 7993 7700
E-mail: bhrc@compuserve.com
<http://www.barhumanrights.org.uk>

Baro İnsan Hakları Komitesi (BİHK), İngiltere ve Galler Barosu'nun uluslararası insan hakları koludur. Komite, bağımsız bir organdır. Öncelikle, dünyanın her yerinde, avukat ve yargıçların haklarını korumakla ilgilenmektedir. Ayrıca, uluslararası düzeyde kabul görmüş, onaylanmış olan hukukun üstünlüğü ilkesi ile adil yargılanma hakkı standartlarını savunmak savunmakla da ilgilenmektedir.

Baro İnsan Hakları Komitesi, kendi yetki alanı olan İngiltere ve Galler hariç, dünyadaki bütün ülkelere, davaları havale edebilmektedir.

TEŞEKKÜR

Bu kitap, KHRP Direktörü Kerim Yıldız ve KHRP'de çalışan avukat Lucy Claridge tarafından, hukuk stajyeri Kondylia Gogou'nun yardımlarıyla hazırlanmıştır.

Kitabın yazarları ve Kürt İnsan Hakları Projesi, bu vesileyle sundukları mali destek nedeniyle, aşağıda adları sıralanan kurum ve kuruluşlara teşekkür eder:

The Big Lottery Fund (Birleşik Krallık), Irish Aid (Serbest İrlanda Cumhuriyeti), The Sigrid Rausing Trust (Birleşik Krallık), Oak Foundation (Amerika Birleşik Devletleri), Bar Human Rights Committee for England and Wales (Birleşik Krallık), Finnish Ministry for Foreign Affairs (Finlandiya), Bishop's Subcommission for Misereor (Almanya), UN Voluntary Fund for Victims of Torture (İsviçre), The Bromley Trust (Birleşik Krallık) and Sticing Cizera Botan (Hollanda).

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	15
Giriş.....	17
1. Bölüm: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi:	
Sistem Hakkında Genel Açıklama.....	23
1.1 <i>Avrupa Sözleşme Sisteminin Tanıtımı.....</i>	23
1.1.1 11 Nolu Protokol.....	24
1.1.2 14 Nolu Protokol.....	25
1.2 <i>Sözleşmedeki Temel Haklar.....</i>	26
1.2.1 Sözleşmeye Ek Protokoller.....	26
1.3 <i>11. Protokol Çerçevesinde Yeni Sistem.....</i>	27
1.3.1 Süreç.....	28
1.3.2 Üçüncü Bir Tarafın Müdahalesi.....	30
1.3.3 Devletlerarası Davalar.....	31
1.4 <i>Mahkeme Tüzüğü.....</i>	31
1.5 <i>14. Protokol Çerçevesinde Değişiklikler.....</i>	31
1.5.1 Süreç.....	32
1.6 <i>Sözleşme Prensiplerinin Temelleri.....</i>	35
2. Bölüm: Bir Davanın Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine	
Götürülmesi Prosedürünün Ana Hatları.....	39
2.1 <i>Mahkemeye Başvuru.....</i>	39
2.2 <i>Davanın Kaydedilmesi ve İncelenmesi.....</i>	40
2.3 <i>Dava ile İlgili Yazışma.....</i>	41
2.4 <i>Adli Yardım.....</i>	41
2.5 <i>Hükümetin Mütalâası ve Başvurucunun Hükümetin</i>	
<i>Mütalâasına cevabı.....</i>	42
2.6 <i>Geçici Tedbirler.....</i>	42
2.7 <i>Kabul Edilebilirlik Kararı.....</i>	44
2.8 <i>Kabul Edilebilirlik ile Davanın Esasının Birlikte İşlem</i>	
<i>Görmesi.....</i>	44
2.9 <i>Hakikatların Saptanması.....</i>	45
2.10 <i>Dostane Çözüm.....</i>	45
2.11 <i>Kabul Edilebilirlik Sonrası ve Davanın Esası Üzerine</i>	
<i>Son Sunum.....</i>	45

2.12 Sözlü Duruşma.....	46
2.13 Karar.....	46
2.14 Mahkeme Kararlarının Uygulanması.....	47
3. Bölüm: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Kabul	
Edilebilirlik Kriterleri.....	49
3.1 Konum ve Ehliyet - Mahkemeye Kim Başvuruda	
Bulunabilir?.....	50
3.1.1 Milliyet ve İkamet.....	51
3.1.2 Hukuki Ehliyet.....	51
3.1.3 Çocuklar.....	52
3.1.4 Başvuru Sahibinin Ölümü.....	53
3.1.5 Kamununun İşbirliği.....	54
3.2 Mağdur Olduğunu Kim İleri Sürebilir?.....	55
3.2.1 Muhtemel Mağdurlar.....	56
3.2.2 Dolaylı Mağdurlar.....	58
3.2.3 Önyargı Şartının Yoksunluğu.....	59
3.2.4 Mağdur Statüsünü Kaybetmek.....	60
3.3 Kabul Edilemezlik İddiası Ne Zaman İleri Sürelebilir ve	
Karara Bağlanır?.....	61
3.4 İç Hukuk Yollarının Tüketilmesi.....	62
3.4.1 Kanıtlama Yükümlülüğü (İspat Külfeti).....	62
3.4.2 Ulusal Prosedür Kurallarına Uymak.....	63
3.4.3 Kuralda Esneklik.....	64
3.4.4 Çözümlerin Mevcudiyeti, Etkinliği ve Yeterliliği.....	64
3.4.5 Özel Durumlar.....	66
3.5 Altı Aylık zaman Sınırı.....	67
3.5.1 Genel İlkeler.....	67
3.5.2 Muğlak Çözümler.....	69
3.5.3 Sözleşmenin İhlalinin Devam Etmesi.....	72
3.6 İsimsiz Başvurular.....	73
3.7 Mahkeme Tarafından Hâlihazırda İncelenmiş Bir Sorunla	
Öz Olarak Aynı Olan Davalar.....	73
3.8 Hâlihazırda Bir Başka Uluslararası Soruşturma ya da Çözüm	
Merciine Sunulmuş Bir Başvurudaki Konularla İlgili	
Başvurular.....	74
3.9 Sözleşmenin Hükümleri ile Bağdaşmazlık.....	74
3.9.1 Mekân Açısından Bağdaşmazlık (Ratione Loci).....	75

3.9.2 Öz Açısından Bağdaşmazlık (<i>Ratione Materiae</i>).....	75
3.9.3 Zaman Açısından Bağdaşmazlık (<i>Ratione Temporis</i>).....	75
3.9.4 Kimlik Açısından Bağdaşmazlık (<i>Ratione Personae</i>).....	76
3.10 Açık Bir Dayanaktan Yoksunluk.....	78
3.11 Başvuru Hakkının İstismarı.....	78
3.12 14. Protokol ile Getirilen Yeni Kabul Edilebilirlik Kriterleri..	79
4. Bölüm: Kararlar ve Uygulanması	81
4.1 Karar.....	81
4.2 Çözümler.....	82
4.2.1 Maddi ve Manevi Tazminat.....	83
4.2.2 Mülkiyet Davalarında Malın Teslimi.....	85
4.2.3 Yasadışı Tutuklananların Salıverilmesi.....	85
4.2.4 Ceza Davalarında Yeni Duruşmalar.....	85
4.2.5 Masraf ve Harcamalar.....	86
4.3 Uygulama.....	87
4.3.1 14 Nolu Protokol.....	89
Ekler	
Ek 1: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi.....	91
Ek 2: Başvuru Formu.....	135
Ek 3: Yetki Belgesi - Vekâletnâme.....	147
Ek 4: Başvuru Sahibinin Malvarlığı Bildirimi.....	149
Ek 5: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Adlî Yardım Tarifesi....	151
Ek 6: Sözleşme ve Ek Protokolleri Onaylama Tablosu.....	153
Ek 7: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde Görev Yapan Hakimlerin Listesi (görev yaptıkları daire ve temsil ettikleri ülke bilgileri ile).....	155
Ek 8: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Gönderilecek İlk Mektup Örneği.....	159
Ek 9: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Prosedürüne Dair Şema.....	161
Ek 10: Masraf ve Harcamalar İçin Örnek Tablo.....	163
Ek 11: 14 Numaralı Protokol.....	167
Dipnotlar.....	177

Önsöz

Kürt İnsan Hakları Projesi, dava programını 1992’de başlatmıştır. O günden bu yana, bu program kapsamlı bir şekilde geliştirilmiştir. Türkiye’de yürüttüğü dava destek programı ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine ilişkin eğitim çalışması alanındaki başarılarının bir devamı olarak, İngiltere ve Galler Barosu İnsan Hakları Komitesi (BİHK) ile birlikte, 2002 Nisan’ında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini onaylayan Ermenistan ve Azerbaycan üzerinde yoğunlaşan, bir Avrupa Sözleşmesi Eğitimi ve Dava Destekleme Programı başlatılmıştır. Bu amaçla, başka bölgeleri de merkez alan, çok sayıda kuruluşla de işbirliğine başlamış bulunmaktayız.

Bu proje ise, sivil toplum kuruluşlarına (STK) ve hukuk uygulayıcılarına, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Hukuku, uygulaması ve prosedürü hakkında tavsiye ve yardımlarda bulunmayı amaçlamaktadır.

Bu kılavuz, Sözleşme, Mahkeme başvuru formu ve adli yardım tarifesi gibi anahtar nitelikteki metinlerin yanı sıra, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin uygulama ve prosedürü hakkındaki yorumları da kapsayıp, içermektedir. Kılavuz, davaların Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne götürülmesi ile ilgili pratik önerileri sunmak üzere Ermenistan, Azerbaycan, Türkiye ve Avrupa’nın diğer ülkelerinde, süregelmekte olan eğitim seminerlerinin tamamlayıcı bir unsuru olması amacıyla yayınlanmaktadır.

Bu kılavuz kitabı, daha önce Kürt İnsan Hakları Projesi Direktörü Kerim Yıldız ve eski Hukuk Direktörü Philip Leach tarafından

hazırlanmış olan yayının, Kerim Yıldız ve KHRP bünyesindeki hukukçulardan Lucy Claridge tarafından güncelleştirilmiş ikinci baskısıdır. Kitap, KİHP ve BİHK tarafından ortaklaşa yayınlanmıştır.

Bu kılavuzun yayınlanması, KİHP'ne süregelen finansal desteklerinden dolayı çok minnettar olduğumuz KİHP'nin fon sağlayıcıları sayesinde mümkün olmuştur. -Fon sağlayan kuruluşların listesine ek içinde yer verilmiştir.-

Bu arada, söz konusu bölgelerde, kuruluşlarımız arasında, insan hakları standartlarının geliştirilmesi ve desteklenmesi alanında ortak çalışma olanağının ortaya çıkmasından duyduğum memnuniyeti de dile getirmek isterim.

Mark Müller

İngiltere ve Galler Barosu
İnsan Hakları Komitesi Başkanı
Kasım 2006

Giriş

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, 1950 yılında Avrupa Konseyi tarafından benimsenen ilk sözleşmedir. Sözleşme, aynı zamanda Konseyin temel ilkeleri ile ayrılmaz bir bütünlük oluşturmaktadır. Avrupa Konseyi statüsünde, dolaylı yoldan dile getirilen bu ilkeler, çoğulcu demokrasiyi, hukukun üstünlüğüne saygıyı ve insan hakları ile temel özgürlüklerin korunmasını kapsamaktadır.

Avrupa Konseyi ve Sözleşmesi, İkinci Dünya Savaşı'nın getirdiği ölüm, ıstırap ve yıkımların bir daha asla tekrarlanmaması kararlılığı ve insanlık yıkımlarına karşı kısmî cevap olarak ortaya çıkmıştır. “Avrupa'nın Liderleri”, bunun “bir daha asla tekrarlanmaması” konusunda “kararlıydı”lar. Bu kararlılıkla, 5 Mayıs 1949'da Londra'da toplanan on Avrupa ülkesi, Avrupa Konseyi'ni kurdular.

O zamandan bugüne kadar, Konsey üyeleri arasında, büyük bir birlik ve dayanışma gerçekleştirilmiş, bu yönde yeni çalışmalar yapılmıştır.

Avrupa Konseyi, 1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılması ile “bütünlüklü” bir Avrupa çağrısını hayata geçirmeye başlayabilmiştir. Avrupa Konseyi, bundan sonra 46 üye devleti kapsar hale gelmiştir. Bu devletlerin tamamı Avrupa Konseyi Sözleşmesini imzalamıştır.

Ancak Avrupa Konseyine girebilme şartlara bağlanmıştır. Başlıca koşul ise Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)ne bağlılık ve sözleşme ile ek protokollerini imzalayıp, onaylamaktır. Avrupa Konseyine üye devletlerin çoğu, sözleşmeyi kendi iç hukuk sistemleriyle

bütünleştirmişlerdir. Bu durum, ülke mahkemelerine sözleşme ve içtihadına atıfta bulunma olanağını sağlamıştır.

Mesela, Birleşik Krallık'ta, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, İnsan Hakları Yasası (1998) ile ülke hukuku kapsamına girmiştir. Ancak yasa 2000 yılına kadar yürürlüğe girmemiştir.

Ayrıca, bir kişinin sözleşmeyle ilgili bir sorunu yerel mahkemelerde gündeme getirmesi ve yerel olarak yargı kararına bağlanmasını sağlaması sözleşmeyi etkin kılmak bakımından aslı önemlidir. Bu, insan haklarının korunmasında ulusal hukuka yardımcı olması bakımından, bir sistem olarak sözleşmenin felsefesini dikkate almak anlamına gelir.

Ancak, AİHS de zamanla evrim geçirmiştir. Ana sözleşmenin yanı sıra, çok sayıda ek protokol yürürlüğe girmiştir ki, bunlarla, ya yeni haklar eklemiştir (1, 4, 6, 7, 12 ve 13 nolu Protokoller) ya da sözleşme mekanizması geliştirilmiştir. (11 nolu Protokol ve yürürlüğe gireceği zaman 14 nolu Protokol).

Unutmamak gerekir ki, sözleşme, ortaya çıkan insani haklar, hakları karşılayan ihtiyaçlar doğrultusunda, sürekli olarak değişim geçirmekte, eklerle zenginleşti, alanı genişlemektedir. Protokoller, (eski) Avrupa İnsan Hakları Komisyonu ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin içtihatları ile desteklenmektedir. Nitekim, yıllar boyu, bu hakları güçlendirmiş ve geliştirmiştir.

Bir kişinin, ulusal (bağlı, yurttışı olduğu devletin) hukuk yollarını tükettikten sonra, insani haklarının çiğnenip gasp edildiğine ilişkin olarak, sözleşmeye taraf bir Strasburg'da şikayet başvurusunda bulunması, insani hakları garantileyen sözleşme sistemini eşsiz kılmaktadır.

Strasburg mekanizması, ulusal mahkemelerin yerine geçmemekte, ama aynı zamanda ve bir şekilde onun uzantısı olmaktadır. Mamafih, vurgulamak gerekir ki, Strasburg organları, üst davaları, yerel düzeyde ele alan üst hukuk mahkemesi değildir. İnsan haklarının korunması, Strasburg'la birlikte, bir sığınak olarak ulusal düzeyde de temin edilmelidir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin, bireysel hakların dokunulmazlık ve korunmasını, bu benzersiz, eşsizlikle güçlendirilmesi, onu diğer uluslararası anlaşmalardan, esaslı bir şekilde farklı kılmıştır. Örneğin, “sözleşmeciler tarafı”nı, “kendi yetki alanları içinde bulunan herkes” (Madde 1), sözleşme tarafından kapsam içine alındığı için, milliyet kavramı konu dışıdır. Bunun anlamı, devletin sadece vatandaşları değil, ister göçmen olsun, ister mülteci ya da turist, devletin yetki alanı içindeki herkesin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine şikâyetle bulunabilme hakkını garanti etmektedir. Nitekim, 80’den fazla ülkenin vatandaşından şikâyet alınmıştır, ki bu sözleşmeye taraf ülkelerin sayısından fazladır.

Ek olarak AİHM, mutlak durumlarda sözleşmeciler tarafını, kendi ulusal toprakları dışındaki bir alanda, etkin kontrol uyguladığı görüşünü benimsemiştir. Örneğin, *Loizidou-Türkiye*¹ davasında, davalı hükümet (Türkiye), başvuru sahibinin, mülküne sahip olma, kullanma, erişimi engelleyen Kuzey Kıbrıs’ı işgal eden Türk askerî güçleri eylemlerinin, Sözleşme’deki yetki alanı dışında kaldığını, bu kavramın kapsamına girmediğini iddia etmiştir. Ancak, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, sözleşmenin 1. maddesi gereğince, söz konusu bireyin haklarıyla bağlantılı olarak, devletin yetki alanını, devlet organ ve makamları kanalıyla kullanması fikrini kapsadığını kabul ve teyit etmiştir. Mahkeme ayrıca, “hak ihlali, askerî eylemin bir sonucu olarak, ortaya çıktığında sözleşmeciler tarafını sorumluluğu doğar” fikrini benimsemiş ve davacıyı haklı ilan etmiştir.

Mahkeme Bankoviç ve diğerleri - Belçika ve temas eden diğer 16 devlet² davasında ise başka bir görüşe varmıştır.

Bu dava Yugoslavya Federal Cumhuriyetinin NATO tarafından bombalanması sırasında, şikâyetçi yakınlarının hayatlarını kaybetmesine ilişkindir. Mahkeme, şikâyetçi tarafından, bombalama sırasında hayatını kaybeden insanlarla, sorumlu hükümet arasında, yargısal yetki olduğuna dair iddialarını, reddetmiştir. Mahkeme kararında, Yugoslavya Federal Cumhuriyetinin, Avrupa İnsan Hakları

Mahkemesinin hukuki alanı içinde, sözleşmeye taraf ülkelerden biri olmadığını ifade etmiştir.

Kararda özellikle, sözleşmenin, 'sözleşmeci ülkelerin tavırlarına karşı olarak, dünyanın genelinde tatbik edilmek üzere düzenlenmediği'³nin altı çizilmiştir.

Mahkeme burada, insan hakları alanındaki boşluklara işaret etme eğilimini gözardı etmiştir. Normal koşullarda, sözleşme tarafından kapsanabilecek bir sorunu, toprak alanı ile sınırlı tutmuş, yargısal yetki üzerine karar vermeyi tercih etmiştir. Ancak, *Issa-Türkiye*⁴ davasında, mahkeme, Bankoviç kararından kısmen uzaklaşmıştır. Şikayetçiler bu davada, yakınlarının, Türk ordusu tarafından Kürdistan (Kuzey Irak)da öldürüldüğünü ileri sürerek mahkemeye başvurmuşlardır. Mahkeme, daha sonra verdiği kararda, 'sorumlu devlet tarafından gerçekleştirilen askeri operasyon ile, Kuzey Irak'ın belli bir bölümünde etkili bir kontrol elde etmiş olduğu ihtimalini, göz ardı etmemekle beraber, Türk kuvvetlerinin, kurbanların hayatlarını kaybettiği bölgede operasyon yaptığına dair, yeteri oranda kanıt sunulmadığını' belirtmiştir.

Ayrıca şunun da, hatırdan çıkarılmaması gerekmektedir: Sözleşme çok sayıda sivil ve politik haklara ilişkindir. Ancak değişik, geniş alana yayılmış bazı insan hakkı ihlalleri sözleşme kapsamında yer almamıştır.

Sözgelimi, çok sayıda sosyal ve ekonomik haklar Avrupa Sosyal Şartı'nın koruması altındadır. (Başka bir Avrupa Konseyi Sözleşmesi). Bu noktayı belirttik, çünkü Strasburg'daki Mahkeme, her gün, iddia konusu adaletsizliklerle (sosyal ve ekonomik sorunlar da dahil) ilgili başvuru seli ile karşılaşmaktadır. Bu adaletsizliklerin bir çoğu, belki gerçek olabilir, ancak bunlar, genel olarak Sözleşme kapsamı dışındaki sorunlarla ilgilidir ve dolayısıyla reddedilmektedir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AIHM) yapılan başvuruların miktarını vermek suretiyle, Sözleşme sisteminin Avrupa içinde büyüyen önemi ortaya konulabilir:

Mesela, sözleşmenin yürürlüğe girdiği ilk 30 yılda, Komisyona 10.000'in altında şikâyet ulaşmıştır. Ama daha sonra, başvuru sayısı hızla artmış, örneğin 1995'te 10 bin 201 şikayet alınmıştır. 1999'da, mahkemede 47.000 geçici dosya, beklemede yığılmıştır. 2005 yılı sonu itibariyle, biriken dosya sayısı 82 bin 100 adete ulaşmıştır⁵. Bu rakamlar, insan hakları ihlallerinin katlandığı anlamına gelmemektedir.

AİHM'ne yapılan başvuru sayısının artmasında, birçok etkenin rolü payı vardır. Ama asıl, etken, sebep sözleşme bilincinin yükselip gelişmesidir. Bireyler, bu sayede sivil toplum örgütleri ve insan hakları gruplarının yardımıyla AİHM'e başvurmakta, şikayette bulunabilmekte, haklarının davacısı olabilmektedirler.

I

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi: Sistem Hakkında Genel Açıklama

1.1 Avrupa Sözleşmesi Sisteminin Tanıtımı

- ∞ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, İkinci Dünya Savaşı'nın hemen arkasından kurulan ve Avrupa'da kültürel, sosyal ve politik hayatı güçlendirmeyi hedefleyen, Avrupa Konseyi'nin ürünüdür.
- ∞ Strasburg'da üslenen Avrupa Konseyi'nin bu kolun, erken dönem çalışması, İkinci Dünya Savaşı sırasında yaşanan ciddi insan hakları ihlallerine yönelik tepkinin bir parçasıdır.
- ∞ Başlangıçta on üye devlet bulunmaktaydı.
- ∞ Avrupa Konseyi'nin başat karar organları Bakanlar Konseyi (uygulama organıdır) ve Parlamenterler Kuruludur.
- ∞ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 1950'de benimsenmiştir. 1953 yılında yürürlüğe girmiştir. Sözleşme, ekonomik, sosyal ve kültürel haklardan çok sivil ve politik hakları koruma niyetini taşımaktaydı. Bu Sözleşme bireysel başvuru hakkını - bireylerin ve kuruluşların davalarını Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na ve sonra da Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne götürerek, Strasburg süreci yoluyla kendi hükümetlerine karşı çıkma hakkını- ihdas etmiştir.

- ∞ Özellikle 1990'larda çok sayıda merkez ve doğu Avrupa ülkelerinin -sözgelimi Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti ve Slovakya'nın (1992); Polonya'nın (1993); Romanya ve Slovenya'nın (1994), Lituanya'nın (1995); Arnavutluk, Andora ve Estonya'nın (1996); Ukrayna, Hırvatistan, Moldova, "eski Yugoslavya Cumhuriyeti'nden" Makedonya ve Latviya'nın (1997), Rusya'nın (1998) ve Gürcistan'ın (1999)- Ermenistan, Azerbaycan ve Bosna-Hersek (2002), Sırbistan ve Karadağ Cumhuriyeti (2004) Sözleşmeyi onaylamasıyla, Sözleşme sistemi büyük ölçüde genişlemiştir. Şu anda Sözleşme'ye imza koyan devlet sayısı 46'ya ulaşmıştır.

1.1.1 Protokol 11⁶

- ∞ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi davalarının, sistem aracılığı ile işlem görmesi (izlenmesi söz konusu olabilecek yerel işlemlere ek olarak) en az 4-5 yılı bulmaktadır.
- ∞ Sözleşme'ye ek 11 nolu Protokol'ün yürürlüğe girdiği 1 Kasım 1998 tarihinden itibaren, Komisyon ve Mahkemeden oluşan iki kademeli sistem ilga edilmiştir. Bu değişikliğin esas amacı, işlem sürecini hızlandırmaktır.
- ∞ 11 nolu protokolün yürürlüğe girmesi ile birlikte, davalardaki yığılma artmaya devam etmiştir.1999 yılında, bir önceki yılda kayda giren 5.981 başvuruya⁷ karşılık, 8.396 başvuru kayıtlara geçmiştir. 1998 yılında, 18 bin 200 olan yeni başvuru sayısı 2004 yılında 44 bin 100'e ulaşmıştır. Aşırı artış karşısında, mahkemenin davalarla ilgilenme, ele alıp sonuçlandırmaya dair kapasitesi, kaygılara sebep olmuştur. Sonuçta kaygıların giderilmesi amacı ve reform yapılması yönündeki çağrılar sonucu 14 nolu protokol hazırlanıp kabul edilmiştir.

1.1.2 Protokol 14

- ∞ Avrupa Konseyi üyesi ülkeler, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin artan dava sayısını göz önüne alarak, mahkeme etkisinin tehlike altına girdiği ihtimalinden, gözlemimden hareket edip, e12 Mayıs 2004 tarihinde 14 Nolu Protokolü kabul etmiştir.⁸
- ∞ Bu protokol henüz yürürlüğe girmemiştir. Sözleşmeye taraf olan bütün tarafların onayı alındıktan sonraki, üç aylık vade dolduktan ayın ilk günü yürürlüğe girecektir (18 ve 19 numaralı maddeler). 2006 yılının Temmuz ayına kadar 46 üye ülkeden 41'i bu protokolü imzalayıp kabul etmiştir. Kalan 5 üye ülke de, protokolü imzalamış, ancak henüz onaylanma süreci tamamlanmamıştır.
- ∞ 14 numaralı protokol ile getirilen değişiklikler, sözleşmenin kontrol sisteminin yapısından çok, işlemesine ilişkindir. Getirilen ana değişiklikler a) sözleşmenin 35. maddesinde yer alan kabul edilebilirlik kriterlerine ilişkin yeni koşullar -bunlardan kitabımızın ilerleyen bölümlerinde bahsedilecektir-. b) kabul edilebilirlik kararı vermek için, gerektiğinde daha fazla incelemeye gerek duymadan, son kararı verebilecek kadar yetkilendirilmiş, tek hakimli sürece ilişkin tanıtım. c) tekrarı içeren davaları inceleyen üç hakimden oluşan hakim komitesinin ehliyetinin geliştirilmesi. d) Bakanlar Komitesinin bir ülkenin kararın gereklerini yerine getirmemesi durumunda, bunu, mahkemenin karşısına getirebilecek yeni bir prosedürün kurulması.

Yukarıdaki değişikliklere ilişkin geniş açıklamalar, kitabın ilgili bölümlerinde yapılacaktır. Protokol henüz uygulamaya geçmediği için, bu bölümler italik olarak kullanılmıştır.

1.2 Avrupa Sözleşmesi'ndeki Temel Haklar

- Madde 1: İnsan haklarına saygı yükümlülüğü
Madde 2: Yaşama Hakkı
Madde 3: İşkence yasağı
Madde 4: Kölelik ve zorla çalıştırma yasağı
Madde 5: Özgürlük ve güvenlik hakkı
Madde 6: Adil yargılanma hakkı
Madde 7: Kanunsuz ceza olmaz ilkesi
Madde 8: Özel hayatın ve aile hayatının korunması
Madde 9: Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü
Madde 10: İfade özgürlüğü
Madde 11: Toplanma ve örgütlenme özgürlüğü
Madde 12: Evlenme hakkı
Madde 13: Etkili başvuru hakkı
Madde 14: Ayırıcılık yasağı
Madde 15: Olağanüstü hallerde yükümlülük azaltma
Madde 16: Yabancıların siyasal faaliyetlerinin kısıtlanması
Madde 17: Hakların kötüye kullanımının yasaklanması
Madde 18: Hakların kısıtlanmasının sınırları

1.2.1 Sözleşmeye Ek Protokoller

Sözleşmedeki bu temel haklar, ek protokollerle tamamlanmıştır⁹

- ∞ Birinci Protokol: 1952'de benimsenmiş ve 1954'te yürürlüğe girmiştir. Koruma altına aldığı haklar şunlardır:
(1) Mülkiyetin korunması; (2) Eğitim hakkı, (3) Serbest seçim hakkı. Bu protokol sözleşmeye taraf olan ülkelerin çoğu tarafından kabul edilmiştir.
- ∞ Dördüncü Protokol: 1963'de benimsenmiş ve 1968'te yürürlüğe girmiştir. Koruma altına aldığı haklar şunlardır:

(1) Borçtan dolayı özgürlükten yoksun bırakılma yasağı; (2) Serbest dolaşım özgürlüğü; (3) Vatandaşların sınır dışı edilme yasağı; (4) Yabancıların toplu olarak sınır dışı edilme yasağı. Bu protokol sözleşmeye taraf olan ülkelerin çoğu tarafından kabul edilmiştir.

- ∞ Altıncı Protokol: 1983’de benimsenmiş ve 1985’te yürürlüğe girmiştir. Altıncı Protokol, savaş ya da yakın savaş tehlikesi zamanları hariç, ölüm cezasının kaldırılmasını öngörmektedir. Bu protokol sözleşmeye taraf olan ülkelerin çoğu tarafından kabul edilmiştir.
- ∞ Yedinci Protokol: 1984’de benimsenmiş ve 1988’te yürürlüğe girmiştir. Koruma altına aldığı haklar şunlardır: (1) Yabancıların sınır dışı edilmelerine ilişkin usul güvenceleri; (2) Cezaî konularda temyiz hakkı; (3) Haksız mahkûmiyet için tazminat; (4) Çifte yargılanmama ve çifte cezalandırılmama hakkı; (5) Eşler arasında hakların eşitliği. Bu protokol sözleşmeye taraf olan ülkelerin çoğu tarafından kabul edilmiştir.

12 nolu Protokol, Bakanlar Komitesi tarafından 26 Haziran 2000 tarihinde benimsenmiştir. 1 Nisan 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu protokol ayrımcılığın yasaklanmasına ilişkin hükümler içermektedir. Temmuz 2006 tarihine kadar 34 ülke tarafından imzalanmış ve 11 ülke tarafından kabul edilmiştir.

13 nolu Protokol, Bakanlar Komitesi tarafından 21 Şubat 2001 tarihinde benimsenmiştir ve 21 Şubat 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu Protokol her hal ve şart altında idam cezasının kaldırılmasını ön görmektedir. Bu protokol sözleşmecî devletlerden 33’ü tarafından kabul edilmiştir.

1.3 11 Nolu Protokol Çerçevesinde Yeni Sistem

- ∞ Temel haklarda hiçbir değişiklik söz konusu değildir. (Madde 1-18)

- ∞ Değiştirilen Sözleşme, süreklilik temelinde işleyen yeni bir Mahkeme yaratmaktadır (Madde 19). Parlamenteler Meclisi, sözleşmeye taraf her devletin göstereceği adaylar arasından, altı yıl görev yapacak ve yeniden seçilebilir bir yargıç seçecektir. (Madde 22-23) Yargıçlar 70 yaşında emekli olmak zorundadırlar. Gerekli koşulları taşımadığına dair diğer yargıçların üçte iki çoğunluk ile karar vermesi halinde, bir yargıcın görevden uzaklaştırmasına ilişkin bir yetki getirilmiştir (Madde 24).
- ∞ Mahkeme Genel Kurulu, Kurul Başkanı, Başkan Yardımcıları, Daire Başkanlarını, Yazı İşleri (Sicil) Müdürü ve Müdür Yardımcılarını seçmekle ve içtüzüğü belirlemekle görevlidir. (Madde 26) Genel Kurul'un yargısal bir rolü yoktur.
- ∞ Mahkeme'nin başvuruları incelemek üzere, oluşturacağı üç yargıçlı komiteler kişisel başvuruların, daha fazla incelemeyi gerektirmediği hallerde, oybirliği ile kabul edilemezliğine veya kayıttan düşürülmesine karar verebilir (Madde 28). Yedi yargıçtan oluşan Daireler, davanın geri kalan kısmını karara bağlar. (Madde 27-29) Taraf Devlet adına seçilmiş yargıç Daire ve Büyük Dairede re'sen [*ex officio*] yer alır. Kabul edilebilirlik ya da edilemezlik kararlarını temyiz hakkı yoktur.
- ∞ Bireylerin doğrudan doğruya Mahkeme'ye şikâyetle bulunması emredici bir haktır. (İlk defa olarak).

1.3.1 Süreç

- ∞ **Kabul Edilebilirlik Kriterleri:** Kabule ilişkin eskiden varolan kriterler korunmuştur. (Madde 35). Mahkeme davayı inceler ve gerek görürse bir soruşturma yapar. Devletler soruşturma ile ilgili “gerekli bütün kolaylıkları” sağlamakla yükümlüdür (Madde 38). Daireler duruşma yapabilirler (ki, bu

duruşmalar istisnâî durumlarda aksi karar verilmedikçe kamuya açıktır -Madde 40).

- ∞ **Dostane Çözüm:** Mahkemeler Sözleşme ve ek protokollerde tanımlanan şekliyle, insan haklarına saygı esasından hareketle, davanın dostane bir çözüm ile sonuçlandırılması için ilgili taraflara hizmet sunmaya hazır olacaktır (Madde 38-39).. Çözüm halinde, dava kayıttan düşürülür. Bu durumda mahkeme, olay ve varılan çözümlle ilgili olarak, sınırlı kısa açıklama yayınlar.
- ∞ **Mahkeme Kararı:** Hükümler, gerekçeleriyle ve varsa karara karşı çıkan yargıcın muhalefet şerhi ile birlikte yayınlanır (Madde 45). Mahkeme, gerektiği takdirde, hakkaniyete uygun bir surette, zarar gören tarafın tatminine hükmedebilir (Madde 41).
- ∞ **Kararların Uygulanması:** Bakanlar Komitesi'nin rolü mahkeme kararının denetlenmesine indirgenmiştir (Madde 46).
- ∞ **Bir Daire'nin yargı yetkisinden imtina etmesi:** 17 yargıçtan oluşan Büyük Kurul (Madde 27/1) Dairelerin yargı yetkisinden Büyük Kurul lehine vazgeçtikleri davalarda, davayı karara bağlar (Madde 30):
 - (i) Dava, Sözleşmenin (ve/veya ek protokollerinin) yorumu konusunda ciddi sorunlar doğuruyorsa; ya da
 - (ii) Sorunun çözümü Mahkeme tarafından önceden verilmiş bir karar ile çelişkili olacak ise,

Bu davalar, daha fazla sayıda yargıçtan oluşan bir kurul tarafından değerlendirilir. Ancak, davadaki taraflardan biri, bu imtina (vazgeçme) kararının önünü tıkayabilir (Madde 30).

- ∞ **Davaya yeniden bakılması:** Bir Daire kararının verildiği tarihten itibaren, üç ay içerisinde, dava taraflarından her biri, istisnai durumlarda, davanın kesin karara bağlanması için Büyük Daireye gönderilmesini isteyebilir (Madde 43). Büyük Daire bünyesinde beş yargıçtan oluşan bir kurul davanın:

- (i) Sözleşme ve ek protokollerinin yorumuna ilişkin ciddi bir sorun doğurup doğurmadığını;
- (ii) Başvuruyu etkileyen ciddi bir sorun yaratıp yaratmadığını (örneğin, dava ulusal hukuk düzenlemesinde ya da uygulamasında esaslı bir değişikliği gerekli kılıyorsa);
- (iii) Genel nitelikli ciddi bir konu (örneğin ciddi bir siyasî sorun ya da izlenen politikalara ilişkin önemli bir konu) teşkil edip etmediğinin değerlendirilerek talebi karara bağlar.

Dolayısıyla, davaların yeniden görülmesi süreci, bir mahkeme için, aynı davanın esasları hakkında, iki karar sunmayı getiren olağandışı bir rol ortaya çıkmaktadır, ki bu, tartışmaya açık politik bir uzlaşma niteliğindedir.

1.3.2 Üçüncü Bir Tarafın Müdahalesi

- ∞ Mahkeme Başkanı, yargılamada, taraf olmayan herhangi bir Sözleşmecî tarafı, ya da “ilgili bir kişiyi”, yazılı görüş sunma veya duruşmalarda taraf olmaya davet edebilir. (Madde 36/2)
- ∞ Müdahil olma izni için, Mahkeme Başkanı’na yazılı başvuruda bulunulabilir. Eğer Başkan tarafından izin verilirse, bu muhtemelen şarta bağlı olacaktır. Sözgelimi, müdahillerden olgular, ya da dava ile ilgili yasa hakkında, yorum yapmaları ve sunumlarını belirli bir uzunlukta yapmaları talep edilecektir. Yoksa, müdahil olunması ile ilgili herhangi zorunlu bir çerçeve bulunmamaktadır.
- ∞ Meselâ çifte sunumdan kaçınmak için, başvuru sahibi (ya da sahipleri) ile istişarede bulunmak (zorunlu olmamakla birlikte) tavsiye edilecek bir yoldur. Mahkemeye, sözgelimi özellikle gündemdeki davayla bağlantılı, daha geniş bir çerçeve, ya da uygun karşılaştırılabilir içtihat sağlamak bakımından, üçüncü tarafın müdahaleleri yararlı olabilir.

- ∞ *14 nolu protokol yürürlüğe girdiğinde Avrupa Konseyinin İnsan Hakları Komiseri'nin mahkemeye yazılı görüş sunma ve duruşmalarda yer alma imkanı olacaktır. Şu an yürürlükte olduğu durumun tersine müsaade almasıda gerekmeyecektir.*

1.3.3 Devletlerarası Davalar

- ∞ Sözleşmeye taraf herhangi bir devlet bir başka devlet tarafından yapılmış herhangi bir Sözleşme ihlâl iddiasını Mahkeme'ye getirebilir (Madde 33).
- ∞ Başvuruyu yapan taraf Devletin ya da onun herhangi bir vatandaşının iddia konusu ihlâlden etkilenmiş olması gerekir değildir.
- ∞ Daireler devletler arası davaların kabul edilebilir olup olmadığı konusunda ve esas hakkında karar verirler (Madde 29/2). Böylesi davalar, davadan imtina kararlarına ya da davaya yenden bakılması taleplerine yol açabilir.

1.4 Mahkeme Tüzüğü

- ∞ Mahkeme ile ilgili yeni iç tüzük, 1 Kasım 1998 tarihinde yürürlüğe girmiştir. En son 7 Kasım 2005 tarihinde değiştirilmiştir. Bununla, iç tüzük prosedür ve mahkemenin iç işleyişi belirlenmiştir. Tüzüğü mahkemenin <http://www.echr.coe.int/echr> adresindeki web sitesinden temin etmek mümkündür.

1.5 14 Nolu Protokol Çerçevesinde Değişiklikler¹⁰

- ∞ *Temel haklarda hiçbir değişiklik söz konusu değildir. (Madde 1-18)*
- ∞ *14 numaralı protokol ile getirilen değişiklikler sözleşmenin kontrol sisteminin yapısından çok işlemesine ilişkindir.*

- ∞ *Protokol, mahkemenin bileşimi ile hakimlik makamına ilişkin, yeni değişiklikleri tanıtmaktadır. Yeni değişiklikler, hakimlerin bağımsızlığı ve tarafsızlığını sağlamayı amaçlamaktadır. Altı yıl görev yapan hakimler, dokuz yıllık tek dönem için görev alacaklardır. Yargıçlar, 70 yaşında emekli olmak zorundadırlar. 61 yaşın üstündeki hakimler yeniden seçilebilirler. Ancak yüksek sözleşmeci taraflardan, en azından görev yaşıcaıkları sürenin yarısında, görev yapabilecek adayları önermeleri beklenmektedir.*
- ∞ *Mahkeme, Genel Kurulunun talebi halinde, Bakanlar Komitesinin oybirliği ile 7 kişiden oluşan mahkeme heyeti, 5 kişilik heyete indirilebilir. Protokol, ayrıca geçici hakim sistemi getirmektedir. Yeni protokol ile yüksek sözleşmeci taraflardan, önceden geçici hakimlerden oluşan bir liste hazırlamaları talep edilmektedir. Geçici bir hakimin tayin edilmesi gerektiği durumlarda mahkeme başkanı bu liste yardımı ile seçim yapabilecektir.*

1.5.1 Süreç

- ∞ **Kabul Edilebilirlik Kriteri:** *Yeni Protokol ile Sözleşmenin 35. maddesinde belirtilen kabul edilemezlik kriterlerine yenileri eklenmiştir. Bu sayede, mahkemenin ‘dezavantaja yol açmayan önemli bir zarar’ olduğunu düşündüğü durumlarda, başvuruların kabul edilemez olarak, deklere etmesine imkan sağlanmaktadır (Protokolün 12. maddesi sözleşmenin 35. maddesinin tadilini içermektedir). Bu tadilin etkileri kitabın ileri bölümlerindeki 3.12 numaralı bölümde incelenmektedir.*
- ∞ **Kabuledilemez Başvuruların Ayıklanması:** *14 nolu protokol, mahkemenin kurulu sistemine getirdiği tek hakimli istem ile kabul edilemez başvuruların süzülmesi, problemine cevap vermeyi amaçlamaktadır (Protokolün 6 numaralı maddesi ve*

sözleşmenin yeni 26 numaralı madde). Tek hakimin bir başvurunun daha fazla incelemeyi gerektirmediği hallerde, kabul edilemez ya da listeden düşürülmesi konusunda karar verme yetkisi olacaktır (Protokolün 7 numaralı maddesi ve sözleşmenin 27 numaralı yeni maddesi). Açıklama raporu bu konuyu açıklığa kavuşturmaktadır. Buna göre, 'hakim ancak çok açık durumlarda, yani başvurunun kabul edilemezliğinin, başından beri belli olduğu durumlarda, bu kararı alacaktır'. Bu karar son karar olacaktır.

Eğer tek hakim bu kararı alamayacak durumda olursa, bu durumda, başvuruyu komite veya daireye gönderecektir. Tek hakim, çalışması sırasında, kayıt raportöründen yardım alacaktır. Ancak, karara varmak, tümüyle hakimin sorumluluğunda olacaktır. Kayıt raportörü hakim raportörü ve dava avukatının foksiyonlarının yerine getirecektir. Tek hakim, kendi ülkesine karşı yapılmış bireysel başvuru konusunda, karar veremez.

- ∞ Son olarak, bugün geçerli olan sisteme göre, bir bireysel başvurunun kabul edilemezliğinin başından beri belli olduğu durumlarda, karar vermek üzere, görev alan üç hakimden oluşan komite bu görevine devam edecektir. Yeni protokole göre, üç hakimden oluşan bu komite, görevini tek hakim ile paylaşacaktır (protokolün 8 numaralı maddesi ve sözleşmenin 28 numaralı yeni maddesi).
- ∞ **Tekrarlayan Türdeki Davalar:** 14 numaralı protokol, tekrarlayan türde olan ve ulusal hukukta, aynı tür eksikliklerden kaynaklanan, ancak yeteri kadar iyi kanıtlar içeren davalar için, daha hızlandırılmış bir prosedür getirmektedir. Yeni protokolün 8 numaralı maddesi (Sözleşmenin 28 numaralı maddesinin tadilini içerir) gereği üç hakimden oluşan komite, eğer dava konusu olan sorun ile ilgili olarak, mahkemenin önceki kararlarından oluşan iyi bir içtihat mevcut ise buna

dayanarak bireysel başvurular hakkında, kabul edilemezlikten davanın, esası üzerinden kabul edilemezlik üzerine ortak bir karar vermeye kadar, hizmet yetkisi vardır. Ancak kararın oybirliği ile alınması gerekmektedir. Oybirliği ile bir karar alındığı zaman bu son karar halini alır.

Eğer, hakimler oybirliği ile bir karar alamazlar ise bu durumda, daire süreci devreye girecektir (Sözleşmenin 29 numaralı maddesini tadil özelliği taşıyan Protokolün 9 numaralı maddesi). Tarafların, davayı mahkemenin yerleşik içtihatları üzerine tartışma hakkı vardır. Ülke hakiminin, bu tür prosedürlerde yer alması zorunlu değildir. Ancak, Sözleşmenin tadil edilen 28. maddesinin, 3 numaralı fıkrası, komiteye, davalı devlet adına, mahkemede görev alan hakim, komitenin bir üyesi olarak görev yapmak için kendisine davet çıkarılmasına olanak sağlamaktadır. Özellikle, hızlandırılmış prosedür ile ilgili olarak, davalı hükümet tarafından itiraz olduğu zamanlarda.

- ∞ **Uygulama:** Bu yeni protokol ile mahkeme kararlarının yerine getirilmesi ile ilgili olarak yeni değişiklikler getirilmiştir (15 ve 16 numaralı maddeler). Bu konu daha detaylı olarak kitabın 4.3.1 numaralı bölümde açıklanmıştır.
- ∞ **Üçüncü Tarafın Müdahalesi:** 14 numaralı protokolün 13 numaralı maddesi, sözleşmenin 36 numaralı maddesine, üçüncü tarafın müdahalesine ilişkin bir ekleme yapmaktadır. Yeni tadile göre, İnsan Hakları Komiseri, daireler ve Büyük daire önündeki bütün davalar için, yazılı görüş sunabilir, duruşmalara katılabilir.
- ∞ **Dostane Çözüm:** 14 numaralı protokolün 15. maddesi sözleşmenin 39. maddesini tadil ederek, dostane çözüm konusunda, daha esnek ve yeni bir prosedür getirmektedir. Buna göre, mahkeme dostane çözümü garanti altına almak için, dava sürecinin herhangi bir aşamasında, taraflara karşı kendi

tasarrufunu kullanabilir. Buna ilaveten Bakanlar Komitesi- nin yetkileri güçlendirilerek dostane çözüm kararlarının uygulanması konusunda denetimi arttırılmıştır.

- ∞ **AB'ye Uyum:** Protokolün 17 numaralı maddesi sözleşmenin Avrupa Birliği ile uyumunu sağlamaktadır.

1.6 Sözleşme Prensiplerinin Temelleri

- ∞ **Yardımcı Olma Durumu:** Sözleşme sistemi, sözleşmeye taraf olan ülkelerin, ulusal sistemlerine yardımcı olmaktadır. Baş vurucuların, mahkemeye bir dosya sunmadan önce, bütün içi hukuk yollarını tüketmesi gerekmektedir.
- ∞ **Demokratik Toplum:** Demokratik toplum, sözleşmede göze çarpan prensiplerden biridir. Sözleşmenin başlangıç bölümünde, sözleşme tarafı devletler, adaletin temeli olan temel özgürlüklerin diğer şeylerin yanısıra, en iyi şekilde etkili bir siyasal demokrasi ile sağlanacağını tekrar teyit etmişlerdir. Sözleşme kapsamında, garanti altına alınmış olan haklara yönelik bir müdahale, demokratik toplumda, sadece zorunlu olunduğunda yapılır (Madde 8-11)
- ∞ **Ölçülük prensibi:** Mahkeme, sözleşme maddelerine yönelik müdahalelerin, bir ihlale yol açtığını tespit ettiği zaman, ölçülülük prensibini uygular (örneği 8-11 ve 14 numaralı maddeler). Bu prensip, miktarı amaçlanan hukuki hedef ile orantılı olan, baskın bir sosyal ihtiyacın varlığına gereksinim duyar.
- ∞ **Takdir Sınırı:** Mahkeme, sözleşme ile garanti altına alınmış haklardan birinin sınırlandırılmasının, demokratik toplumlar- da gerekli olup olmadığı ile ilgili değerlendirme yaptığında, ulusal yetkililere takdir sınırı doktrini ile atıfta bulunur. Basın özgürlüğünün kısıtlanması ile ilgili davalarda, mahkemenin, genellikle yasaklı yayının şiddeti özendirmemesi durumlarının dışında, kısıtlı takdir sınırı yanlısı olduğu görülmüştür.

Çevresel planlama ve isim yönetmelikleri ile ilgili davalarda ise mahkeme ulusal otoritelerin geniş bir takdir sınırından faydalandığını tespit etmiştir.

- ∞ **Yaşayan bir araç olarak Sözleşme:** Sözleşme çok taraflı bir anlaşmadır. Mahkeme ise 1975 civarından bu yana 1969 tarihli Anlaşmalar Hukuku Viyana Sözleşmesinde belirlenmiş prensipler çerçevesinde sözleşmeyi yorumlamaktadır¹¹.

Devam eden yıllar boyunca mahkeme sözleşmenin insan hak ve özgürlüklerinin müşterek olarak uygulandığı bir anlaşma olduğuna dair, özel bir karakter taşıdığına, hesaba katarak iki ayrı doktrin yorumlaması daha geliştirmiştir¹².

Birinci doktrin, sözleşmenin yaşayan bir araç olarak yorumlanmasıdır. Tyrer ve Birleşik Krallık kararında mahkeme, ‘sözleşmenin, günün koşulları ışığı altında, yorumlanması gereken bir yaşayan araç’ olduğu görüşünü ifade etmiştir¹³. Mahkeme, bu doktrine, birçok davada tekrar başvurmuştur. Örneğin, Türkiye’ye karşı açılmış *Loizidou* davasında, mahkeme ‘yaşayan araç’ doktrininin, sadece sözleşmenin temel bölümleri ile sınırlı tutulmaması gerektiğini, 25 ve 46 numaralı maddeler olmak üzere, sözleşmenin icra mekanizmalarını içeren bölümleri içinde geçerli olması gerektiğini belirtmiştir¹⁴. Mahkemeye göre, sözleşmenin bu bölümleri ‘sırf bundan kırk yıl önce yazanların yaklaşımları ile uyumlu olarak yorumlanamaz’¹⁵. Zaman zaman mahkeme sözleşmeyi yorumlarken ‘dinamik ve dönüşümcü’ yorumlamasına vurgu yapar ki bu ‘yaşayan araç’ doktrininin bir başka tarafıdır¹⁶.

İkinci doktrin ise garanti altına alınmış hak ve özgürlüklerin yorumlanması, onların uygulanmasını teorik ve göz boyacı değil, daha pratik ve etkili yapmaktadır¹⁷. Mahkeme, ‘pratik ve etkili’ doktrini içtihatlarında kullanarak, sözleşmenin çeşitli bölümlerini yorumlamıştır. Mesela, 8. madde, sözleşme tarafı devletlerden, özel hayatın korunması için negatif yükümlüklerini yerine getirmesini talep ederken, aynı zamanda pozitif yükümlülükler getirerek, bireyler

arasındaki ilişkiler derecesinde dahi, özel hayatın korunması için etkili ve gerçekçi uygulamaları devreye sokmaya çalışmaktadır¹⁸. Yine toplantı hakkının etkili ve gerçekçi olarak kullanılması ile ilgili olarak, mahkeme sözleşmenin 11. maddesinin, hükümetleri pozitif sorumluluk altına koyduğunu belirtmekte, hükümetleri bu türde uygulamalar yapmaya davet etmektedir. Örneğin, yasadışı gösterilerin, barışçıl sürmesini sağlanması için polis kuvvetlerinin gönderilmesi¹⁹.

II

Bir Davanın Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne Götürülmesi Prosedürünün Ana Hatları

Haberleşme yolu ile ilgili bilgiler:

The Registrar

European Court of Human Rights

Council of Europe

F-67075 Strasbourg Cedex

Tel: (0) 3 88 41 20 18

Faks: (0) 3 88 41 27 30

Web sitesi: <http://www.echr.coe.int>

Davanın aşaması hakkında bilgi almak için, yazılı veya telefon yoluyla mahkemeye ulaşmak mümkündür. İlgili dairede çalışan personel, bu konuda yardımcı olacaklardır. Yazılı bütün iletişimlerde, dosyanın adı, sorumlu ülke ve başvuru numarası mutlaka açıkça belirtilmelidir.

2.1 Mahkeme'ye Başvuru

- ∞ İlk dilekçede başvuru sahip (ya da sahiplerinin) kimlik bilgileri belirtilmeli, ilgili olgular ve yapılan ulusal işlemler özetlenmeli ve başvuru sahibinin ihlâl edildiğini ileri sürdüğü sözleşme maddeleri belirtilmelidir.

- ∞ Başvurunun bir avukat tarafından yapılması gerekli değildir.
- ∞ Herhangi bir Mahkeme masrafı sözkonusu değildir.
- ∞ Şikâyetin bildirim tarihi, ilk dilekçedeki tarihtir (altı aylık zaman sınırlaması bakımından önem kazanmaktadır -Madde 35/1). İlk dilekçe faks ile gönderilebilir.
- ∞ Mahkemenin İngilizce ve Fransızca olmak üzere iki resmi dili vardır. Ancak kabul edilirlilik sürecinden önce, ilk dilekçede veya mahkemeye yapılan herhangi bir sunum aşamasında, sözleşmeye taraf olan devletin dili kullanılabilir. Kabul edilebilirlik aşamasından sonra, mahkeme başkanından sözleşme tarafı ülkenin dili, yazışma konusunda izin alınmamış ise yazışmaların, mahkemenin resmi dillerinden İngilizce veya Fransızca olarak yapılması gerekmektedir.
- ∞ İlk mektup örneğinin bir taslağını Ek H’de bulabilirsiniz.

2.2 Davanın Kaydedilmesi ve İncelenmesi

- ∞ Mahkeme, geçici bir dosya açar ve bir dosya numarası verir. Mahkeme, yazı işlerine mensup bir hukukçu, yazılı olarak dosya numarası ve şikâyetin yapıldığı tarihi bir başvuru formu ve yetki formu ile birlikte mektup aracılığı ile bildirir. (Bir avukata başvuru sahibi tarafından yetki verilmesini öngören bu form başvuru sahibi tarafından imzalanmalıdır.). Bu belgelerin örnekleri için Ek B ve C’ye bakınız.
- ∞ Başvuru mahkemenin 5 dairesinden birine devredilir.
- ∞ Başvuru formu ve yetki formu altı hafta içinde tamamlanarak Mahkeme’ye gönderilmelidir. (Gerektiğinde, yazılı talepte bulunarak sürenin uzatılmasını sağlamak mümkün olabilmektedir.)
- ∞ İlgili bütün belgelerin kopyası başvuru formu ile birlikte Mahkemeye sunulmalıdır.
- ∞ Bu aşamada adli yardım almak mümkün değildir.

- ∞ Tamamlanmış formun alınmasıyla, başvuru formu kayda geçirilir. Mahkeme, dava numarası ve şikâyetin sunuş tarihini teyit eden yazılı bir cevap gönderir. Mahkeme, bu yazısında, başvurunun kabul edilebilirliğine ilişkin görünür problemlere atıfta bulunabilir (ki, başvuru sahibi bunlara cevap vermeye çalışmalıdır.)
- ∞ Kayıt yapılmasını takiben, Mahkemeye sunulan bütün belgeler (Mahkeme tersine bir karar vermedikçe) kamuya açık hale gelir.
- ∞ Kaydın yapılmasıyla, başvurunun kabul edilebilir olup olmadığını değerlendirmek üzere raportör bir yargıç atanır (ki, bu yargıcın kimliği başvuru sahibine açıklanmaz).
- ∞ Mahkeme (üç kişilik bir Komite ya da yedi kişilik bir Daire) bir başvurunun kabul edilemez olduğunu ilân edebilir ya da başvuruyla ilgili olarak davalı Hükümet ile yazışmaya girebilir.

2.3 Davayla İlgili Yazışma

- ∞ Dava ile ilgili olarak davalı Hükümet ile yazışılacaksa, bu hükümetten belirlenmiş bir süre içerisinde (ki, Hükümet süre uzatması sağlayabilir) belli sorulara cevap vermesi istenir (ki, bunların kopyaları başvuru sahibine gönderilir).

2.4 Adli Yardım

- ∞ Bir dava ile ilgili olarak, davalı hükümetle yazışma yapıldığında, başvuru sahibi adli yardım için başvuruda bulunmaya davet edilir. Şikâyetçinin, bu aşamada mal varlığı formunu doldurmuş olması zorunludur (Bakınız Ek D). Malvarlığı bildirimini değerlendirilmesi, yerel otorite tarafından yapılır. Mahkeme, yorum yapması için adli yardım formunu Hükümete

gönderir. Adlî yardım makabline şamil (geçmişe dönük) olarak işler ve işlemlerin her bir aşamasında, belirlenmiş bir ücret cetveli bulunmaktadır. İşlemlerin her aşamasında, avukata adlî yardım önerileri gönderilir ve avukat tarafından bunların imzalanıp geri gönderilmesi gerekmektedir. Paralar banka transferi yoluyla ödenir.

2.5 Hükümet'in Mütalâası ve Başvurucunun Mütalâaya Cevabı

- ∞ Hükümetin, yazılı mütalâasının kopyası başvuru sahibine gönderilir. Başvuru sahibi cevaben (belirlenmiş bir süre içerisinde) kendi yazılı olarak ek mütalâasını sunabilir. Daha sonra hükümete belirlenmiş bir zaman içinde başvurucunun mütalâasına cevap verme fırsatı verilecektir.

2.6 Geçici Tedbirler

- ∞ Geçici Tedbirler (İçtüzük, Madde 39) : Daire, gerekiyorsa daire başkanı, bir tarafın ya da ilgili herhangi bir kişinin talebi üzerine, doğrudan kendisi, tarafların menfaati veya önündeki davanın gereği gibi görülebilmesi için alınması gerektiğini düşündüğü geçici tedbirleri taraflara bildirebilir. Bu konuda Mahkeme bir üçlü sacayağı testi uygular:
 - 1) Çok ciddî nitelikte onarılmaz bir zarar tehlikesinin var olması;
 - 2) Zarar tehlikesinin çok yakın ve geriye dönülemez olması; ve
 - 3) Belli kanıtlar ileri sürülerek savunulabilir (prima facie) bir olay olması gerekir.
 - a. Sözgelimi, başvuru sahibinin ölüm ya da işkence tehlikesinin olduğu bir ülkeye gönderilmek üzere sınır dışı edilmesi halinde, geçici tedbirler uygulanabilir. Shamayev ve 12 diğer kişinin Gürcistan ve Rusya'ya²⁰ karşı açtığı davada

mahkeme, Gürcü yetkililerden terörist şüphesi altındaki Çeçen kökenli militanların, Rusya'ya iadelerinin bu durunun, koşullarına yönelik daha geniş bilgi alınana kadar durdurulmasını talep etmiştir.

- b. Geçici tedbirler, aynı zamanda farklı özelliklerdeki davalarda da uygulanmıştır. Öcalan ve Türkiye davasında, mahkeme geçici tedbir talebi yoluyla hükümetten, ölüm cezası hükmü ile karşı karşıya bulunan başvuru sahibinin, adil bir yargılamadan yararlanması ve kendi seçtiği avukatlar yoluyla AIHM'ye bireysel başvuru yapma hakkını kullanmasının sağlanmasını talep etmiştir²¹.
- c. Acil davalarda, geçici tedbir talebi için yapılacak olan başvuruların, mahkemeye faks, e-mail veya kurye yolu ile mümkün olduğunca çalışma saatleri içinde yapılması gerekmektedir. Eğer başvuru e-mail yolu ile yapılmış ise aslının da mutlaka posta ile gönderilmesi gerekir. Talep mektubunun üzerine, ACİL - MADDE 39 notu açık ve görünür şekilde, sözleşmeye taraf olan devlet dili ile yazılmalıdır. İade ve sınırdışı etme davalarında, geçici tedbir talebi ve bu talebi destekleyen destekleyici belgeler, yerel mahkemenin vereceği son karardan önce mahkemeye gönderilmelidir. Bütün geçici tedbir talepleri mutlaka destek niteliğinde olan ve başvuru sahibinin şikayetlerinin dayandığı belgeler ile birlikte gönderilmelidir.
- d. Sözleşmeye taraf olan bir devletin, geçici tedbirleri ihlali, sözleşmenin 34. maddesinin ihlali anlamını taşır. Mamatkulov ve Askarov tarafından Türkiye'ye²² karşı açılan davada, mahkeme 'geçici tedbirlere uymayan girişimler, mahkeme başvuru sahiplerinin şikayetlerini etkili olarak incelemekten alıkoymak ve başvuru sahibinin haklarının kullanımını engelleyerek, sözleşmenin 34. maddesinin ihlal edilmesi anlamına gelmektedir' kararı vermiştir.

2.7 Kabul Edilebilirlik Kararı

- ∞ Bir başvuruya, 3 hakimden oluşan komite tarafından kabul edilemez kararı verilebilir (oybirliği ile). Kabul edilebilirlik kararı verilen davalara, 7 hakimden oluşan daire bakar.
- ∞ Mahkeme, kabul edilirlık üzerinde karar vermek için, sözlü duruşma düzenlenmesi yoluna gidebilir. Ancak bu uygulamam şimdilerde daha az uygulanmaktadır ve genellikle zor ve mahkemeye yeni olan sorunlar üzerine davalar için uygulanmaktadır.
- ∞ Sözleşmeye bağlı, 14. protokol tarafından yapılan yeni düzenlemeye göre bir hakim ve raportörden oluşan ekip, bir davanın kabul edilebilirliği üzerine toplanabilir (madde 6 ve 7). Ancak bir hakim kendi ülkesine karşı sunulmuş bir davaya bakamaz.

2.8 Kabul Edilebilirlik ve Davanın Esasının Birlikte Görülmesi

- ∞ Mahkeme, bir davanın kabul edilebilirliği ile esasına ilişkin, aynı anda karar verebilir (Madde 29 paragraf 3). Bu uygulama, genellikle davaların hızlandırılması ve aynı özellikteki davalar hakkında karar verme amaçları ile daha yoğunlukla kullanılmaktadır.
- ∞ Böyle bir durumda, mahkeme davaya taraf olan devlet ile irtibata geçtiği aşamada karar verir. Mahkeme davanın taraflarını maddi ve manevi tazminatlar ile dostane çözüm konusunda sunum yapmaya davet eder.
- ∞ Alternatif olarak , daire uygun gördüğü durumlarda bir dava hakkında kabuledilebilirliğe dair kararında içerecek şekilde davanın esası üzerinden taraflara önceden iletişim için süre vermeden karar verme yoluna gidebilir.

2.9 Hakikatların Saptanması

- ∞ Mahkeme, şahit dinlenmesi, bulgu tespit duruşmaları veya çok nadiren mahalinde inceleme yollarını kullanabilir.

2.10 Dostane Çözüm

- ∞ Dostane çözüm prosedürü, hükümete ve başvuruçuya sorunu dostane yollardan çözme imkanı sunmaktadır.
- ∞ Mahkeme, kabul edilebilirlik kararından sonraki süreç içinde, taraflara yazılı olarak dostane çözüm konusundaki tekliflerini bildirmeleri iletir (Sözleşmenin 39. maddesi). Dostane çözüm konusunda uzlaşma sağlanırsa dava listeden düşürülür.
- ∞ Hükümetten dostane çözüm konusunda teklif alan bir başvuruçunun, hem hükümetin zararın tazmini için önerdiği tazminat ve masraflar için hemde, hükümetin politika ve uygulamalarını düzeltilmesi için, yeni düzenlemeler yapma konusundaki isteği üzerine, kökten bir pazarlık yapması en uygundur.
- ∞ 14 numaralı protokol ile sözleşmenin 39. maddesi tadil edilmektedir. Buna göre dostane çözüm prosedürü davanın herhangi bir aşamasında uygulanabilir (15. madde).

2.11 Kabul Edilebilirlik Sonrası ve Davanın Esası Üzerine Son Sunum

- ∞ Kabul edilebilirlik ve davanın esasının birlikte görülmediği durumlarda, mahkeme tarafları son kez yazılı sunum yapmaya davet eder. Bu sunumun başvuruçunun davasının toplamını özetleyeci özellikte olması gerekir.
- ∞ Talep edilecek olan tazminat ve masrafların ya bu son sunuma dahil edilmelidir ya da kabuledilebilirlik kararından sonraki

iki ay içinde veya mahkeme tarafından belirlenmiş bir süre varsa o süre içinde mahkeme sunulmalıdır.

- ∞ Raportör davanın esasına ilişkin detaylı bir inceleme yapacaktır.

2.12 Sözlü Duruşma

- ∞ Mahkemenin, bir davanın esası hakkında duruşma düzenlemesi, şimdilerde bir kuraldan ziyade, istisna durumundadır. Dava hakkında, sözlü duruşma düzenlenmesi, çok az rastlanan bir durumdur. Mahkeme sözlü duruşma uygulamasını genellikle, bir davanın yüksek oranda hukuki ve siyasi özelliği varsa, veya olay hakkında daha fazla açıklamaya ihtiyaç varsa, uygulaması beklenmelidir.
- ∞ Mahkemenin duruşmaları (duruşmanın özel olarak yapılması için nedenler olmadıkça) kamuya açık olarak yapılır. Normalde duruşmalar, genellikle toplam iki saatten fazla sürmez. Başvuru sahibine, ilk sözlü iddialarını sunması için genellikle 30 dakikalık bir süre tanınır. Eğer Mahkeme, taraflara sorular soracaksa 15-20 dakikalık ara verilir, sonra her iki taraf da 15-20 dakikalık sürede soruları cevaplar ve diğer tarafa cevaplar verir.

2.13 Karar²³

- ∞ Mahkemenin gerekçeli kararı, yazılı olarak yapılan son sunumdan aylar sonra veya sözlü duruşmadan sonra yayınlanır. Taraflara kararın açıklanacağı gün ve saat ile mahkemenin web sitesinde yayınlanacağına ilişkin bilgiler önceden verilir.
- ∞ Yargıçlar çoğunluğun kararına muhalefet şerhlerini ekleyebilirler. Kesinleşmiş kararlara uyma zorunluluğu vardır (Sözleşme Madde 46/1).

- ∞ Mahkemenin birincil çözümü, bir ya da daha fazla sözleşme hakkının ihlâl edilmiş olduğunu ilân etmektir.
- ∞ Kararda, Sözleşmenin 41. maddesine (eski 50. madde) göre, “hakkaniyete uygun tatmin”e hükmedilmesini de içerebilir. Bu, maddî ve manevî kayıpların tazminini ve adlî masrafları içerebilir. Hakkaniyete uygun tatmin hükmü, Mahkemenin ek sunuşları alabilmesi için ertelenebilir.
- ∞ Mahkeme ulusal otoritelerin kararlarını iptal etmez; Mahkemelerin ulusal mevzuatın iptali ya da davalı hükümetlerin alacakları özel tedbirler konusunda yargılama yetkisi yoktur. Ancak, bazı durumlarda sorumlu hükümete, uygulamaları hayata geçirmesini önerebilir. Örneğin, adil yargılamanın ihlâl edildiği durumlarda, mahkeme bu durum karşısında, bir ferahlama yaratmak için bağımsız ve tarafsız bir mahkemede yeniden yargılama önerisinde bulunabilir.²⁴
- ∞ Sözleşmede, başvuru sahibi aleyhine masrafa hükmedilmesini öngören hiçbir hüküm bulunmamaktadır.

2.14 Kararların Uygulanması

- ∞ Kesinleşmiş kararlar, uygulamayı denetleyen Bakanlar Konseyi’ne gönderilir. (Sözleşme Madde 46/2). Bu durum yayınıımızın 4.3 sayılı bölümünde genişçe açıklanmaktadır.

Bu prosedürü açıklayan bir mantık akışı şeması Ek I bölümünde bulunabilir.

III

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Kabul Edilebilirlik Kriterleri

Kabule ilişkin kurallar, Avrupa İnsan Hakları Sözleşme sisteminin kritik bir yönünü oluşturmaktadır. Çünkü, davaların sadece yaklaşık %10-20 kadarı kabul edilebilir bulunmuştur. Sözgelimi, 2005 yılında, Mahkeme 28. bin 648 başvuruyu ele almış ve bunların % 95'i ya kabul edilemez ilân edilmiş, ya da listeden düşürülmüştür²⁵.

Sözleşmenin 34. maddesi (eski 25. madde), davaların görülebilmesine ilişkin kuralları koyar. 35. madde (eski 26. madde) kabul edilebilirlik kriterlerini koymaktadır, ki uygulamada, en önemlisi iç hukuk yollarının tüketilmesi ve ulusal işlemlerde nihaî kararın verilmesinden sonra altı ay içinde Mahkemeye başvurunun sunulmasıdır.

Madde 34

İşbu Sözleşme ve protokollerinde tanınan hakların Yüksek Sözleşmeci Taraflardan biri tarafından ihlalden zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek kişi, hükümet dışı her kuruluş veya kişi grupları Mahkeme'ye başvurabilir. Yüksek Sözleşmeci Taraflar bu hakkın etkin bir şekilde kullanılmasına hiçbir suretle engel olmamayı taahhüt ederler.

Madde 35

1. Uluslararası Hukukun genel olarak kabul edilen prensiplerine göre, ancak iç hukuk yollarının tüketildikten sonra ve kesin karardan itibaren altı aylık süre içinde mahkemeye başvurulabilir.

2. Mahkeme, 34. madde uyarınca sunulan herhangi bir kişisel başvuruyu aşağıdaki hallerde kabul etmez:

a) Başvuru imzasız ise veya;

b) Başvuru, Mahkeme tarafından daha önce incelenmiş veya uluslararası diğer bir soruşturma veya çözüm merciine sunulmuş başka bir başvurunun konusuyla esas itibarıyla aynı ise ve yeni olaylar içermiyorsa.

3. Mahkeme, 34. madde uyarınca sunulan herhangi bir kişisel başvuruyu işbu Sözleşme ve protokolleri hükümleri dışında kalmış, açıkça dayanaktan yoksun veya başvuru hakkının suiistimali mahiyetinde telakki ettiği takdirde, kabul edilemez bulur.

4. Mahkeme, işbu maddeye göre kabul edilemez bulunduğu her başvuruyu reddeder. Yargılamanın her aşamasında bu karar verilebilir.

3.1 Konum ve Ehliyet - Mahkemeye

Kim Başvuruda Bulunabilir?

Her ne kadar başvuru sahibinin, sözleşme haklarından bir, ya da daha çoğunun ihlali mağduru olması gerektiği şartının (bu konuya

aşağıda değinilecektir) ayrılmaz bir şekilde bağlantılandırılmış olsa da, konum ve ehliyete ilişkin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kuralları kısıtlayıcı değildir.

34. madde, mahkemenin, “her gerçek kişi, hükümet dışı her kuruluş veya kişi grupları”ndan başvurular alabileceğini öngörmektedir. Buna bağlı olarak, bireyler, kişi grupları, sivil toplum kuruluşları, şirketler (hatta kapanmış olsa bile²⁶), hisse senedi sahipleri, tröstler, meslek kuruluşları, sendikalar, siyasî partiler ve dinî kuruluşlar mahkemeye başvuruda bulunabilirler. İddia edilen sözleşme ihlâlinin doğasına bağlı olarak, bir şirket AİHS çerçevesinde bizzat kendisi başvuruda bulunabileceği gibi, şirketi yönetim kurulu başkanı olarak, şirket genel müdürü²⁷ olarak, ya da istisnâî durumlarda hisse senedi sahibi bireyler²⁸ olarak da, başvuruda bulunmak mümkündür.

Ancak düşünce, vicdan ve din özgürlüğü²⁹, eğitim hakkı³⁰ ve onur kırıcı ceza ve işleme tâbi tutulmak³¹ gibi konularda, tanımlardan dolayı belli davalar sadece bireyler tarafından iddia konusu yapılabilir ve başvuru hakkının kuruluşları kapsayacak şekilde genişletilmesi söz konusu edilemez.

3.1.1 Milliyet ve İkâmetgâh

Sözleşmeye taraf olanların, kendi yetki alanları içindeki herkese, sözleşmedeki hakları sağlamalarıyla ilgili, 1. maddedeki yükümlülüklerinin bir yansıması olarak, mahkemeye sözleşme ihlâlleri ile ilgili şikâyet hakkının, milliyet ve ikâmetgâhla alâkası yoktur. Uygulanacak kriter, başvuru sahibinin sözleşme haklarının ihlâl edilmesinin kurbanı olduğunu iddia edip edemeyeceğidir.

3.1.2 Hukukî Ehliyet

Hukukî ehliyetin olmaması, başvuru hakkını etkileyebilir.³² Ancak, o zaman başvuru sahibi, bir akrabası ya da uygun bir başka

kişi tarafından temsil edilmelidir. Mamafih, başvuru sahibi bir akrabası ya da uygun bir kişi tarafından mahkemede temsil edildiğinde, mahkeme o kişiden başvuru sahibini temsil ettiğine dair yetki belgesi talep eder.

3.1.3 Çocuklar

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesindeki davalarda, gerek aynı şikâyetten kaynaklanan yetişkin “mağdurlar” ile birlikte, gerekse kendi başlarına çocuklar başvuru sahibi olabilirler. Örneğın, *Mrckx - Belçika* davasında,³³ evlenmemiş anne ve kendisinin küçük kızı, vasiyet ve mülk veraseti ile ilgili konu da dahil, Belçika’daki yasaların gayr-ı meşruluğundan şikâyetçi olmuşlardır. *A’nın Birleşik Krallık* aleyhine açtığı dava,³⁴ başvuru sahibi çocuğın, üvey babasından gördüğü ağır kötü muamele ve çocuğın kötü muameleden korunmasında, devletin başarısız kalması ile ilgilidir.

Çıkar çatışması, ya da herhangi bir nedenle, ebeveynlerinin ulusal hukuk açısından, yasal konumlarının uygunsuzluğu söz konusu olmadıkça, çocuklar ayrıca, ebeveynlerinden biri tarafından da temsil edilebilirler³⁵. *Hokkanen - Finlandiya* davasında³⁶ başvuru ,çocuğın babası tarafından, çocuğın velâyeti konusunda, anne tarafından büyük ebeveynleriyle olan anlaşmazlıkla ilgili olarak yapılmıştır. Başvuru sahibi baba, ayrıca kızı adına bir başvuruda bulunmuş, ancak kendisinin ilgili dönemde çocuk üzerinde velâyet hakkı olmadığı saptamasından hareketle, başvurunun bu veçhesi kabul edilemez ilân edilmiştir. Ebeveynleri ile adına davrandıkları bir çocukları arasında çıkar çatışması olduğu ileri sürülen durumlarda, mahkeme, çocuğın haklarına saygı gösterilmesi ile ilgili, herhangi ciddî bir sorunun incelenmesi gerekliliğini, kilit değerlendirme olduğunu vurgulamıştır.³⁷

Temsilcinin, çocuk adına davranmak için, yetki belgesini sunması kaydıyla, çocuklar başkaları -sözgelimi avukatlar- tarafından da

temsil edilebilirler. Örneğin, *SD, DP ve T ile Birleşik Krallık* arasındaki davada³⁸, üç çocuk adına, bir avukat tarafından yapılan başvuruya, ulusal işlemlerde çocukların çıkarlarını güvence altına almak için, mahkeme tarafından atanmış vasi (*ad litem*) tarafından verilen yetki belgesi eklenmiştir. Buna karşı çıkan hükümet, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi çerçevesindeki işlemlerde, ne avukatın, ne de atanmış vasilerin, çocuklar adına davranma yetkisine sahip olduklarını iddia etmiştir. Ancak komisyon, çocukların çıkarlarının temsiliinde, genellikle başkalarına dayandıkları bu gibi sorunlarda, kısıtlayıcı ya da teknik bir yaklaşım getirmeyeceğini vurgulayarak, hükümetin itirazını reddetmiş ve çocukların çıkarlarıyla ilgili hem pratik, hem de etkin olan özgül bir koruma talep etmiştir. Olaylarla ilgili temsil açısından herhangi bir başka alternatif yolun ve hiçbir çıkar çatışmasının olmadığı saptanmıştır.

3.1.4 Başvuru Sahibinin Ölümü

Mahkeme, hayatta olmayan bir kişi adına, bizzat bu kişi için yapılan başvuruyu kabul etmez. Mamafih, şurası açıkça belirlenmiştir ki, hayatta olmayan biri adına, yakın bir akrabası ya da mirasçısı başvuruda bulunabilir. Örneğin, Britanya askerleri tarafından İRA'nın üç mensubuna öldürücü şekilde ateş açılması ile ilgili *McCann - Birleşik Krallık* davasında,³⁹ başvurular, öldürülenlerin mülklerinin temsilcileri de olan mağdurların aile üyeleri tarafından yapılmıştır. *Keenan - Birleşik Krallık* davasında,⁴⁰ oğlunun cezaevinde intiharını takiben, başvuru sahibi, oğlunun hayatını korumak için cezaevi yetkililerinin gerekli önlemleri almakta yetersiz kaldığı şikâyetini yapmıştır. Başvuru sahibi açısından bu türden davalarda, finansal olarak bağımlılığı, ya da maddî zararı kanıtlanması gerekmemektedir. *Keenan* davasında, başvuru sahibinin oğlu, öldüğünde 18 yaşından büyüktür ve kendisinin bakmakla yükümlü olduğu kimse yoktur, ki Fatal Accident Act (Ölümcül Kaza Yasası) 1976 ve mahrumiyet zararı

çerçevesinde işlem yapılmasını fiilen ortadan kaldırmaktadır. Maddî kaybın olmaması, Bayan Keenan'ın Avrupa İnsan Hakları Komisyonuna başvuru yapmasına engel olmamıştır ve gerçekten de oğlunun ölümüyle ilgili olarak, iç hukuk çerçevesinde işlem yapamamış olması AİH Mahkemesinin 13. madde çerçevesinde “ulusal bir makama etkili bir başvuru yapabilme hakkı”nın ihlâl edildiği sonucuna ulaşmasına yol açmıştır.⁴¹

Hayatta olmayan bir akraba ile ilgili sözleşme işlemlerinin yapılması için, başvuru sahibinin konumuna itiraz edildiğinde, Strasburg kurumları, pratik etkin güvenceler sağlama bakımından, sözleşmenin amaç ve hedeflerinin altını çizmektedirler.⁴²

Eğer başvuru sahibi, mahkemede dava sürerken ölecek olursa, başvuru sahibinin yakın akrabasının ya da mirasçısının meşru çıkarları varsa, ya da mahkeme şikâyetin genel bir öneme sahip olduğu kanısında ise, bu kişi ya da kişiler tarafından, genellikle dava sürdürülebilir. Örneğin, HIV'ye yakalanmış hemofili (kanın pıhtılaşmaması) hastalığı olan bir kişinin ebeveynleri, tazminat için yürütülen iç hukuk işlemlerinin uzunluğu bakımından, yapılan bir başvuruyu başvuru sahibinin ölümünü müteakip de devam ettirebilmişlerdir.⁴³ Sado-mazoistik faaliyetlerle bağlantılı bir saldırı hakkındaki cezaî işlemlerle ilgili *Laskey, Jaggard ve Brown - Birleşik Krallık* davasında,⁴⁴ birinci başvuru sahibinin babasının işlemleri başvuru sahibinin ölümünden sonra da sürdürmesine hiçbir itiraz yapılmamıştır.

3.1.5 Kamunun İşbirliği

34. madde sadece “gerçek kişi, hükümet dışı her kuruluş veya kişi grupları”nın mahkemeye dilekçe vermesine izin verdiği için, Belediyeler gibi kamu kuruluşları Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvuruda bulunamazlar. Bu kural “kamu işlevlerini yerine getiren merkezî idare dışında kalan otoriteleri” kapsamamaktadır.⁴⁵

3.2 Mağdur Olduğunu Kim İleri Sürebilir?

34. maddeye göre, başvuru sahibinin bir, ya da daha çok sayıda sözleşme hakkının ihlâlî mağduru olduğu iddia etmesi gerekmektedir. Mahkeme, ancak o zaman her bir davanın özel durumlarını değerlendirir ve ne soyut itirazlara (*actio popularis*)⁴⁶ izin verir, ne de farazî ihlâl iddialarını kabul eder. Sözgelimi, *Buckley - Birleşik Krallık* davasında,⁴⁷ bir çingene olan başvuru sahibi, kendisinin kendi topraklarında ailesi ile birlikte bir karavanda yaşamasının ve konar-göçer hayatı sürdürmesinin engellendiği şikâyetinde bulunmuştur. Başvuru sahibi ayrıca, belli durumlarda çingene karavanlarının kullanımını suç telâkki eden Caravan Sites Act 1968 (Karavan Mahalleri Yasası) ve Criminal Justice and Public Order Act 1994 (Cezâ Adalet ve Kamu Düzeni Yasası) hakkında şikâyette bulunmuştur. Ancak Mahkeme, başvuru sahibine yönelik önlemlerin bu yasalar çerçevesinde alınmamış olmasından dolayı, bu özgül şikâyetleri değerlendirme konusu yapmamıştır.

Mahkeme tarafından uygulanan test şudur: Başvuru sahibinin iddia konusu sözleşme ihlâllerinden şahsen ve doğrudan etkilenmiş olması gerekmektedir.

Mağdurluk testi, bir davada, başvuru sahiplerinden bazıları dışlarken, bazıları dışlamaz.⁴⁸ *Ahmed ve Diğerleri - Birleşik Krallık* davasında,⁴⁹ yerel yönetim görevlilerinin politik faaliyetlerinin kısıtlanması ile ilgili olarak, bir sendika olan UNISON tarafından yapılan şikâyet kabul edilemez ilân edilmiştir. Komisyon, söz konusu yönetmeliğin⁵⁰, sendikanın (10 ve 11. maddeler çerçevesindeki) haklarını etkilemediği ve dolayısıyla da, UNISON'un sözleşme hakları ihlâlinin bir mağduru durumunda olamayacağı sonucuna varmıştır. Mamafih, yönetmelikten etkilenen yerel yönetim görevlisi, bireyler tarafından yapılan başvurular kabul edilebilir ilân edilmiştir. Dolayısıyla, eğer başvuru sahibi kuruluşun mağdurluk konumuyla ilgili şüpheler varsa, en azından bir mağdur bireyin başvuru

sahibi olarak dahil edilmesi tavsiye olunur.

Strasbourg kurumları, belli olaylarda “mağdur” kavramının tanımlanmasında bir dereceye kadar esneklik gösterilmesine izin vermektedirler. Bir bireyin “mağdur” konumu ile ilgili şüphelerin olduğu yerde, uygulamacılar, müvekkillerinin yukarıda belirtilen kategorilere girip girmediğini dikkatle değerlendirmelidirler.

3.2.1 Muhtemel Mağdurlar

Başvuru sahibi, kendisine yönelik özgül bir tedbir olmasa bile, 34. madde bir başvuru sahibinin, bir yasanın sözleşme haklarını ihlâl etmesini de şikâyet etmesine izin vermektedir. Ancak, sözleşme ihlallerinin muhtemel mağdurları, bu ihlâlden doğrudan etkilenen, kendilerine yönelik gerçek bir riskin varolduğu konusunda Mahkemeyi iknâ etmek zorundadır.⁵¹ Riskte olduğu düşünülenler çeşitli kategorilere girmektedirler ve buna cezaî soruşturmaya uğrama riski olanlar da dahildir. *Dudgeon - Birleşik Krallık*,⁵² *Norris - İrlanda*,⁵³ ve *Modinos - Kıbrıs*,⁵⁴ davalarının hepsi homoseksüel davranışları suç kılan iç hukuk düzenlemeleri ile ilgilidir.⁵⁵ *Dudgeon* davasında, başvuru sahibi kendisinin homoseksüel davranışlarından dolayı, cezaî sorumluluk altında olduğundan şikâyet etmiş ve sözkonusu yasaların bizatihî mevcudiyetinin kendisinde korku, ıstırap ve psikolojik baskıya neden olduğu şikâyetini yapmıştır. Kendisi, homoseksüel faaliyetleri hakkında, polis tarafından sorgulanmış ve evi aranmış, ancak kendisi hakkında ceza soruşturması yapılmamıştır. Mamafih mahkeme, bizatihî mevzuatın mevcudiyetinin sürekli olarak ve doğrudan bu kişinin özel hayatını etkilediğini kabul etmiştir. Sözkonusu mevzuatın, “hayatiyetten yoksun bir mektup” olmadığı da geçerli bir husustur.

Bir başka muhtemel mağdurlar kategorisi, toplum içinde, özel bir tedbir ya da ihmalden etkilenebilecek özel grup, ya da grupları da kapsamaktadır. *Balmer+Schafroth - İsviçre* davasında,⁵⁶ hükümet,

nükleer enerji istasyonu yakınında oturan başvuru sahiplerinin, enerji istasyonu işletme lisansının uzatılması kararının mağduru olamayacaklarını, çünkü başvuru sahiplerinin şikâyet ettikleri ihlallerin sonuçlarının kendilerini doğrudan ve şahsen etkilemekten çok çok uzak olduğu tezini ileri sürmüştür. Ancak, İsviçre Federal Konseyinin, başvuru sahiplerinin itirazlarını kabul edilebilir bulmasından dolayı ve bir zararın yokluğunda bile bir sözleşme ihlâli söz konusu olabileceği için, mahkeme, hükümetin tezlerini reddetmiştir.

Sözleşmenin muhtemel ihlalleri uygulamaya konulursa, sözleşmenin çiğnenmesine yol açacak özel tedbirlerle ilgili konularda da ayrıca ortaya çıkmaktadır. Bu olgu, sık sık göçmenlik ve kişilerin başka bir ülkeye iadesi sorunları bağlamında ortaya çıkmaktadır. *Soering - Birleşik Krallık* davası,⁵⁷ Virjinya ‘da cezası ölüm olan bir cinayet suçlaması ve ölüm cezası ihtimaliyle karşı karşıya bulunan başvuru sahibi, ABD’ye iade edilmesi yönündeki İçişleri Bakanlığının kararı ile ilgilidir. Dolayısıyla, eğer ölüm cezasına çarptırılacak olursa, bu kişi 3. maddenin ihlâlinin ortaya çıkacağını iddia ettiği “ıdamlıklar hücresi fenomeni”ne maruz kalacaktır. Bu koşullar altında, Mahkeme iade halinde, başvuru sahibinin işkence veya insanlık dışı, ya da onur kırıcı ceza veya işlemlere muhatap olması bakımından gerçek bir riskle karşılaşması konusunda, esaslı dayanakların olduğuna inanıldığı yerde, devletin sorumluluk taşıdığı saptamasını yapmıştır. Başvuru sahibinin, yüz yüze geldiği ciddi ve onarımı olanaksız nitelikteki ıstırap dikkate alındığında, 3. maddedeki güvencelerin yerine getirilmesini sağlamak açısından ortada ele alınması gereken bir dava vardır. Sınır dışı etme davalarında muhtemel ihlallerin başvuru sahiplerince şikâyet konusu edildiği birçok örnek vardır.⁵⁸ *Chahal - Birleşik Krallık* davasında,⁵⁹ başvuru sahibi Sik politik aktivist olarak işkenceye tâbi tutulma riski olduğu için, kendisinin Hindistan’a iadesinin 3. maddedeki haklarının ihlâline yol açacağı şikâyetinde bulunmuştur. Sınır dışı edilmesi halinde, başvuru sahibinin 3. maddeye aykırı muameleyle, gerçek bir riskle yüz

yüze gelmesinin esaslı dayanakları olduğuna inanıldığı yerde, devletin sorumluluğu gündeme gelecektir. *D - Birleşik Krallık* davasında,⁶⁰ AİDS virüsünün ileri devresine gelmiş olmaktan mağdur olan başvuru sahibi, yeterli bir tıbbî tedaviden yoksun kalmasına neden olacağı ve dolayısıyla kendisinin insanlık dışı ve onur kırıcı bir muameleye maruz kalacağı için, doğduğu yer alan St. Kitts'e gönderilmesinin 3. maddenin ihlâli olduğu şikâyetini yapmıştır.

Mamafih, başvuru sahiplerinden, mahkemenin şikâyetlerini kabul etmesinden önce, iç hukuk işlemlerindeki nihaî kararı bekleme-leri ve var olan etkili temyiz yollarını tüketmeleri istenmektedir.⁶¹

Mevzuatın ya da kamu otoriteleri tarafından alınan tedbirlerin, gizlilik kapsamının, mağdur konumu sorunuyla bir bağlantısı olabilmektedir. *Klass - Almanya* davasında,⁶² başvuru sahibinin avukatı, her ne kadar kendilerinin gözetlendiğine dair, herhangi bir delile sahip olmasa da, Almanya'daki gizli gözetleme ile ilgili yasa hakkında şikâyette bulunmuştur. Mahkeme, sözkonusu tedbirlerin gizliliğinden dolayı, başvuru sahibine yönelik özgül bir uygulamanın ispat edilmesinin mümkün olmadığı yerde, başvuru sahibinin iddia edilen ihlâlin mağduru olduğuna dair şikâyette bulunmaktan alıkonulmaması gerektiği sonucuna varmıştır. Buna bağlı olarak, belli durumlarda, başvuru sahibi, gizli önlemlerin sadece mevcudiyetinden dolayı Mahkemeye bir ihlâlin mağduru olduğu yönünde meşruiyet taşıyan bir şikâyette bulunabilir.⁶³

3.2.2 Dolaylı Mağdurlar

Bir özel tedbir ya da ihmalden doğrudan etkilenmeyen bir birey, mamafih bir başka insanın Sözleşme haklarının çiğnenmesinden “dolaylı” olarak etkilenebilir. Bu, çoğunlukla yakın aile bağları ile ilgili ortaya çıkan bir durumdur, ama üçüncü şahısları içerebilir. Sözgelimi, sınır dışı edilme kararına muhatap kalan bir kişinin, aile bireyleri sözleşme ihlâlinin mağduru olduklarını iddia edebilirler.

Chahal - Birleşik Krallık davası,⁶⁴ ulusal güvenlik için, tehdit oluşturduğu gerekçesiyle, bir ayrımcı Sikh lider olan Bay Chahal'ın sınır dışı edilmesinin önerilmiş olması ile ilgilidir. Sözleşme çerçevesinde dava işlemi yapılması istemi, sadece Bay Chahal'ın kendisinden gelmemiş, ama aynı zamanda eşi ve çocukları da Bay Chahal'ın sınır dışı edilmesinin, 8. madde çerçevesinde aile hayatına saygı gösterilmesi hakkının ihlâlüne yol açacağını ileri sürerek işlem yapılmasını istemişlerdir.

Abdulaziz, Cabales ve Balkandali - Birleşik Krallık davası⁶⁵, başvuru sahiplerinin, kocalarının Birleşik Krallık'ta kendileri ile birlikte kalması ya da kendilerine katılmasını engelleyen "1971 İmmigration Act and Rules" (Göçmenlik Yasa ve Yönetmelikleri) ile ilgilidir. Dava sınır dışı edilecek kişilerin Birleşik Krallık'ta yasal ve sürekli olarak yerleşmiş bulunan hanımları tarafından açılmıştır. Mahkeme, 14. madde (cinsel ayrımcılığın mağdurları olmalarından hareketle) ve 13. madde ile birlikte 8. maddenin çiğnendiği sonucuna varmıştır.

3.2.3 "Önyargı" Şartının Eksikliği

Bir "mağdur"un mağduriyetinin ortaya çıkması için, sadece sözleşmenin 41 maddesindeki (eski 50. madde) "hakkaniyete uygun tatmin"e hükmedilmesi ile ilgili olarak, gerekli olan "önyargı" ve "zarardan" dolayı mağdur olması gerekmemektedir.⁶⁶

Örneğin, *CC - Birleşik Krallık* davasında,⁶⁷ başvuru sahibi i yargılama öncesi otomatik gözaltına alma olayından dolayı şikâyette bulunmuştur. Komisyon, özleşmenin ihlâl edilmiş olduğunun kabulü anlamına gelmediği için, yargılama öncesi gözaltı süresini, kişinin mahkûmiyet süresinden düşülmesini, kişinin mağdur statüsünü ortadan kaldırmayacağına hükmetmiştir.

Mamafih, ulusal makamlar, açıkça veya özde sözleşmenin ihlâl edildiğini kabul ettiklerinde ve mağdur için bir çözüm sunduklarında, durum farklı olabilir.⁶⁸ Bu konu aşağıda ayrıca ele alınacaktır.

3.2.4 Mağdur Statüsünü Kaybetmek

Başvuru sahipleri, 34. maddenin amaçları bakımından, “mağdur” statüsünü kaybedebilirler. Örneğin, iç hukuk işlemlerinin, çözüm getirmesi ya da cezaî kovuşturmada beraat etmesi,⁶⁹ temyizcinin olumlu sonuç vermesi ya da iç hukuk işlemlerinin durması, başvuru sahiplerinin statülerini etkileyebilir.

Mesela, *Caraher - Birleşik Krallık* davasında,⁷⁰ Kuzey İrlanda’da, Britanya askerlerinin, kocasına öldürücü şekilde ateş açması nedeniyle, başvuru sahibi, 2. ve 13. maddelerin ihlâl edildiği iddiasında bulunmuştur. İki asker ateş açmaktan yargılanmış, ancak beraat etmişlerdir. Strasburg’a başvuru 1994’te yapılmıştır. 1998’de başvuru sahibi, Yüksek Mahkeme’nin Savunma Bakanlığına aleyhine verdiği kararlar, başvuru sahibinin, kocasının ölümüyle ilgili ağır zarardan dolayı, 50.000 İngiliz Sterlinin tam olarak ödenmesi ve bütün talepleri için nihai karar olması hükmünü kabullenmiştir. Bunu müteakiben, sivil takibati kabullenmiş olmasından dolayı, başvuru sahibinin artık sözleşme ihlâlinin mağduru olduğunu ileri süremeyeceğine hükmeden Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, başvuruyu kabul edilemez ilân etmiştir. Mamafih, Suç Yaralanması Tazminat Programından zarar tazminine gidilmesi, bir başvuru sahibinin mağdur statüsünü ortadan kaldırmamaktadır.⁷¹

Eckle - Almanya Federal Cumhuriyeti davasında,⁷² Mahkeme bir başvuru sahibinin, mağdur statüsünü kaybettiği değerlendirmesini yaparken, uygulanacak bir üçlü sacayağı testini ortaya koymuştur:

- (i) Ulusal makamlar ya açıkça, ya da özde sözleşmenin ihlâl edildiğini kabul etmeli; ve
- (ii) Ulusal makamlar tarafından mağdur için bir çözüm sunulmalı; ve
- (iii) Başvuru sahibi, ihlâlin dikkate alınma kapsamını değerlendirme imkânını tanıyan yeterli işaretlerin olduğu bir şekilde muamele görmüş olmalıdır.

AİHM *Ludi - İsviçre* davasında⁷³, bu testi uygulayarak, Temyiz Mahkemesinin mahkûmiyet süresini azaltması nedeniyle, başvuru sahibinin, artık sözleşme ihlâli mağduru olduğunu iddia edemeyeceği şeklindeki hükümet görüşünü reddetmiştir. Mahkeme, başvuru sahibi aleyhine yürütülen cezaî soruşturmada, gizli ajan kullanılmasının sözleşme ihlâlini kabulden ziyade, otoritelerin, bunun sözleşme yükümlülükleri ile bağdaşır olduğuna açıkça karar verdikleri sonucuna varmıştır.

Haklara müdahale kastî ve sistematik olmaktan ziyade “tesadüfî yanılgılar”dan kaynaklandığında, resmen özür dilenmesi, başvuru sahibinin mağdur statüsünü ortadan kaldırabilir. Örneğin, mahpusların yazışmalarına müdahaleden dolayı, özür dilenmesinin ve bunun tekrarlanmaması için önlemler alınacağına garanti edilmesi, mağdur statüsünü ortadan kaldırdığına hükmedilmiştir.⁷⁴

3.3 Kabul Edilemezlik İddiası Ne Zaman İleri Sürülebilir ve Karara Bağlanır?

Mahkeme işlemlerin herhangi bir aşamasında, bir başvurunun kabul edilemez olduğunu ilân edebilir (Madde 35/4). Mahkeme, daha önceden davanın kabul edilebilir olduğunu ilân etmiş olsa bile, esaslara ilişkin değerlendirme aşamasında da başvuru sahibinin uygun iç hukuk yollarını tüketmediği şeklindeki Hükümet iddialarını kabul edebilir.⁷⁵

Mamafih, iç hukuk işlemleri sırasında kararın bozulması, ya da başvuru sahibinin yeni bir şikâyet sunması gibi, yeniden incelemeye izin veren kabul edilebilirlik sorununa baliğ olabilecek nitelikteki, kabul edilebilirlik kararından sonra ortaya çıkan gelişmeler olmadıkça⁷⁶, hükümet eskiden, kabule ilişkin değerlendirmeler aşamasında ileri sürmediği iddialar getiriyorsa,⁷⁷ esaslara ilişkin değerlendirme aşamasında davalı hükümetin kabul edilemezlikle ilgili yeni iddialar ileri sürmesi engellenir.

McGonell - Birleşik Krallık davasında,⁷⁸ hükümet, iç hukuk işlemlerinde bağımsızlık ve tarafsızlığın söz konusu olmadığı şikâyetini yapan başvuru sahibinin, Temyiz Mahkemesinde, temyize başvurmamış olmasından dolayı, iç hukuk yollarını tüketmemiş olduğunu AİH Mahkemesi nezdinde ileri sürmüştür. Mahkeme, daha önce Komisyon nezdinde böylesi iddialar getirmemiş olan Hükümetin bu iddialara dayanma çabasını durdurmaya karar vermiştir.

3.4 İç Hukuk Yollarının Tüketilmesi

Yukarıdaki olaydan büyük bir farkla, pratikte, en önemli kabul edilebilirlik kuralları iç hukuk yollarının tüketilmesini ve nihai kararın verildiği tarihten itibaren altı ay içinde, AİHM'e başvurunun yapılmasını şart koşar. Başvurunun yapılmasında, zaman sınırlaması iç hukuk yoluyla çözümün kapsamına bağlı olduğundan bu kurallar arasında yakın bir bağ vardır. Davalı hükümetler sık sık ne zaman mümkünse iç hukuk yollarının tüketilmediği itirazını ileri sürmektedirler, dolayısıyla bu alan, müvekkillerinin pozisyonu hakkında uygulamacıların çok net olması gereken bir alandır.

İç hukuk çözümleri kuralının gerekçesi, konu AİHM önüne gelmeden bir sözleşme ihlâlinin giderilmesi için ulusal makamlara her zaman olanak tanınması gerektiği ilkesidir. Bu kural, sözleşme ulusal hukuka dahil edilmiş olsun olmasın iddia edilen ihlâlle ilgili olarak, 13. maddede yansımaları bulan, ulusal sistemde etkin çözüm yolunun var olduğu varsayımına dayanmaktadır.⁷⁹

3.4.1 Kanıtlama Yükümlülüğü

Başvuru sahiplerinden iç hukuk yollarını tüketmek için attıkları adımları başvurularında belirtmeleri istenmektedir. Dolayısıyla, kanıtlama yükümlülüğü, dava konusu olayda varolan ama başvurulmayan iç hukuk çözümlerini belirtmek suretiyle iç hukuk yollarının

tüketilmediğini ileri süren davalı Hükümete düşmektedir.⁸⁰ Hükümet, çözümün etkin ve uygun zamanda hem teorik, hem de pratik olarak var olan bir çözüm olduğu konusunda, mahkemeyi iknâ etmelidir. Bunun anlamı, çözümün başvurulabilir, başvuru sahibinin şikâyeti ile ilgili bir çare sağlayabilir ve başarı elde edilmesi olasılığını makul ölçüde sunabilir nitelikte olmasıdır. Eğer, hükümet kendi görüşü açısından gerçekleştirilebilir varolan bir çözüm ileri sürüyorsa, başvuru sahibi ya gerçekten bu çözüm yolunun neden tüketilmediğini veya neden belirtilen bu çözümün yetersiz ya da etkisiz olduğunu; veya başvuru sahibini bu çözüme başvurmaktan alıkoyan özel nedenler olduğunu göstermek zorundadır (aşağıya bakınız).

İç hukuk çözüm yolları hakkındaki sunuşları ile ulusal işlemlere ilişkin iddiaları arasında tutarsızlık bulunan davalı bir Hükümet'e Mahkeme tarafından kestirme ve olumsuz bir cevap verilecektir.⁸¹

Bir başvuru sahibi, AİHM'e yapılan şikâyetin özünü, ulusal işlemler sırasında da ortaya koymuş olmalıdır,⁸² ki, ulusal mahkemeler, başvuru AİHM tarafından ele alınmadan önce, konu hakkında karar alabilme fırsatına sahip olsunlar. Sözgelimi, *Ahmet Sadik - Yunanistan* davasında,⁸³ her ne kadar 10. madde Yunan hukukunda doğrudan uygulanabilir olsa da, başvuru sahibi, ulusal mahkeme nezdinde hiçbir aşamada 10. maddeye dayanmadığı, ya da bu maddeye tekabül edecek iddialar ileri sürmemiştir., AİHM, bu yüzden, iç hukuk yollarını tüketmediği sonucuna varmıştır.

3.4.2 Ulusal Prosedür Kurallarına Uymak

Konuyu, iç hukuk işlemleri sırasında, açıkça ve özlü olarak gündeme getirirken, başvuru sahibinden, zaman aşımı dahil, iç hukuktaki prosedürle ilgili kurallara uymuş ve sözleşme ihlâlini engellemesi söz konusu olabilecek herhangi bir prosedür yoluna atıfta bulunmuş olması istenir.⁸⁴ Dolayısıyla, eğer başvuru sahibi, zaman aşımı ve diğer prosedürle ilgili kurallar uymadığı için iç hukuk çözüm

yollarını izlememişse, iç hukuk yollarının tüketilmiş olduğuna hükmedilmeyecektir.

3.4.3 Kuralda Esneklik

Mahkeme, 35. maddedeki kuralların, “bir ölçüde esneklikle ve aşırı kuralcılığa kaçılmaksızın” uygulanması gerektiğini bildirmiştir.⁸⁵ Bu esneklik, insan haklarını korumaya yönelik olan sistemin içeriği çerçevesinde, kuralların uygulanması gerçeğinin bir yansıması olarak ortaya çıkmaktadır.⁸⁶ Dolayısıyla, iç hukuk çözüm yollarının tüketilmesi kuralı, mutlak olmadığı gibi otomatik olarak da uygulanmaz. Resmî çözümlerin işlerlik kazandığı genel içerik ve başvuru sahibinin, özel koşulları da dahil, her bir davanın koşulları daima dikkate alınır. Mahkeme davanın bütün koşullarını, başvuru sahiplerinin, iç hukuk çözüm yollarını tüketmek için kendilerinden beklenen makul her şeyi yapıp, yapmadıklarını inceler.⁸⁷

3.4.4 Çözümlerin Mevcudiyeti, Etkinliği ve Yeterliliği

35. maddenin 1. fıkrası, mahkemenin, ancak iç hukuk çözüm yollarının tüketilmesinden sonra, davayı ele alabileceğini belirtirken, başvuru sahibinden sadece mevcut, etkin ve yeterli olan çözüm yollarına başvurmuş olması istenir.

İç hukuk çözüm yolunun mevcut olması için, başvuru sahibinin (bir resmi görevliye muhtaç olmaksızın), işlemlere girişme imkânına sahip olmalıdır. Başvuru sahibinin malî gücüne, çözüm yolunun karmaşıklığı ve hukukî temsilcinin ulusal işlemlerde zorunlu olup olmamasına bağlı olarak, adli yardımın mevcut olmaması, çözüme başvurmayı etkileyebilir.⁸⁸

Sadece teorik olarak, hükümetin, mevcut olan çözüm yollarının varlığını ileri sürmesinin, AİHM’ni tatmin etmesi söz konusu değildir. Bu açıdan, Mahkeme, Hükümetten iddia edilen çözüm yolunda,

başarılı bir şekilde yararlanılmış olduğunun örneklerini sunmasını ister.⁸⁹

İddia konusu sözleşme ihlâli ile ilgili olarak, başvuru sahibi için çare olabileceksa, bir çözüm etkili olarak değerlendirilir. Bu, sadece adlî çözümleri değil, ama aynı zamanda, özgül bir sorunun, kendi has koşullarında (muteber) çareleri sağlayabilen ulusal idarî çözümleri de içermelidir.

Bir yetkiliden, bir kararın yeniden ele alınmasını isteme fırsatı, genellikle yeterli bir çözüm olmaz.⁹⁰ Ayrıca, başvuru sahibinden, tamamıyla keyfî olan bir çözüm yoluna başvurmasının istenmesi söz konusu olamaz.⁹¹

Temyiz işlemi de dahil (aşağıya bakınız), iç hukuk çözüm yolunun etkinliğinden şüphe edilmesi halinde, AİHM'nin iç hukuk yolunun tüketilmesinin test edilebilmesi bakımından, çözüm yoluna başvurulmalıdır. Bunun, ulusal mahkemelerin, dava hukuku yoluyla, ilke kapsamının genişletilip geliştirildiği içtihat hukuku sisteminde özellikle söz konusu olduğu saptanmıştır: “Ulusal mahkemelere mevcut hakların yorum yoluyla geliştirilmesi fırsatını tanımak mağdur bir birey için genellikle zorunluluktur.”⁹²

Eğer iddia konusu, genelde, sözleşme ihlâli için bir çözüm sağlayacaksa, başvuru sahibinden, iç hukuk çözüm yolu çerçevesinde, mevcut olan temyiz yöntemini izlemesi istenir.⁹³ Ancak, hiçbir başarı ihtimali olmadığına dair, kesin hukukî kanâat net bir şekilde varsa⁹⁴, başvuru sahibinin, gerçekten de, bir çözüm sağlamayacak muhtemel bir çare şeklini ya da temyiz işlemi izlemesi gerekli değildir.⁹⁵ Bu durumda, başvuru sahibi, böylesi bir başarı ihtimalinin olmadığı konusunda mahkemeyi iknâ etmelidir ve uygulamacılar mahkemeye bu açıdan hukukçu görüşü ile bilgilendirme hususunu dikkate almalıdırlar.⁹⁶

Ulusal işlemlerin uzunluğu da, ayrıca etkililik değerlendirmesinde bir faktördür.⁹⁷ *Tanlı - Türkiye* davası,⁹⁸ bu konuda örnektir. Şikayet sahibi, oğlunun polis nezaretinde iken, öldürüldüğünü iddia etmektedir.

Ancak, cezaî kovuşturma yoluna gidilmiştir. Şikayete konu olan ölümden, bir yıl sekiz ay sonra bile, soruşturma hâlâ sonuca ulaştırılamamıştır. İşlenen suçun ciddî niteliği açısından, komisyon cezaî kovuşturmanın, etkili olmayan bir çözüm olduğu sonucuna varmıştır.

Çok sayıda muhtemel iç hukuk çözüm yolu söz konusu olabiliyorsa, başvuru sahibinden bunların hepsinden ya da daha fazla bir sonuç getirmeyecekse, birden fazlasından yararlanması istenmez. Esasında aynı sonuca ulaşacaksa ve herhangi bir durumda, daha fazla bir başarı şansı sunmayacaksa, mahkeme, diğer yasal çözüm yollarına başvurmamasından dolayı, başvuru sahibinin eleştirilemeyeceği sonucuna varmıştır.⁹⁹ İç hukuk yollarının tüketilmesi, mahkemeye başvurunun yapılmasından sonra da gerçekleşebilir. Fakat, iç hukuk çözüm yolunun bu şekilde tüketilmesi, mutlaka kabule ilişkin karardan önce gerçekleştirilmelidir.¹⁰⁰

3.4.5 Özel Durumlar

İstisnaî olarak, başvuru sahibini, iç hukuk çözüm yollarını tüketmekten muaf tutan özel durumlar olabilir.¹⁰¹ Ama, “özel durumlar”, sözleşme hakkında hukukî bilgi eksikliğini, avukatın tavsiyede savsaklama yapmış olmasını ya da başvuru sahibinin moral bozukluğunu kapsamaz.

Bir çözümün gecikmesi, başvuru sahibinin bundan yararlanmasının gereksiz olması anlamına gelebilir. *Reed - Birleşik Krallık* davasında,¹⁰² başvuru sahibi 3. maddeye atıfta bulunarak, cezaevinde saldırıya uğradığı şikâyetini yapmıştır. Hükümet, başvuru sahibinin hukuk davası açmaması nedeniyle, iç hukuk çözüm yollarını tüketmediği iddiasında bulunmuştur. Mamafih, başvuru sahibinden, ilk olarak, şikâyetinin incelenmesi için, cezaevi yetkililerine izin vermesi istenmiştir. Ama kendisinin avukat istemi, iki yıldan fazla bir süre kabul edilmemiştir. Bu şartlarda, iki yıllık bir dönemden sonra,

çözüm mevcut hale gelmesine rağmen, ilke olarak bir çözümün, özellikle de iddia edilen kötü muamele olaylarında, her mağdur kişi için, derhal mümkün kılınması gerektiğinden başvuru sahibinin iç hukuk yollarını tüketmemiş olmasından dolayı, başvuruda bulunması engellenmemiştir.

3.5 Altı Aylık Zaman Sınırı

3.5.1 Genel İlkeler

35. maddenin 1. fıkrasına göre, mahkeme, ancak iç hukuk işlemlerinde verilen kesin karardan itibaren ,altı aylık süre içinde sunulan davaları ele alabilir.

Zaman sınırı, hukukî netliği teşvik etmek, yetkilileri bir ölçüde belirsizliğe karşı korumayı sağlamak ve geçmiş kararların sürekli olarak itiraza açık olmamasını garanti etmek niyetiyle getirilmiştir. Bu sınırlama ayrıca, davaların makul bir süre içinde ele alınmasını sağlamak amacını taşımaktadır. Aksi takdirde, kaybolabilecek delillerin elde edilmesi olasılığını arttırmaktadır. Ancak, sözleşme ile ilgili davalar (ulusal mahkemelerde meselelerin ele alınmasında geçen süreye ilâveten) en azından ortalama dört-beş yılda, birçok aşamadan geçerek ilerleme kaydedebilmektedir. Dava konusu mesele hakkında, asıl olaydan çok yıllar sonra başvuru sahiplerinden ve tanıklardan (genellikle belge olarak ve nadiren sözlü olarak) delil sunmalarının istenmesi yaygın bir olgudur.

Mahkeme, altı ay kuralının muhtemel bir başvuru sahibine, başvuruda bulunup bulunmamayı düşünme ve başvuru yapacaksa muayyen şikâyetler ve belgeler ortaya koymasına karar verme imkânını sağladığı düşüncesindedir.

Başvuru sahibinden, iç hukuk çözüm yollarını tüketmesi kuralı çerçevesinde, başvurması istenen iç hukuk işlemlerinde nihaî kararın verildiği tarihten bir gün sonra, süre işlemeye başlar. Genellikle

bunun anlamı, mahkeme hükmünün verildiği tarihtir. Ama hüküm kamuya açık olarak verilmediyse, süre başvuru sahibinin ya da temsilcilerinin karardan haberdar edilmesinden sonra işlemeye başlar.¹⁰³ Bunun anlamı, başvuru sahibi daha sonra haberdar edilmese bile, başvuru sahibinin avukatının karara ilişkin ihbarnameyi almasıyla sürenin işlemeye başlamasıdır.

Eğer kararın gerekçesi, kararın kamuya açıklandığı, ya da başvuru sahibi veya temsilcisine bildirildiği tarihten sonraki bir tarihte açıklanır ve karar gerekçesi sözleşme ihlali ile ilgili AİHM'e yapılan başvuru ile bağlantılı ise, süre karar gerekçesinin açıklandığı tarihte işlemeye başlar.¹⁰⁴

Worm - Avusturya davasında,¹⁰⁵ başvuru sahibi gazeteci, eski bir Bakanla ilgili ceza davasının sonucunu etkileyici mahiyette olduğu düşünülen bir yazı yayınladığı için kovuşturmaya uğramıştır. Hükümet, hüküm fıkralarının ve ilgili gerekçenin Temyiz Mahkemesi tarafından açıklandığı tarihten sonraki altı ay içinde yapılmamış olmasından dolayı, başvurunun kabul edilmesine karşı çıkmıştır. Beş ayı aşkın bir süre yazılı hükümün kopyası başvuru sahibine verilmemiştir. AİHM, dokuz sayfadan fazla tutan detaylı yasal gerekçeyi içeren yazılı mahkeme hükmünün alındı makbuzu tarihinden itibaren sürenin başlamış olduğuna hükmetmiştir.

Avrupa Adalet Divanı'nın (AAD) referans alınması ile bağlantılı olarak,¹⁰⁶ altı aylık zaman aşımı, AAD kararının kendi tarihinden itibaren değil, yerel mahkemenin AAD kararını uygulaması ile işlemeye başlar.¹⁰⁷

Eğer hiçbir iç hukuk çözüm yolu yoksa, uygulamacılar olaydan, ya da şikâyet konusu karardan sonraki altı ay içinde, veya başvuru sahibinin olay, ya da karardan haberdar olma tarihinden sonraki altı ay içinde, başvurularını yapmaları gerekir.¹⁰⁸ Bu, başvuru sahibi için başlangıçtan itibaren hiçbir etkin çözümün mevcut olmadığı yerde Mahkeme'nin yaklaşımı olacaktır.

AİHM nezdinde, başvuru sahibinin gündeme alınmasını önerdiği

bir seri olayın olduğu durumlarda, en güvenli yol, ilk olay tarihinden itibaren altı ay içinde bir başvurunun yapılmasıdır. Eğer olaylar birbiri ile bağlantılı ise, olaylar serisi içindeki sonuncu olayın tarihinden itibaren altı ay içinde başvuru yapılması mümkün olabilir.

Altı aylık zaman sınırlamasına uyulması şartı, başvuru sahibinin şikâyet ettiği olayların belirtildiği bir mektubun sunulmasıyla yerine getirilebilir.¹⁰⁹ Öte yandan, çok istisnaî durumlar hariç bir başvuru telefonla sunulamaz.¹¹⁰

Ancak, eğer ilk mektup ile tam bir başvuru formunun sunulması arasında önemli ölçüde gecikme olursa, başvuru altı ay kuralını yerine getirmemiş duruma düşebilir.¹¹¹

Altı ay kuralı bizatihi kendi başına hukukî netliği teşvik edici bir değere sahiptir ve dolayısıyla davalı Hükümetin bundan feragat etmesi söz konusu olamaz.¹¹²

3.5.2 Muğlâk Çözümler

Başvuru sahibi, etkisiz olduğu kanıtlanan bir çözüm yolunu izlediğinde, altı aylık süre izlenen etkin çözüm yolunun son kararı tarihinden itibaren (ya da hiçbir etkin çözüm yolu yoksa, olayın kendisinin olduğu tarihten itibaren) başlar. AİHM'e başvuracak muhtemel başvuru sahipleri için, özgül bir çare şeklinin 35. maddenin amaçları açısından "iç hukuk çözüm yolu"na denk düşüp düşmediği pek açık olmayabilir.

Eğer bir özgül "çözümün" etkililiği konusunda herhangi bir şüphe varsa, uygulamacılar, müvekkilinin çıkarlarını korumak için, mahkemeye bir mektupla başlangıç başvurusu yapmayı dikkate almalıdırlar. Bu, mahkemeye sadece bir mektup göndermek suretiyle yapılabilir. Bu prosedür, ikinci bölümde açıklanmıştır. Bu gibi durumlarda, her ne kadar ulusal işlemlerde, ortaya çıkacak gelişmelerden başvuru sahibi tarafından, mahkemenin haberdar edilmesini istemekle birlikte, mahkeme genellikle tamamlanmış bir başvurunun

yapılmasını şart koşmaz. Sonra, iç hukuk çözüm yolları tüketildiğinde, (başvuru için gerekli bütün koşulların yerine getirildiği) tamamlanmış bir başvuru yapılmalıdır. Eğer böylesi bir başlangıç mektubu sunulmamış olursa, hükümetin, başvuru sahibi tarafından izlenen çözüm yolunun 35. maddenin amaçları bakımından “etkin” nitelikte olmadığını; bundan hareketle başvuruya esas alınacak tarihin, bu etkin çözüm yolunun tüketildiği tarih değil de, daha önceki bir tarih olduğunu; ve dolayısıyla -eğer bu arada altı aylık süre dolmuşsa- başvurunun altı aylık sürenin bitmesinden sonra sunulmuş olmasından dolayı kabul edilemez ilân edilmesi gerektiğini ileri sürme tehlikesi vardır.

Örneğin, *Raphaie - Birleşik Krallık* davasında,¹¹³ davalı hükümet, başvuru sahibinin, “etkin” olmayan cezaevi içi şikayet yolunu kullandığı temelinden hareketle bu hususu ileri sürerek başarılı olmuştur.

İç hukuk çözüm yolunun varlığı, ya da etkililiği konusunda, gerçek bir şüphe söz konusu olduğunda, mahkeme altı ay kuralını uygulamada belki daha esnek olabilir. Mahkeme ulusal seviyede, söz konusu sorunla ilgili durum netlik kazanmadan önce, başvuru sahibinin şikâyetinde bulunmasını genellikle talep etmemektedir.¹¹⁴ Eğer, başvuru sahibi görünürde var olan çözüm yolunu izler, ama daha sonra çözümü etkisiz kılan şartların farkına varırsa, altı aylık süre başvuru sahibinin çözümü etkisiz kılan şartların ilk farkına vardığı ya da farkına varması gerektiği tarihten itibaren başlar.¹¹⁵

Keenan - Birleşik Krallık davasında,¹¹⁶ başvuru sahibi, oğlunun cezaevinde intiharı ve nezarete iken intihar tehdidi yapmış olması gibi bir geçmişi olmasından hareketle, cezaevi yetkililerini oğlunun hayatını güvence altına almak için, gereken tedbirleri almamakla suçlamıştır. Hükümet, hiçbir etkili iç hukuk çözüm yolu olmaması ve dolayısıyla başvuru sahibinin oğlunun ölümünden sonraki altı ay içinde şikayette bulunmuş olması gerektiğinden, başvuru sahibinin bu kuralın gereğini yapmadığını iddia etmiştir. 1934 Hukuk Reformu

Yasası (çeşitli hükümleri) çerçevesinde, başvuru sahibi muhtemel bir çözüme ulaşma imkânına sahipti. Kendisi, uzman bir psikiyatristin ve sonra da hukuk müşavirinin görüşlerini almıştır. Hukuk müşaviri, kendisine, hiçbir etkin iç hukuk yolunun bulunmadığı şeklinde görüş bildirmiştir. Başvuru, bu bilgi verildikten sonraki altı ay içinde açılmıştır. Komisyon, başvuru sahibinin, hukuk müşavirinin, “hiç bir iç hukuk çözüm yolunun kalmadığı” yolundaki görüşünü aldıktan sonra, buna inanarak, mantıken altı aylık sürenin ,bu görüşün alındığı tarihte başlayabileceği sonucuna varmıştır. Mamafih, eğer başvuru sahibi, ya da avukatı tarafından yapılan bir istismar ve (kasti) geciktirme ile ilgili herhangi bir delil olsaydı, durum değişik olabilirdi. Bu karara varılmasında, olayın vahameti komisyonu etkilemiş olabilir.

Edwards - Birleşik Krallık davasında,¹¹⁷ başvuru sahibi, oğlunun 1994’te Chelmsford Cezaevinde tutuklu iken hücre arkadaşı tarafından tekmelenip bıçaklanarak öldürüldüğünü öne sürmüştür.. Ölenin ebeveynleri, 1996’da herhangi bir özel hukuk davasının, ekonomik olmayacağı konusunda uyarılmışlardır. O nedenle onlar, ancak 1998’de, sadece gayrî resmi soruşturma sonuçları yayımlandıktan sonra, Strasburg başvurusunu yapmışlardır. Gene de, oğullarının cezaevindeki ölümü ile ilgili bilgilerin kendileri tarafından sağlamanın zorluklarını hesaba katmışlardır. Bu yüzden, soruşturma sonuçlarını beklemenin, makul olduğu sonucuna varmışlardır. Mahkeme, dava sahiplerinin bu durumunu göz önünde bulundurmuş ve hükümetin zaman aşımı ile ilgili iddialarını reddetmiştir.

Başvuru sahibi, eğer iç hukuk yollarını izleyecek ya da temyizle başvuracaksa, AİHM’e yapacak her bir şikâyetle ilgili olarak, çözüm yollarının elverişliliğini ya da çare getirecek olmasını garantilemek bakımından, dikkat göstermesi gerekmektedir.¹¹⁸ Bu, çok sık olarak, işlemlerin adil olması kadar, başvuru sahibinin tutukluluğu ile ilgili yönlerin, şikâyet konusu yapıldığı cezaî davalarda ortaya çıkmaktadır. Mamafih, eğer başvuru sahibinin mahkûmiyeti,

yargılama öncesi tutuklamanın yasallığı sorunu ile bağlantılı değilse, gözaltı sorununun dikkatlice değerlendirilmesi gerekir. Sözleşme ile ilgili başvuru, en geç gözaltının bitmesinden sonraki altı ay içinde yapılmalıdır (ya da gözaltı ile ilgili iç hukuk çözüm yoluyla elde edilecek nihaî kararın verilmesinden sonraki altı ay içinde yapılmalıdır).

Sözelimi, *Suriye Ali - Birleşik Krallık* davasında,¹¹⁹ başvuru sahibi 6. madde çerçevesinde, kendisine karşı yürütülen cezaî kovuşturmanın adillliği ve ayrıca 5. madde çerçevesinde de, kendisinin ilk gözaltına alınışının yasallığı ile ilgili olarak, şikâyetinde bulunmuştur. Davanın her iki yanıyla da ilgili başvuru, Temyiz Mahkemesi tarafından verilen hükmün iletilmesine kadar yapılmamıştır. Temyiz işlemlerinin gözaltı ile ilgili durumu etkilemesi sözkonusu olmadığından, başvuru sahibinin 5. madde ile ilgili AİHM'e yaptığı başvurunun zaman aşımına uğradığına hükmedilmiştir.

3.5.3 Sözleşme İhlâlinin Devam Etmesi

Başvuru sahibinin şikâyetçi olduğu sorunun devam ettiği durumlarda, zaman sınırı ihlâlinin devam eden etkileri bitene kadar başlanmaz. İhlâlin bir kereye mahsus bir karar değil de, devam eden bir ihlâl olduğu tespitini yaparken, elbette çok dikkat etmek gerekir. Sözgelimi, yetişkin erkekler arasında, rızaya dayalı homoseksüel aktiviteleri suç sayan Kuzey İrlanda'daki yasaların varlığı ile ilgili *Dudgeon - Birleşik Krallık* davasındaki¹²⁰ gibi, başvuru sahibinin, belli yasaların varlığı, şikâyetini yaptığı durumlarda devam eden bir ihlâl vardır.

Hokkanen - Finlandiya davasında¹²¹ ise, kızını görme hakkını kullanması gerçekleşmediği için, başvuru sahibinin 8. madde çerçevesindeki hakları çiğnenmiştir. AİHM'de, bu konuda dava, 1992'de açılmıştır. AİHM, ihlâlin, başvuru sahibinin kızını görme isteğinin, kızının isteğine aykırı olarak gerçekleştirilemeyeceğine dair Temyiz

Mahkemesi kararının verildiği Eylül 1993 tarihine kadar, başvuru sahibinin kızını görme hakkının uygulamaya geçirilememiş olmasından kaynaklandığı, saptamasını yapmıştır.

3.6 İsimsiz Başvurular

AİHM'ne yapılan başvurularda, başvuru sahibinin kimliği mutlaka belirtilmelidir (Madde 35/2/a). Bu koşulun yerine getirilmediği bir başvuru bu gerekçeyle kabul edilmez ilân edilebilir.

Bazı davalarda, kimliğin açıklanmamasını istemesi için, başvuru sahiplerinin çok geçerli nedenleri olabilir. Böylesi davalarda, (adı, adresi, doğum tarihi, milliyeti ve mesleği dahil) başvuru sahibinin kimlik bilgileri ile ilgili detaylara başvuruda ,yine de yer verilmelidir. Ancak başvuru sahibi, kimlik bilgilerinin saklı kalmasını talep edebilir. Eğer başvuru sahibinin kimlikle ilgili gizlilik talebi mahkeme tarafından kabul edilirse, dava raporlarında başvuru sahibinin kimliği ya isimlerinin baş harfleri ile ya da sadece bir harfle yer alır.

3.7 Mahkeme Tarafından Hâlihazırda İncelenmiş Bir Sorunla Öz Olarak Aynı Olan Davalar

Mahkeme tarafından, zaten daha önce zaten incelenmiş bir sorunla, aynı mahiyette olan ve uygun yeni bir bilgi içermeyen bir başvuru, kabul edilmez ilân edilir (Madde 35/2/b). Mesela, uygun yeni bir bilgi ortaya konulmadıkça, aynı sorunla ilgili olarak, daha önceki bir başvurunun tekrarı mahiyetindeki bir başvuru, bu gerekçe ile kabul edilmez ilân edilir.

Ancak, “uygun yeni bir bilgi” ile ilgili istisna önemlidir. Örneğin, iç hukuk çözüm yollarının tüketilmemiş olmasından dolayı, daha önce kabul edilemez ilân edilmiş bir dilekçe, etkin iç hukuk yollarının tüketilmesinden sonra, mahkemeye yeniden sunulabilir. Ayrı bir başvurunun yapılmasını haklı kılacak yeni olgular ya da

ulusal işlemlerin süresinin uzaması gibi yeni gelişmeler ortaya çıkabilir.¹²² Ancak, ilâve hukukî iddialar “uygun yeni bir bilgi” olarak mütalâa edilmez.¹²³

3.8 Hâlihazırda Bir Başka Uluslararası Soruşturma ya da Çözüm Merciiine Sunulmuş Bir Başvurudaki Konularla İlgili Başvurular

Hâlihazırda, bir başka uluslararası soruşturma ya da çözüm merciiine sunulmuş başvurudaki konularla ilgili olan ve uygun hiçbir yeni bilgi içermeyen bir başvuruyu AİHM dikkate almayabilir (Madde 35/2/b). Bu konu uygulamada çok ender olarak zorluklar yaratmıştır.¹²⁴

3.9 Sözleşme Hükümleri ile Bağdaşmazlık

35. maddenin 3. fıkrası, mahkemeden “Sözleşme ve protokol hükümleri dışında” kalan bir herhangi başvuruyu kabul edilemez ilân etmesini ister. Bu konunun dört cephesi bulunmaktadır:

- ∞ Bir devletin yargı yetkisi ile bağlantılı olarak mekân açısından getirilen sınırlamalar nedeniyle başvurunun Sözleşme ile bağdaşmazlığı (“*ratione loci*” olarak bilinir)
- ∞ Sözleşmenin öngördüğü haklar açısından getirilen sınırlamalar nedeniyle başvurunun Sözleşme ile bağdaşmazlığı (“*ratione materiae*” olarak bilinir);
- ∞ Bir devletin Sözleşme çerçevesindeki yükümlülüklerine ilişkin zaman sınırlamaları nedeniyle başvurunun Sözleşme ile bağdaşmazlığı (“*ratione temporis*” olarak bilinir)
- ∞ Sözleşme çerçevesindeki başvuruların kimler tarafından yapılacağı ve davalıların kimler olabileceği konusunda getirilen sınırlamalar nedeniyle başvurunun Sözleşme ile bağdaşmazlığı (“*ratione personae*” olarak bilinir).

Yargı Yetkisi

3.9.1 Mekân Açısından Bağdaşmazlık (“ratione loci”)

İddia konusu sözleşme ihlâlinin, davalı devletin yargı yetkisi olduğu bir mekânın sınırları içinde meydana gelmesi gerekir. Eğer, bir devlet 56. madde çerçevesinde, sözleşmenin “bağımlı topraklara” da uygulanacağını beyan etmişse, bu alana “bağımlı topraklar” da dahildir.

Örneğin, *Kıbrıs - Türkiye* davasında, Türkiye’nin Kıbrıs’taki ordusundan sorumlu olduğuna hükmedilmiştir. Kıbrıs’taki Türk ordusu, oradaki herhangi bir kişi, ya da mülkü, “bu kişiler ya da mülkler üzerinde uyguladığı kontrol derecesinde” Türkiye’nin yargı yetki alanına soktuğu sonucuna varılmıştır.¹²⁵

Genelde, uluslararası bir kuruluşun kararı hakkında, şikâyette bulunmak mümkün değildir. Ancak, bir devletin yetkilerini uluslararası bir kuruluşu devretmesi, bu devletin sorumluluklarından arınmış olduğu anlamına gelmez, çünkü aksi takdirde sözleşmenin getirdiği güvencelerin kolaylıkla ortadan kaldırılması ya da sınırlandırılması söz konusu olabilecektir.¹²⁶

3.9.2 Öz Açısından Bağdaşmazlık (“ratione materiae”)

Sözleşme tarafından hiçbir şekilde güvence altına alınmadığı açıkça belli olan haklar ve sözcümleri 8. madde çerçevesinde, kişinin “özel hayatı”nın bir parçası olarak değerlendirilmeyen bir aktivitesi ile bağlantılı olanlar gibi¹²⁷ sözleşme maddelerinin kapsamı dışında kalan haklar da dahil, sözleşme tarafından güvence altına alınmamış haklar, bu gerekçeyle kabul edilemez ilân edilir.

3.9.3 Zaman Açısından Bağdaşmazlık (“ratione tempor”)

Sözleşmeyi onaylamamış ya da bireysel başvuru hakkını konuyla

ilgili tarihte kabul etmemiş olan bir devlete karşı, yapılan şikâyet kabul edilemez ilân edilir.

Şikâyet konusu olayın, sözleşmenin yürürlüğe girmesinden önce başladığı ve bundan sonra devam ettiği durumlarda, mahkemenin, sözleşme yürürlüğe girmeden önce ortaya çıkan olguları dikkate alması her ne kadar mümkünse de, olayın sözleşme yürürlüğe girdikten sonraki kısmı bir şikâyetin konusu olabilir.¹²⁸ *Zana - Türkiye davası*¹²⁹ Türkiye'nin bireysel başvuru hakkını kabul etmesinden önce başlayan cezaî kovuşturmanın uzaması ile ilgilidir. Mahkeme, kovuşturma uzunluğunun mâkûliyetini değerlendirirken, o tarih itibariyle kovuşturmanın iki yıl beş aydır sürüyor olmasını dikkate almıştır.

3.9.4 Kimlik Açısından Bağdaşmazlık (“ratione personae”)

Bu şart genellikle devlete (ya da bir kamu makamı, mahkeme ya da üst mahkeme gibi devletle bağlantılı kuruma) yönelik olmayan, özel kişi ya da kuruluşlara yönelik şikâyetleri dıştalar.

Mamafih, mahkeme yükümlülüklerini, özel yapılara ya da kişilere devretmek suretiyle, bir devletin kendini sorumluluktan muaf tutamayacağını vurgulamıştır.

Mahkeme, *Costello ve Roberts - Birleşik Krallık* davasında,¹³⁰ özel bir okuldaki bedensel bir cezalandırma ile ilgili olayda, bu ilkeyi uygulamıştır. Mahkeme, bir okulun disiplin sistemiyle ilgili sorumluluk da dahil, devletin çocuklara eğitim hakkını sağlama sorumluluğu olduğuna; eğitim hakkının özel okullardaki öğrencilere de, devlet okullarındaki öğrencilerle aynı eşitlikte uygulanacağına hükmetmiştir.

Öte yandan, kimlik açısından bağdaşmazlıkla ilgili şartlarda, istisnalar ortaya çıkabilmektedir. Sözgelimi, bir bireyi diğer bireylerin eylemlerine karşı korumakta uygun önlemleri almamak suretiyle, devletin iddia konusu ihlâllerden sorumlu olduğuna hükmedilebilmektedir. Örneğin, *Young, James ve Webster - Birleşik Krallık*

davası,¹³¹ kapalı dükkân anlaşmasına uymadıkları için, işten çıkarılan İngiliz Demiryolları (British Rail) eski çalışanları ile ilgilidir. Mahkeme, başvuru sahiplerine yönelik bu muameleyi yasal kılan iç hukuk düzenlemesinden, devletin sorumlu olduğuna hükmetmiştir.

Özel kişiler tarafından yapılan kötü muamelelerle ilgili davalarda, yetki alanı içindeki herkesin, devletten, sözleşmede belirtilen hak ve özgürlüklerini güvence altına almasını isteyen 1. ve 3. maddelerinin ortaklaşa kapsamının getirdiği yükümlülükler, devlete sözleşme çerçevesinde sorumluluk yüklemektedir. Dolayısıyla devlet, özel kişiler tarafından yapılsa bile bireylerin insanlık dışı ve aşağılayıcı muameleler ya da cezalandırılmalara muhatap olmasını engellemek için gerekli önlemleri almak zorundadır. Bu, bireylere ve özellikle de çocuklar ve akıl sağlığı ile ilgili problemleri olanlar gibi savunmasız bireylere yönelik kötü muameleleri engellemek amacıyla etkin caydırıcı önlemler almayı gerekli kılar.

*A - Birleşik Krallık davası,*¹³² dokuz yaşındaki bir çocuğa üvey babası tarafından yapılan kötü muamele ile ilgilidir. Üvey baba, sopa ile dövmek suretiyle, çocuğa fiilî bedensel zarar veren saldırıda bulunduğu için, adli kovuşturmayla uğramış ancak beraat etmiştir. Diğerlerinin yanı sıra, başvuru sahibi 3. maddenin ihlâl edildiği şikâyetini yapmıştır. Yapılan bir saldırı söz konusu muamelenin “makul bir cezalandırma”ya baliğ olduğu şeklinde savunulduğundan, mahkeme, yasanın sözleşmeye aykırı olarak, başvuru sahibi için kötü muameleye karşı uygun bir koruma sağlamadığına hükmetmiştir. Bu husus, mahkemede, Birleşik Krallık hükümeti tarafından da kabul edilmiştir.

Sözleşme ve ek protokollerini imzalamamış bir devlete karşı yapılan şikâyetler de, ayrıca söz konusu şart tarafından kapsam dışı tutulmuştur. Örneğin, bu gerekçeyle, Birleşik Krallık aleyhine yapılan 4. ve 7. protokollerle ilgili şikâyetler, Birleşik Krallık bu protokollerin ikisini de henüz onaylamamış olduğu için kabul edilemez ilân edilmiştir.

3.10 Açık Bir Dayanaktan Yoksunluk

Hazırlık soruşturmasında başvuru sahibi, ilk bakışta, sözleşme ihlâli ile ilgili dayanakları açığa koyamamışsa¹³³, başvuru “açık bir dayanaktan yoksun” olduğu için kabul edilemez ilân edilebilir (Madde 35/3). Sözgelimi, başvuruyu destekleyecek kanıtlar gösterilememiş ya da şikâyet edilen olgular net bir şekilde sözleşme hakları ile ilgili kısıtlama ve sınırlamalar içinde yer alıyor olabilir. Örneğin, başvuru sahibinin, telefon dinlenmesi, ya da işkence gibi konularda yeterli deliller sunması gerekir ve bunun yapılmadığı yerde başvuru, açık bir dayanaktan yoksun olduğu gerekçesiyle kabul edilemez ilân edilebilir.

Uygulamada bu, hazırlık soruşturmasının esasları ile ilgili olarak, teste dönüşmüştür. Çok sayıda dava bu gerekçe ile kabul edilemez ilân edilmiştir. Bu uygulama, fiilen bir filtre mekanizması olup, en zayıf davaları kökten söküp atmaya yöneliktir.

Mahkemenin ele almak durumunda olduğu çok büyük sayıda davanın olması dikkate alındığında, Strasburg sisteminin galiba kaçınılmaz bir parçası olarak, bu durumla karşılaşılmaktadır. Ancak, mahkemece davanın, davalı hükümetle yazışmaya değer olduğuna karar verilmesinden sonra bile ve sadece hükümetin sunuşlarının ışığında, böylesi başvuruları, hâlâ “açık bir dayanaktan yoksun” olarak nitelemek, bir çeşit yanlış terminoloji kullanımı olmaktadır. Dahası, böylesi kararlar oybirliğini gerektirmemekte, Mahkeme Dairesi tarafından oy çokluğu ile alınabilmektedir.

3.11 Başvuru Hakkının İstismarı

35. maddenin 3. fıkrası çerçevesinde, mahkeme, başvuru hakkının istismar edildiğini düşündüğü bir başvuruyu, kabul edilemez ilân edebilir. Sırf ızzarar ve tazyik için verilen¹³⁴ ya da hakaretimiz bir dille yazılan dilekçeler, bu gerekçe ile kabul edilemez ilân edilir.

Uygun bilgileri kasten Mahkemeden saklamak, yine bu gerekçeyle başvurunun kabul edilemez ilân edilmesine yol açabilir.¹³⁵

Foxley - Birleşik Krallık davasında,¹³⁶ başvurunun bir kısmı altı ay kuralına uyulmamasından ve bunun yanı sıra, başvuru sahibinin ilk temsilcisinin, AİH Komisyonundan geldiği izlenimi veren sahte bir mektup kullandığına dair delil bulunduğu için, başvuru hakkının istismar edilmesinden dolayı kabul edilemez ilân edilmiştir. *Drozd - Polonya* davasında,¹³⁷ (başvuru sahibinin de yazı kurulu içinde yer aldığı) bir gazetede, komisyonun bir yazısının yayınlanmasını müteakip, komisyonun gizlilik kuralları çiğnendiği için başvuru, Komisyonun dava listesinden düşürülmüştür.

Öte yandan, bu şart, “siyasî” başvurular ile propaganda amaçlı başvurular için de geçerlidir.

McFeeley - Birleşik Krallık davasında,¹³⁸ başvuru sahipleri, Kuzey İrlanda’da Maze Cezaevi’ndeki şartları şikâyet etmişlerdir. Hükümet, bu şikâyetin reklâm ve propaganda güdüsüyle, özel bir kategori statüsünü yeniden getirmesi yönünde baskı amaçladığını ve dolayısıyla, başvuru hakkının istismarı mahiyetinde olduğunu ileri sürmüştür. Komisyon, başvurunun delillerle desteklenmemiş olması ya da sözleşme kapsamı dışında kalması halinde, istismara ilişkin şikâyetin kabul edilebileceği saptamasını yaparak, hükümetin tezlerini reddetmiştir.

3.12 14 Nolu Protokol ile Getirilen Yeni Kabul Edilebilirlik Kriterleri

Yeni protokolün 12. maddesi, sözleşmenin 35. maddesinin 3. paragrafını tadil etmekte ve yeni kabuledilebilirlik kriterleri getirmektedir (paragraf 3 b). Yeni düzenleme mahkemenin bir bireysel başvuruyu, eğer başvuru ‘mühim bir zarar’ görmemişse, kabul edilemez olarak değerlendirmesi şartını getirmektedir. Bu düzenleme bunun yanı sıra 2 garanti şartıda getirmektedir. Bunlar;

1) Sözleşme ve Protokollerde belirtilen insan haklarına saygı ilkesi gereğince başvurunun esası hakkında incelemeye gerek bulunması veya

2) Başvuruya konu olayın iç hukuk mahkemesince yeterince incelenmemiş olması.

Bu cümlelerden anlaşıldığı üzere, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin ihlali, bireylerin ‘mühim bir zarara’ uğramadıkları durumlarda da, ihlal edilebilmektedir. Ancak, bu terimler yorumlanmaya son derece açık durumdadır. Umut edilen bu protokolün yürürlüğe girmesinden sonra, mahkemenin objektif bir içtihat yaratmasıdır¹³⁹. Bunun yanı sıra, yeni kabul edilebilirlik kriterleri, yeni protokolün yürürlüğe girdiği tarihten önce kabuledilemez ilan edilmiş olan başvuruları etkilemeyecektir. Ayrıca protokol'ün yürürlüğe girmesini müteakip, iki yıl boyunca, yeni kabul edilebilirlik koşulu sadece Mahkeme'nin Daireleri ve Büyük Dairesi tarafından uygulanabilecektir (14 nolu protokolün 20. maddesinin 2. paragrafı).

IV

Kararlar ve Uygulanması

4.1 Karar

Mahkemenin kararı, yazılı olarak yapılan son sunumdan aylar sonra yayınlanır. Kararlar, mahkemenin her iki resmi dilde birden yazılmasının yönünde zorunlu bir kararı olmadıkça (Kural 76) iki resmi dilden (İngilizce ve Fransızca) biri kullanılarak yayınlanır. Kararlar yazılı formattadır. Buna, alındığı tarihin yanısıra yayınlandığı tarih, dava konusu olay, tarafların yaptığı sunumların özeti, hukuki açıdan gerekçeler, yürürlükteki hükümler ile masraflar ile ilgili hususlar dahildir. Karar aynı zamanda oy çokluğuna dahil olan hakimlerin sayısını da belirtmektedir. Bunun yanısıra karara muhalefet şehri koyan hakimlerin yazılı görüşleride ek olarak karara eklenir (Kural 74).

Kararlar bazen halka açık bir duruşmada okunabilir ve onaylanmış olan kopyalara taraflara kayıt bölümü tarafından gönderilir. Ayrıca kararın verildiği tarih itibarı ile öğleden sonra saat 15.30 sularında bir saatte web sitesinde konulur.

Taraflardan biri, kararın verilmesinden itibaren bir yıl içinde, kararın yorumlanması talebinde bulunabilir (Kural 79). Bu durumda, eğer taraflardan biri mahkeme tarafından bilinmeyen ve davanın sonucunu değiştirebilecek bir durumu keşfederse, bu durumda kararın

yeniden gözden geçirilmesi için, bu keşfin yapıldığı zamandan itibaren 6 ay içinde başvuru yapılabilir (Kural 80).

İstisnai durumlarda, dava dosyası görüşülme talebi Büyük Daireye iletilebilir. Bu tür bir talebin dava üzerine daire kararından sonraki 3 ay içinde yapılması gerekir (Madde 43, Kural 73).

Daire tarafından verilen bir karar aşağıdaki durumlarda son karar haline gelir:

‘a. tarafların davayı Büyük daire’ye taşımayacakları yönünde bildirimde bulunmaları halinde’ veya

‘b. karar tarihinden itibaren 3 ay sonra. Eğer dosya Büyük Daireye iletilmemişse’ veya

‘c. eğer Büyük Daire kendisine 43. madde kapsamında yapılmış bir talebi reddetmişse’¹⁴⁰.

4.2 Çözümler

AİHM’nin birincil çözümü, sözleşme ihlali olduğunu ilân etmektir. Mahkeme, sözleşme ihlali saptamalarını yaptığıında, eğer tazminat kararı aşamasına gelmişse, karar (Kasım 1998 öncesindeki eski 50. madde, şimdiki) 41. madde çerçevesinde “hakkaniyete uygun tatmin”i içerebilir.

Madde 41

Mahkeme, işbu Sözleşme ve protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmecî Tarafın iç hukuku bu ihlali ancak kısmen telafi edebiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, hakkaniyete uygun bir surette, zarar gören tarafın tatminine hükmeder.

41. madde çerçevesindeki hakkaniyete uygun tatmin, maddî ve manevî kayıplar ile adli masraflar ve harcamalar için tazminat ödenmesini kapsayabilir. Hakkaniyete uygun tatmin hükmü mahkemenin takdir yetkisi içinde olan adil bir çözümdür.

4.2.1 Maddî ve Manevî Tazminat

Tazminat miktarları, Avrupa Konseyi'nin eski üyeleri olan birçok devletteki ulusal mahkemeler tarafından verilen tazminat kararlarına kıyasla, genelde daha düşüktür. Bunun nedeni muhtemelen, Strasburg'daki birincil çözümün sözleşme ihlâli saptaması olduğu şeklindeki egemen görüştür. Gerçekten de, mahkeme birçok davada, hakkaniyete uygun çözüm için ihlâlin ilân edilmesinin “yeterli” olduğu gerekçesiyle, herhangi bir zarar tazminini reddetmektedir. AİHM, hakkaniyete uygun tatmin için, tazminata hükmedilmesini değerlendirirken, ulusal mahkemeler tarafından kullanılan ilkeleri ve ölçüm kıstaslarını dikkate alması pek olası değildir.¹⁴¹

Mahkeme, zarar tazmininde, (yasal olmayan gözaltılar için saat tarifesi gibi) özgül hesaplama yöntemleri belirlemek yerine, hakkaniyete uygun tatmin değerlendirmesindeki genel ilkeleri uygular. Bir kararın hukukî etkisi, ihlâlin sonuçlarını onarmak üzere, davalı devlete ihlâl öncesi varolan durumu mümkün olduğunca geri getirmesini (*restitutio in integrum*) sağlayacak görevler yüklemesidir. Sözleşme ihlâli söz konusu olmuşsa, mahkeme kendisinin başvuru sahibinin ulusal işlemlerde elde ettiği sonuçlar üzerinde, spekülasyon yapacak konumda olmadığı yorumunu sürekli olarak yapmaktadır. Bu konum, sözgelimi cezaî kovuşturmada âdil yargılama hakkının ihlâl edildiği davalarda sık sık ortaya çıkmaktadır.¹⁴²

Örneğin *Findlay - Birleşik Krallık* davasında,¹⁴³ mahkeme, başvuru sahiplerinin, 6. maddenin 1. fıkrası ihlâl edilerek askeri mahkeme tarafından verilen mahkûmiyet ve cezayı müteakiben 440 bin 200 İngiliz Sterlini kayba uğradıkları iddiasını, bu nedenle reddetmiştir. Mahkeme, birçok kere, tazminata “âdil bir temelde” hükmedildiğini beyan etmiştir.

Davalı devletin tazminat ve masrafları genellikle karar tarihinden sonraki ilk üç ay içinde ödemesi açıkça istenir. Mahkeme, bu süre içinde ödenmemiş herhangi bir miktar için, belirlenmiş bir oran

üzerinden faiz ödenmesine hükmeder.

Hakkaniyete uygun tatminle ilgili detaylı taleplerin, başvuru sahibi tarafından yapılması hayatî önem taşımaktadır. Zira, başvuru sahibinin böylesi bir talepte bulunmadığı durumlarda, mahkemenin kendiliğinden teklif getirip, bunu karara bağlaması söz konusu değildir.¹⁴⁴

Ceza anlamında ya da ağır zarar mahiyetindeki tazminat talepleri, böylesi tazminatlara hükmedilmesi olasılığı yok sayılmaksızın, Mahkeme tarafından şu ana kadar reddedilmiştir.¹⁴⁵

Diğerlerinin yanı sıra, şahsî yaralanma ile ilgili olarak son yıllarda Mahkemenin hükmettiği en yüksek tazminatlardan biri, Fransız polisi tarafından, başvuru sahibine yapılan işkenceyi müteakiben açılan *Selmouni - Fransa* davasındaki¹⁴⁶ 500 bin Fransız Frangı tutarındaki tazminattır. Tomasi - Fransa davasında¹⁴⁷ ise, poliste nezarette iken kötü muameleye maruz kalan başvuru sahibine, maddî ve manevî tazminat olarak 700 bin Fransız Frangı ödenmesine hükmedilmiştir.

Başvuru sahibinin davranışları da, tazminatın değerlendirilmesinde ayrıca bir faktördür. “Cebelitarık’ta üç terör şüphelisinin bomba yerleştirmeye niyetlenmiş olması gerçeği dikkate alınarak” *McCann - Birleşik Krallık* davasında¹⁴⁸ hiçbir tazminat ödenmemiştir.

Maddî zarar talebinin başarıya ulaşması için, başvuru sahibinin ihlâl ile talep edilen zarar arasında, nedensel bir bağın varlığını kanıtlaması gerekmektedir. Maddî tazminatlar, kazanç kaybını (geçmişte ve gelecekteki), emeklilik ücret ve tazminatlarını, uygulanan para cezalarını ve vergileri, meydana gelen masrafları, miras kayıplarını ve toprak değer kayıplarını da içerebilmektedir. Manevî tazminatlar, çekilen acı ve mağduriyet, ıstırap ve elem, travma, bunalm, hüsrân, tecrit ve çaresizlik duygusu ve haksızlığa uğrama ve fırsat, ün ve ilişki yitirme ile bağlantılı unsurları içerebilmektedir.

Eğer zararlardan bir kalemin kesin olarak heseplanması veya maddi ve manevi zararların ayırtilmesi noktasında zorluklar yaşa-

niyorsa o zaman mahkeme bu konudaki genel değerlendirmelere göre karar verebilir¹⁴⁹.

4.2.2 Mülkiyet Davalarında Malın Teslimi

Taşınmaz malların yasadışı yollardan kamulaştırılması davasında, eğer mahkeme bir ihlal tespit etmiş ise bu durumda, mahkeme, bu mülkün başvuruculara geri verilmesini, eğer sorumlu hükümet bunu sağlayamıyorsa, o durumda mülkün bedeli olan miktarı, günün fiyatı ile başvurucuya ödemesini talep edebilir.

Örneğin Strain ve diğerleri - Romanya davasında, mahkeme, 1950 yılında bir bölümü kamulaştırılan mallarını, başvurucuya iade etmeyen hükümetin 1 numaralı protokolün 1. maddesini ihlal ettiğine karar vermiş ve sorumlu hükümetin başvurucuya mülklerini iade etmesini bildirmiştir.

Bu hükmün yerine getirilmemesi durumunda ise dairenin bugünkü fiyatı karşılığında, maddi tazminatın başvurucuya ödenmesine karar vermiştir¹⁵⁰. Mahkeme bu tür davalarda başvurucuların kamulaştırılmış taşınmaz malların fiyatına dair detaylı bilgi vermesini talep etmektedir.

4.2.3 Yaşadışı Tutuklananların Salıverilmesi

Mahkeme keyfi gözaltına alınma sebebiyle, sözleşmenin 5. maddesinin ihlal edildiği durumlarda, sözleşmeye taraf olan ülkenin sorumlu yetkili otoritelerden keyfi olarak gözaltına alınan başvurucunun serbest bırakılması için gerekli adımları atmasını talep edebilir¹⁵¹.

4.2.4 Ceza Davalarında Yeni Duruşmalar

Mahkeme, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin ihlal edildiğinin tespit edildiği davalarda, iç hukuk süreci içinde duruşmaların yeniden

yapılması için, hükümetler üzerine baskı kurmaktadır. Mahkeme, ‘eski halin iadesi’ için yerel otoritelerin dosyayı yeniden ele alması veya yargılama usulünün yeniden başlatılmasının en etkili yol olacağına inanmaktadır. Örneğin mahkeme Türkiye’ye karşı açılan bir dizi davada, sözleşmenin 6 (1) maddesi kapsamında bağımsız ve tarafsız olmayan bir mahkeme tarafından mahkum edilen kişilerin haklarını yerine getirmek için, en uygun yöntemin bu kişilerin bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, en kısa süre içinde yeniden yargılanmaları olduğu kararına varmıştır. Ancak bu önerinin sözleşmeci devlet tarafından pratikte yerine getirilmediği görülmüştür.

4.2.5 Masraf ve Harcamalar

Mahkeme, aşağıda belirtilen her bir şartın yerine getirilmesi kaydıyla, bir başvuru sahibine yaptığı masraflardan dolayı ödeme yapmasına hükmedebilir. Bu şartlar şunlardır:

- (a) Masraf gerçekten yapılmış olmalıdır;
- (b) Bu masraflar gerekli olmalıdır;
- (c) Masraflar miktar bakımından makul olmalıdır.

AİHM işlemleri ile ilgili masrafların yanı sıra, başarılı bir başvuru, sözleşme ihlalleri ile bağlantılı çözümleri sağlamayı amaçlayan, iç hukuk işlemleri sırasında yapılan masrafları geri almayı da gündeme getirebilir.¹⁵² Ulusal ödeme ölçekleri ile ilinti kurulabilirse de, bunlar mahkeme açısından bağlayıcı nitelikte değildir.

Hizmetin yerine getirilmesi sırasında, ortaya çıkan masrafları, çalışılan saatleri ve harcamaların detaylarını ortaya koyan detaylı faturaları mahkemeye sunmak elzemdir. Hukukî temsilcinin, ücretsiz olarak çalıştığı durumda, bununla ilgili bir masrafın ortaya çıktığı düşünülmez ve dolayısıyla 41. madde gereği, bu masrafın talep edilmesi söz konusu olamaz.¹⁵³

Eğer başvuru sahibi, kendi açısından sözleşme ihlâli olduğunu ortaya koymakta başarısız olursa, bu husus mahkemenin istenen masraflarda azaltmaya gitmesinde bir faktör olarak ortaya çıkabilir.

Kararda, masraf ödemelerinin KDV'yi kapsadığı ya da kapsamadığı belirtilir ve mahkeme tarafından adlî yardım olarak, daha önceden ödenen miktar hükmedilen miktardan düşürülür.

Başarısız kalan başvuru sahibine masraflarının ödenmesi ile ilgili olarak Sözleşmede hiçbir hükme yer verilmemiştir.

4.3 Uygulama

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile sağlanan koruma standartları, eğer sözleşmeye taraf olan üye mahkemenin verdiği kararı geciktirirse ya da yerine getirmezse elbette sağlanamayacaktır. Mahkemenin verdiği son karar, hukuki olarak bağlayıcı gerçekte ise tespit kararı özelliğindedir¹⁵⁴. Bir örnek vermek gerekirse, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin ihlaline sebebiyet veren bir ihlal, eğer dava konusu olan bir mevzuattan kaynaklanıyorsa, bu mevzuatın bozulması ya da feshedilmesini sağlayamaz¹⁵⁵. Bu konuda sözleşmenin 46. maddesi kapsamında, sorumlu hükümetin gerekli sorumluluğu yerine getirmek için hangi vasıtayı kullanacağını seçmesi gerekir¹⁵⁶.

Bakanlar Komitesi, dostane çözüm anlaşmalarının ve kararların uygulanmasından sorumlu olan organdır¹⁵⁷. Bakanlar Komitesi, bu görevi sırasında İnsan hakları Genel Müdürlüğünden yardım alır. Son karar daha sonra bakanlar komitesine iletilir ve bu komite mahkeme kararı gereğince sorumlu hükümeti, ödenmesi gereken tazminatların ödenmesini, bunun yanı sıra, bireysel veya genel olarak yerine getirmesi sorumlulukları için, hangi adımları attığını bildirmeye davet eder. Karar kesinleştikten sonra, başvurucu ya da başvuruların maddi ve manevi tazminatlar için, kendi banka hesaplarını, bunun yanı sıra hukuki masraflar için, temsilcilerinin banka bilgilerini bir dilekçe aracılığıyla aşağıdaki adrese göndermeleri gerekir:

Department for the Execution of Judgments
Directorate General II - Human Rights
Council of Europe
F-67075 Strasbourg-Cedex-France
Tel: 00 33 (0) 3 90 21 55 54
Fax: 00 33 (0) 3 88 41 27 93
E-mail: DGII.Execution@coe.int

Kararların uygulanmasının takibi ile ilgili bilgiler
http://www.coe.int/T/E/Human_Rights/execution üzerinden de
takip edilebilir.

Başvurucular, temsilcileri ve sivil toplum örgütlerinin uygun gördüklerinde komiteye kararların, veya dostane çözümlerin uygulanması ve uygulanmaması için sunum yapması sözkonusudur (Bakanlar Komitesi kurallarının kararlar ve dostane çözümler ile ilgili yetkilerine ilişkin 9 ve 15 numaralı kuralları). Bu sunumunda yukarıdaki adrese iletilmesi gerekmektedir.

Kararların uygulanması ile ilgili çalışmalar, komitenin yıl içinde yaptığı 6 toplantı boyunca yapılır. Komite, sonuç kararı vererek uygulamayı sonlandırır.

Her ne kadar, muhatap devletler sözleşmenin 46. maddesinin 1. fıkrası çerçevesinde, para tazminatlarını ödemeye ve sorumluluklarına uymaya arzu gösterse de, birçok durumda, muhatap devletlerin, bunu yerine getirmediği ve kararların uygulanmasını geciktirdiği görülmektedir. Bu gecikmenin siyasal, mali veya diğer nedenlerden kaynaklı olması ve bunun ile ilgili reformların yeterli olmamasından kaynaklanması mümkündür. Bakanlar Komitesi, kararların uygulanmasını sağlamak için atacağı adımlar arasında, diplomatik kanalları kullanması veya geçici tedbir kararları alması sözkonusu olabilir. Eğer problem devam ederse, bu durumda Bakanlar Komitesinin daha ağır bir karar alması ve muhatap devleti, kararlara uyması

için uyarması sözkonusudur. Komisyon kararında, muhatap hükümeti, hiçbir şarta bağlı olmadan mahkeme kararına uyma ve Avrupa Konseyi üyesi olmanın sorumluluklarını yerine getirme çağırması da yapılabilir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, taraf olduğu bir davaya ilişkin, son kararı yerine getirmeyen sorumlu devlete karşı, herhangi bir müeyyide uygulayamamaktadır. Ancak, Bakanlar Komitesi, son çare olarak, Avrupa Konseyi Tüzüğü'nün 8 numaralı maddesi (3. madde ile birlikte) uyarınca, mahkeme kararlarının uygulanmamasından dolayı, taraf ülkenin Avrupa Konseyi temsilciliği hakkını askıya almaktan, ihracına kadar kararlar alabilir. Ancak bu yol, Avrupa Konseyinin 'insan hakları en iyi ancak bir devletin konseyin içinde çalışması ile korunabilir'¹⁵⁸ görüşünü benimsemesinden bu yana hiç kullanılmamıştır.

4.3.1 14 Nolu Protokol

14 numaralı protokol yürürlüğe girdiği zaman, Bakanlar Komitesinin, sorumlu hükümetlerin kararları uygulamasını sağlamak için, etkide bulunabilecek iki vasıtası daha olacaktır¹⁵⁹.

Yeni 46. maddenin 3. paragrafı Bakanlar Komitesine, kararların uygulanmasını denetlerken, bir kararın uygulanması noktasında, yaşanan sorunun kararın yorumlanması ile ilgili olduğunu farkedirse, bu durumda ortaya çıkan sorun karşısında karar vermek üzere konuyu mahkemeye iletebilir¹⁶⁰.

46. maddenin 4. paragrafı ise Bakanlar Komitesinin kararların uygulanmasını denetlerken, sorumlu hükümetin, kararın gereklerini yerini getirmediğini farketmiş durumlarda, komite mahkemeye başvurarak sorumlu hükümetin 46. maddenin 1. paragrafı gereğince, sorumluluklarını yerine getirerek kararın yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğini sorabilir¹⁶¹. Bu prosedürün, çok istisnai davalarda kullanılacağı tahmin edilmektedir.

EKLER

EK I

İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme (ile Ek Protokol ve Protokol no. 4, 6, 7 12 ve 13)

11. Protokol ile Değiştirilen Metin

Sözleşme metni, 21 Eylül 1970'te yürürlüğe giren 3 nolu Protokol'ün, 20 Aralık 1971'de yürürlüğe giren 5 nolu Protokol'ün ve 1 Ocak 1990'da yürürlüğe giren 8 nolu Protokol'ün düzenlemelerine uygun olarak değiştirilmişti. Ayrıca, yürürlüğe girdiği 21 Eylül 1970'ten bu yana 5. maddesinin 3. fıkrasına uygun olarak Sözleşme'nin bir parçası olan 2 nolu Protokol'ün metnini içermekteydi. Protokollerin getirdiği bütün bu değişikliklerin veya eklemelerin yerini, yürürlüğe girdiği tarih olan 1 Kasım 1998'den itibaren 11 nolu Protokol almaktadır. Bu tarihten itibaren, 1 Ekim 1994'te yürürlüğe giren 9 nolu Protokol yürürlükten kaldırılmıştır.

(Yürürlüğe giriş tarihi: Eylül 2003)

Aşağıda imzası bulunan Avrupa Konseyi üyesi hükümetler,
Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 10 Aralık
1948'de ilan edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'ni, bu

Bildiri'nin, metninde açıklanan hakların her yerde ve etkin olarak tanınmasını ve uygulanmasını sağlamayı hedef aldığını, Avrupa Konseyi'nin amacının, üyeleri arasında daha sıkı bir birlik kurmak olduğunu ve insan hakları ile temel özgürlüklerin korunması ve geliştirilmesinin bu amaçla ulaşma yollarından birini oluşturduğunu göz önüne alarak, dünyada barış ve adaletin asıl temelini oluşturan ve sağlanıp korunabilmesi, her şeyden önce, bir yandan gerçekten demokratik bir siyasal rejime, diğer yandan da insan hakları konusunda ortak bir anlayış ve ortaklaşa saygı esasına bağlı olan bu temel özgürlüklere derin inançlarını bir kez daha tekrarlayarak, aynı inancı taşıyan ve siyasal gelenekler, idealler, özgürlüklere saygı ve hukukun üstünlüğü konularında ortak bir mirası paylaşan Avrupa devletlerinin hükümetleri sıfatıyla, Evrensel Bildiri'de yer alan bazı hakların ortak güvenceye bağlanmasını sağlama yolunda ilk adımları atmayı kararlaştırarak, aşağıdaki hususlarda anlaşmışlardır:

Madde 1: İnsan Haklarına Saygı Yükümlülüğü

Yüksek Sözleşmeci Taraflar kendi yetki alanları içinde bulunan herkese bu Sözleşme'nin birinci bölümünde açıklanan hak ve özgürlükleri tanırlar.

Bölüm I:

HAKLAR ve ÖZGÜRLÜKLER

Madde 2: Yaşama Hakkı

1. Herkesin yaşam hakkı yasanın koruması altındadır. Yasanın ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın yerine getirilmesi dışında hiç kimse kasten öldürülemez.

2. Öldürme, aşağıdaki durumlardan birinde kuvvete başvurma-
nın kesin zorunluluk haline gelmesi sonucunda meydana gelmişse,
bu maddenin ihlali suretiyle yapılmış sayılmaz:

- a) Bir kimsenin yasa dışı şiddete karşı korunması için;
- b) Usulüne uygun olarak yakalamak veya usulüne uygun olarak tutuklu bulunan bir kişinin kaçmasını önlemek için;
- c) Ayaklanma veya isyanın yasaya uygun olarak bastırılması için.

Madde 3: İşkence Yasağı

Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlere tabi tutulamaz.

Madde 4: Kölelik ve Zorla Çalıştırma Yasağı

1. Hiç kimse köle ve kul halinde tutulamaz.

2. Hiç kimse zorla çalıştırılmaz ve zorunlu çalışmaya tabi tutulamaz.

3. Aşağıdaki haller bu maddede sözü geçen "zorla çalıştırma veya zorunlu çalışma"dan sayılmazlar:

- a) Bu Sözleşme'nin 5. maddesinde öngörülen koşullar altında tutuklu bulunan kimseden tutukluluğu veya şartlı salıverilmesi süresince olağan olarak yapılması istenen çalışma;
- b) Askeri nitelikte bir hizmet veya inançları gereğince askerlik görevini yapmaktan kaçınan kimselerin durumunu meşru sayan ülkelerde, bu inanca sahip kimselere zorunlu askerlik yerine gördürülecek başka bir hizmet;
- c) Toplumun hayat veya refahını tehdit eden kriz ve afet hallerinde istenecek her hizmet;
- d) Normal yurttaşlık yükümlülükleri kapsamına giren her türlü çalışma veya hizmet.

Madde 5: Özgürlük ve Güvenlik Hakkı

1. Herkesin kişi özgürlüğüne ve güvenliğine hakkı vardır. Aşağıda belirtilen haller ve yasada belirlenen yollar dışında hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz:

- a) Yetkili mahkeme tarafından mahkum edilmesi üzerine bir kimsenin usulüne uygun olarak hapsedilmesi;
- b) Bir mahkeme tarafından yasaya uygun olarak verilen bir karara riayetsizlikten dolayı veya yasanın koyduğu bir yükümlülüğün yerine getirilmesini sağlamak için bir kimsenin usulüne uygun olarak yakalanması veya tutulması;
- c) Suç işlediği hakkında geçerli şüphe bulunan veya suç işlemesine ya da suçu işledikten sonra kaçmasına engel olmak zorunluluğu inancını doğuran makul nedenlerin bulunması dolayısıyla, bir kimsenin yetkili merci önüne çıkarılmak üzere yakalanması ve tutulması;
- d) Bir küçüğün gözetim altında eğitimi için usulüne uygun olarak verilmiş bir karar gereği tutulması veya yetkili merci önüne çıkarılmak üzere usulüne uygun olarak tutulması;
- e) Bulaşıcı hastalık yayabilecek bir kimsenin, bir akıl hastasının, bir alkoliğin, uyuşturucu madde bağımlısı bir kişinin veya bir serserinin usulüne uygun olarak tutulması;
- f) Bir kişinin usulüne aykırı surette ülkeye girmekten alınması veya kendisi hakkında sınır dışı etme ya da geri verme işleminin yürütülmekte olması nedeniyle usulüne uygun olarak yakalanması veya tutulması;

2. Yakalanan her kişiye, yakalama nedenleri ve kendisine yöneltilen her türlü suçlama en kısa zamanda ve anladığı bir dille bildirilir.

3. Bu maddenin 1.c fıkrasında öngörülen koşullar uyarınca yakalanan veya tutulan herkes hemen bir yargıç veya adli görev yapmaya yasayla yetkili kılınmış diğer bir görevli önüne çıkarılmalıdır; kişinin makul bir süre içinde yargılanmaya veya adli kovuşturma sırasında

serbest bırakılmaya hakkı vardır. Salıverilme, ilgilinin duruşmada hazır bulunmasını sağlayacak bir teminata bağlanabilir.

4. Yakalama veya tutulma nedeniyle özgürlüğünden yoksun kılınan herkes, özgürlük kısıtlamasının yasaya uygunluğu hakkında kısa bir süre içinde karar vermesi ve yasaya aykırı görülmesi halinde, kendisini serbest bırakması için bir mahkemeye başvurma hakkına sahiptir.

5. Bu madde hükümlerine aykırı olarak yapılmış bir yakalama veya tutma işleminin mağduru olan herkesin tazminat istemeye hakkı vardır.

Madde 6: Adil Yargılanma Hakkı

1. Herkes, gerek medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili nizalar, gerek cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini isteme hakkına sahiptir. Hüküm açık oturumda verilir; ancak, demokratik bir toplumda genel ahlak, kamu düzeni ve ulusal güvenlik yararına, küçüklerin korunması veya dava taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde veya davanın açık oturumda görülmesinin adaletin selametine zarar verebileceği bazı özel durumlarda, mahkemenin zorunlu göreceği ölçüde, duruşmalar dava süresince tamamen veya kısmen basına ve dindleyicilere kapalı olarak sürdürülebilir.

2. Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar suçsuz sayılır.

3. Her sanık en azından aşağıdaki haklara sahiptir:

- a) Kendisine yöneltilen suçlamanın niteliği ve nedeninden en kısa zamanda, anladığı bir dille ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek;
- b) Savunmasını hazırlamak için gerekli zamana ve kolaylıklara sahip olmak;

c) Kendi kendini savunmak veya kendi seçeceği bir avukatın yardımından yararlanmak ve eğer avukat tutmak için mali olanaklardan yoksunsa ve adaletin selameti gerektiriyorsa, mahkemece görevlendirilecek bir avukatın para ödemeksizin yardımından yararlanabilmek;

d) İddia tanıklarının sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında çağrılmasının ve dinlenmesinin sağlanmasını istemek;

e) Duruşmada kullanılan dili anlamadığı veya konuşmadığı takdirde bir tercümanın yardımından para ödemeksizin yararlanmak.

Madde 7: Cezaların Yasallığı

1. Hiç kimse, işlendiği zaman ulusal ve uluslararası hukuka göre suç sayılmayan bir fiil veya ihmalden dolayı mahkum edilemez. Yine hiç kimseye, suçun işlendiği sırada uygulanabilecek olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.

2. Bu madde, işlendiği zaman uygar uluslar tarafından tanınan genel hukuk ilkelerine göre suç sayılan bir fiil veya ihmâl ile suçlanan bir kimsenin yargılanmasına ve cezalandırılmasına engel değildir.

Madde 8: Özel Hayatın ve Aile Hayatının Korunması

1. Herkes özel hayatına, aile hayatına, konutuna ve haberleşmesine saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

2. Bu hakkın kullanılmasına bir kamu otoritesinin müdahalesi, ancak ulusal güvenlik, kamu emniyeti, ülkenin ekonomik refahı, dirlik ve düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için, demokratik bir toplumda zorunlu olan ölçüde ve yasayla öngörülmuş olmak koşuluyla söz konusu olabilir.

Madde 9: Düşünce, Vicdan ve Din Özgürlüğü

1. Herkes düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, din veya inanç değiştirme özgürlüğü ile tek başına veya topluca, açıkça veya özel tarzda ibadet, öğretim, uygulama ve ayin yapmak suretiyle dinini veya inancını açıklama özgürlüğünü de içerir.

2. Din veya inancını açıklama özgürlüğü ancak kamu güvenliğinin, kamu düzeninin, genel sağlığın veya ahlakın ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için demokratik bir toplumda zorunlu tedbirlerle ve yasayla sınırlanabilir.

Madde 10: İfade Özgürlüğü

1. Herkes görüşlerini açıklama ve anlatım özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, kanaat özgürlüğü ile kamu otoritelerinin müdahalesi ve ülke sınırları söz konusu olmaksızın haber veya fikir alma ve verme özgürlüğünü de içerir. Bu madde, devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine bağlı tutmalarına engel değildir.

2. Görev ve sorumluluk yükleyen bu özgürlüklerin kullanılması, demokratik bir toplumda zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması veya yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması için yasayla öngörülen bazı biçim koşullarına, sınırlamalara ve yaptırımlara bağlanabilir.

Madde 11: Dernek Kurma ve Toplantı Özgürlüğü

1. Herkes asayiş bozmayan toplantılar yapmak, dernek kurmak, ayrıca çıkarlarını korumak için başkalarıyla birlikte sendikalar kurmak ve sendikalara katılmak haklarına sahiptir.

2. Bu hakların kullanılması, demokratik bir toplumda zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin, kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin

korunması amaçlarıyla ve ancak yasayla sınırlanabilir. Bu madde, bu hakların kullanılmasında silahlı kuvvetler, kolluk mensupları veya devletin idare mekanizmasında görevli olanlar hakkında meşru sınırlamalar konmasına engel değildir.

Madde 12: Evlenme Hakkı

Evlenme çağına gelen erkek ve kadın, bu hakkın kullanılmasını düzenleyen ulusal yasalar uyarınca evlenme ve aile kurma hakkına sahiptir.

Madde 13: Etkili Başvuru Hakkı

Bu Sözleşme'de tanınmış olan hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, ihlal fiili resmi görev yapan kişiler tarafından bu sıfatlarına dayanılarak yapılmış da olsa, ulusal bir makama etkili bir başvuru yapabilme hakkına sahiptir.

Madde 14: Ayrımcılık Yasağı

Bu Sözleşme'de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya sosyal köken, ulusal bir azınlığa mensupluk, servet, doğum veya herhangi başka bir durum bakımından hiçbir ayrımcılık yapılmadan sağlanır.

Madde 15: Olağanüstü Hâllerde Askıya Alma

1. Savaş veya ulusun varlığını tehdit eden başka bir genel tehlike halinde her Yüksek Sözleşmeci Taraf, durumun gerektirdiği ölçüde ve uluslararası hukuktan doğan başka yükümlülüklere ters düşmemek koşuluyla, bu Sözleşme'de öngörülen yükümlülüklere aykırı tedbirler alabilir.

2. Yukarıdaki hüküm, Yüksek Sözleşmeci Taraf'ı, meşru savaş fiilleri sonucunda meydana gelen ölüm hali dışında, 2. madde ile 3. ve 4. maddeler (fıkra 1) ve 7. maddeyi hiçbir suretle ihlale mezu kılmaz.

3. Bu maddeye göre aykırı tedbirler alma hakkını kullanan her Yüksek Sözleşmeci Taraf, alınan tedbirler ve bunları gerektiren nedenler hakkında Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne tam bilgi verir. Bu Yüksek Sözleşmeci Taraf, sözü geçen tedbirlerin yürürlükten kalktığı tarihi de Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne bildirir.

Madde 16: Yabancıların Siyasal Etkinliklerinin Kısıtlanması

10, 11 ve 14. maddelerin hiçbir hükmü, Yüksek Sözleşmeci Taraflar'ın yabancıların siyasal etkinliklerini sınırlamalarına engel sayılmaz.

Madde 17: Hakların Kötüye Kullanımının Yasaklanması

Bu Sözleşme hükümlerinden hiçbiri, bir devlete, topluluğa veya kişiye, Sözleşme'de tanınan hak ve özgürlüklerin yok edilmesine veya burada öngörüldüğünden daha geniş ölçüde sınırlamalara uğratılmasına yönelik bir etkinliğe girişme ya da eylemde bulunma hakkını sağlar biçimde yorumlanamaz.

Madde 18: Hakların Kısıtlanmasının Sınırları

Bu Sözleşme'nin hükümleri gereğince, sözü edilen hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamalar ancak öngörülen amaçlar için uygulanabilir.

Bölüm II:

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

Madde 19: Mahkeme'nin Kuruluşu

Bu Sözleşme ve protokollerine, Yüksek Sözleşmeci Taraflar'ca kabul edilen yükümlülüklerle uyulmasını sağlamak için, aşağıda "Mahkeme" olarak anılacak bir Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kurulur. Mahkeme devamlı görev yapar.

Madde 20: Yargıç Sayısı

Mahkeme, Yüksek Sözleşmeci Taraflar'ın sayısına eşit sayıda yargıçtan oluşur.

Madde 21: Görev İçin Aranılan Koşullar

1. Yargıçlar üstün ahlaki vasıflara ve yüksek bir hukuki göreve atanmak için gerekli niteliklere sahip veya ehliyetleriyle tanınmış hukukçu olmalıdırlar.

2. Yargıçlar Mahkeme'ye kendi adlarına katılırlar.

3. Yargıçlar görev süreleri içinde bağımsızlıkları, tarafsızlıkları ve daimi görevin gerekleri ile bağdaşmayan herhangi bir görev üstlenemezler; bu fıkranın uygulanmasından doğan sorunlar Mahkeme tarafından karara bağlanır.

Madde 22: Yargıçların Seçimi

1. Yargıçlar, her Yüksek Sözleşmeci Taraf için, o Yüksek Sözleşmeci Taraf tarafından gösterilen ve üç aday içeren bir liste üzerinden Parlamenterler Meclisi tarafından oy çokluğu ile seçilirler.

2. Yeni Yüksek Sözleşmeci Taraflar'ın bu Sözleşme'ye katılmaları halinde Mahkeme'yi tamamlamak ve boşalan üyelikleri doldurmak için aynı usul izlenir.

Madde 23: Görev Süreleri

1. Yargıçlar altı yıl için seçilirler. Tekrar seçilmeleri mümkündür. Bununla beraber ilk seçilen yargıçlardan yarısının görev süresi üç yılın sonunda sona erecektir.

2. İlk üç yıllık sürenin sonunda görevleri sona erecek olan üyeler, ilk seçimlerin yapılmasından hemen sonra, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri tarafından kura çekmek suretiyle saptanır.

3. Yargıçların imkan ölçüsünde yarısının her üç yılda bir yenilenmesini sağlamak için, Parlamenterler Meclisi bir sonraki seçime geçmeden önce seçilecek yargıçlardan bir veya birkaçının görev

süresinin veya sürelerinin üç yıldan az veya dokuz yıldan çok olmak şartı ile, altı yıl dışında bir süre olmasına karar verebilir.

4. Birden fazla üyenin görev süresinin söz konusu olduğu durumlarda ve Parlamenterler Meclisi'nin yukardaki fıkrayı uygulaması halinde, görev sürelerinin üyelere dağılımı, Genel Sekreter'in seçimden hemen sonra yapacağı kura sonucu belirlenir.

5. Görev süresi bitmemiş bir yargıcın yerine seçilen yargıç, selefinin görev süresini tamamlar.

6. Yargıçların görev süreleri 70 yaşında sona erer.

7. Yargıçlar, yerlerine başkası seçilinceye kadar görev yaparlar. Yerlerine başkası seçildikten sonra da kendilerine havale edilmiş olan davalara bakmaya devam ederler.

Madde 24: Görevden Alınma

Bir yargıç ancak, diğer yargıçlar tarafından, artık gerekli koşulları taşımadığına ilişkin üçte iki çoğunluk ile alınacak kararla görevden alınabilir.

Madde 25: Yazı İşleri ve Hukukçular

Mahkeme'de, görev ve kuruluşu Mahkeme içtüzüğünde belirlenen bir Yazı İşleri Müdürlüğü bulunur. Mahkeme'ye yazı işlerinde görevli hukukçular yardım eder.

Madde 26: Mahkeme'nin Genel Kurul Halinde Toplanması

Genel Kurul halinde toplanan Mahkeme,

- a) üç yıllık bir süre için başkanını ve bir veya iki başkan yardımcısını seçer, bu kişilerin tekrar seçilmeleri mümkündür;
- b) belirli süreler için Daire'ler kurar;
- c) Mahkeme, Daire başkanlarını seçer, bu kişilerin tekrar seçilmeleri mümkündür;
- d) Mahkeme içtüzüğünü kabul eder;

e) Yazı İşleri Müdürü'nü ve bir veya birden fazla müdür yardımcısını seçer.

Madde 27: Komiteler, Daireler ve Büyük Daire

1. Mahkeme, önüne gelen başvuruları incelemek üzere üç yargıçlı komiteler, yedi yargıçlı Daire'ler ve onyediyargıçlı bir Büyük Daire şeklinde toplanır. Mahkeme'nin Daire'leri belirli bir süre için komiteleri oluşturur.

2. Başvuruya konu olan Taraf Devlet adına seçilmiş yargıç, Daire ve Büyük Daire'de vazifeten yer alır; bu yargıcın yokluğunda veya katılması mümkün olmayan durumlarda, anılan devletin belirleyeceği bir kişi yargıç sıfatıyla Daire ve Büyük Daire'de yer alır.

3. Büyük Daire ayrıca Mahkeme başkanı, başkan yardımcıları, Daire başkanları ve Mahkeme içtüzüğüne göre seçilecek diğer yargıçlardan oluşur. 43. madde uyarınca Büyük Daire'ye sevk edilen başvuruların incelenmesi sırasında, Daire başkanı ve başvuruda konu edilen devletin yargıç dışındaki, bu kararı veren Daire yargıçları Büyük Daire'de yer alamazlar.

Madde 28: Komitelerin Kabul Edilemezlik Kararları

Bir Komite, 34. madde uyarınca yapılan kişisel başvurunun daha fazla incelemeyi gerektirmediği hallerde, oybirliği ile kabul edilemezliğine veya kayıttan düşürülmesine karar verebilir. Bu karar kesindir.

Madde 29: Dairelerin Kabul Edilebilirlik ve Esasa İlişkin Kararları

1. 28. madde çerçevesinde karar verilmediği takdirde, bir Daire, 34. madde uyarınca yapılan kişisel başvuruların kabul edilebilirliği ve esası hakkında karar verir.

2. Bir Daire, 33. madde uyarınca yapılan devlet başvurularının kabul edilebilirliği ve esası hakkında karar verir.

3. Mahkeme, istisnai hallerde aldığı aksine kararlar hariç, kabul edilebilirlik konusundaki kararları ayrı olarak alır.

Madde 30: Yargılamanın Büyük Daire'ye Gönderilmesi

Daire önünde görülen dava, işbu Sözleşme'nin ve protokollerinin yorumu konusunda ciddi sorunlar doğuruyorsa ya da sorunun çözümü Mahkeme tarafından önceden verilmiş bir karar ile çelişme ihtimali taşıyorsa, Daire, hüküm vermediği süre içerisinde ve taraflar itiraz etmedikçe, yargı yetkisinden Büyük Daire lehine vazgeçebilir.

Madde 31: Büyük Daire'nin Yetkileri

Büyük Daire,

1. Daireler tarafından 30. madde uyarınca kendisine gönderilen veya 43. madde uyarınca önüne gelen ya da 33. veya 34. maddeler uyarınca yapılan başvuruları ve,

2. 47. maddede öngörülen görüş bildirme taleplerini inceler.

Madde 32: Mahkeme'nin Yargı Yetkisi

1. Mahkeme'nin yargı yetkisi, 33., 34. ve 37. maddeler uyarınca kendisine intikal eden, işbu Sözleşme'nin ve protokollerinin yorumu ve uygulamasına ilişkin tüm konuları kapsar.

2. Mahkeme'nin yargı yetkisinin olup olmadığı hakkında ihtilaf durumunda, karar Mahkeme'ye aittir.

Madde 33: Devlet Başvuruları

Her Yüksek Sözleşmecî Taraf, işbu Sözleşme ve protokolleri hükümlerine vâki ve kendisinin diğer Yüksek Sözleşmecî Taraf'a isnat edilebileceğine kanaat getirdiği herhangi bir ihlalden dolayı Mahkeme'ye başvurabilir.

Madde 34: Kişisel Başvurular

İşbu Sözleşme ve protokollerinde tanınan hakların Yüksek Söz-

leşmeci Taraflar'dan biri tarafından ihlalinden zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek kişi, hükümet dışı her kuruluş veya kişi grupları Mahkeme'ye başvurabilir. Yüksek Sözleşmeci Taraflar bu hakkın etkin bir şekilde kullanılmasına hiçbir suretle engel olmamayı taahhüt ederler.

Madde 35: Kabul Edilebilirlik Koşulları

1. Uluslararası hukukun genel olarak kabul edilen prensiplerine göre, ancak iç hukuk yollarının tüketilmesinden sonra ve kesin karardan itibaren altı aylık süre içinde Mahkeme'ye başvurulabilir.

2. Mahkeme, 34. madde uyarınca sunulan herhangi bir kişisel başvuruyu aşağıdaki hallerde kabul etmez:

a) Başvuru imzasız ise veya;

b) Başvuru Mahkeme tarafından daha önce incelenmiş veya uluslararası diğer bir soruşturma veya çözüm merciine sunulmuş başka bir başvurunun konusuyla esas itibarıyla aynı ise ve yeni olaylar içermiyorsa.

3. Mahkeme, 34. madde uyarınca sunulan herhangi bir kişisel başvuruyu işbu Sözleşme ve protokolleri hükümleri dışında kalmış, açıkça dayanaktan yoksun veya başvuru hakkının suistimali mahiyetinde telakki ettiği takdirde, kabul edilemez bulur.

4. Mahkeme işbu maddeye göre kabul edilemez bulunduğu her başvuruyu reddeder. Yargılamanın her aşamasında bu karar verilebilir.

Madde 36: Üçüncü Tarafın Müdahalesi

1. Daire ve Büyük Daire önündeki tüm davalarda, vatandaşlarından birinin başvuran taraf olması halinde, Yüksek Sözleşmeci Taraf'ın yazılı görüş sunma ve duruşmalarda bulunma hakkı vardır.

2. Mahkeme başkanı, adaletin sağlanabilmesi amacıyla, yargılamada taraf olmayan herhangi bir Yüksek Sözleşmeci Taraf'ı ya da

başvurucu dışında ilgili herhangi bir kişiyi yazılı görüş sunmaya veya duruşmalarda taraf olmaya davet edebilir.

Madde 37: Başvurunun Kayıttan Düşmesi

1. Yargılamanın herhangi bir aşamasında, Mahkeme, aşağıdaki sonuçlara varılması halinde başvurunun kayıttan düşürülmesine karar verebilir:

- a) Başvuru sahibi başvurusunu takip etme niyetinde değilse, veya
- b) Sorun çözümlenmişse, veya
- c) Başka herhangi bir nedenden ötürü, başvurunun incelenmesine devam edilmesi hususunda artık haklı bir gerekçe görmezse. Ancak işbu Sözleşme ve protokollerinde tanımlanan insan haklarına saygı esaslı gerektiyorsa, Mahkeme başvurunun incelemesine devam eder.

2. Mahkeme, koşulların haklı kıldığı kanısına varırsa, bir başvurunun yeniden kayda alınmasını kararlaştırabilir.

Madde 38: Davanın İncelenmesi ve Dostane Çözüm Süreci

1. Mahkeme, kendisine gelen başvuruyu kabul edilebilir bulduğu takdirde,

- a) olayları saptamak amacıyla tarafların temsilcileriyle birlikte başvuruyu incelemeye devam eder ve gerekirse, ilgili devletlerin, etkin olarak yürütülmesi için gerekli tüm kolaylıkları sağlayacakları bir soruşturma yapar;
- b) işbu Sözleşme ve protokollerinde tanımlanan şekliyle insan haklarına saygı esasından hareketle, davanın dostane bir çözüm ile sonuçlandırılması için ilgili taraflara hizmet sunmaya hazır olacaktır.

2. 1.b hükümlerine göre yürütülen usul gizlidir.

Madde 39: Dostane Çözümle Varılması

Dostane çözüme varılırsa, Mahkeme olaylarla ve varılan çözümle sınırlı kısa bir açıklamayı içeren bir karar vererek başvuruyu kayıttan düşürür.

Madde 40: Duruşmaların Kamuya Açık Olması ve Belgelere Ulaşabilme

1. Mahkeme istisnai durumlarda aksini kararlaştırmadıkça, duruşmalar kamuya açıktır.

2. Mahkeme başkanı aksine karar vermedikçe, Yazı İşleri Müdürü'ne emanet edilen belgeler kamuya açıktır.

Madde 41: Hakkaniyete Uygun Tatmin

Mahkeme işbu Sözleşme ve protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Taraf'ın iç hukuku bu ihlali ancak kısmen telafi edebiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, zarar gören tarafın hakkaniyete uygun bir surette tatminine hükmeder.

Madde 42: Dairelerin Kararları

Dairelerin kararları, 44. maddenin 2. fıkrası hükümleri uyarınca kesinleşir.

Madde 43: Büyük Daire'ye Gönderme

1. Bir Daire kararının verildiği tarihten itibaren üç ay içinde ve istisnai durumlarda, dava taraflarından her biri davanın Büyük Daire'ye gönderilmesini isteyebilir.

2. Büyük Daire bünyesinde beş yargıçtan oluşan bir kurul, dava, Sözleşme ve protokollerinin yorumuna ya da uygulanmasına ilişkin ciddi bir sorun doğuruyorsa ya da genel nitelikli ciddi bir konu teşkil ediyorsa, istemi kabul eder.

3. Kurul istemi kabul ederse, Büyük Daire bir hüküm ile davayı sonuçlandırır.

Madde 44: Kesin Hükümler

1. Büyük Daire'nin kararı kesindir.
2. Bir Daire'nin kararı aşağıdaki durumlarda kesinleşir:
 - a) Taraflar davanın Büyük Daire'ye gönderilmesini istemediklerini beyan ederlerse, veya
 - b) Karardan itibaren üç ay içinde davanın Büyük Daire'ye gönderilmesi istenmezse, veya
 - c) Kurul 43. maddede öngörülen istemi reddederse.
3. Kesin karar yayınlanır.

Madde 45: Hükümlerin ve Kararların Gerekçeli Olması

1. Hükümler ve başvuruların kabul edilebilirliğine veya kabul edilemezliğine ilişkin kararlar gerekçelidir.
2. Hüküm, tamamen veya kısmen yargıçların oybirliğini içermediği takdirde, her yargıç kendi ayrı görüşünü belirtme hakkına sahiptir.

Madde 46: Kararların Bağlayıcılığı ve Uygulanması

1. Yüksek Sözleşmeci Taraflar, taraf oldukları davalarda Mahkeme'nin kesinleşmiş kararlarına uymayı taahhüt ederler.
2. Mahkeme'nin kesinleşmiş kararı, kararın uygulanmasını denetleyecek olan Bakanlar Komitesi'ne gönderilir.

Madde 47: Görüş Bildirme

1. Mahkeme, Bakanlar Komitesi'nin istemi üzerine, Sözleşme ve protokollerinin yorumlanması ile ilgili hukuki meseleler üzerinde görüş bildirebilir.
2. Ancak bu görüşler, ne Sözleşme'nin 1. bölümünde ve protokollerinde belirlenen hak ve özgürlüklerin içeriği veya kapsamı ile

ilgili sorunlara, ne de Mahkeme veya Bakanlar Komitesi'nin Sözleşme'de öngörülen bir başvuru sonucunda karara bağlamak durumunda kalabileceği diğer sorunlara ilişkin olabilir.

3. Bakanlar Komitesi'nin Mahkeme'den görüş isteme kararı, Komite'ye katılma hakkına sahip temsilcilerin oy çoğunluğuyla alınır.

Madde 48: Mahkeme'nin Görüş Bildirme Yetkisi

Bakanlar Komitesi'nden gelen görüş talebinin, 47. maddede tanımlandığı biçimiyle Mahkeme'nin yetki alanına girip girmediğini Mahkeme kararlaştırır.

Madde 49: Bildirilen Görüşün Gerekçeli Olması

1. Mahkeme'nin verdiği görüş gerekçelidir.

2. Görüş, tamamen veya kısmen yargıçların oy birliğini içermediği takdirde, her yargıç kendi ayrı görüşünü belirtme hakkına sahiptir.

3. Mahkeme'nin verdiği görüş Bakanlar Komitesi'ne bildirilir.

Madde 50: Mahkeme'nin Masrafları

Mahkeme'nin masrafları, Avrupa Konseyi tarafından karşılanır.

Madde 51: Yargıçların Ayrıcalık ve Dokunulmazlıkları

Yargıçlar vazifelerinin ifasında Avrupa Konseyi Statüsü'nün 40. maddesinde ve bu madde uyarınca akdedilen anlaşmalarda öngörülen ayrıcalık ve dokunulmazlıklardan yararlanırlar.

Bölüm III:

ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER

Madde 52: Genel Sekreter Tarafından Yapılan İncelemeler

Her Yüksek Sözleşmeci Taraf, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'nin istemesi üzerine, bu Sözleşme'nin bütün hükümlerinin fiilen

uygulanmasının kendi iç hukukunca nasıl sağlandığı konusunda açıklamalarda bulunur.

Madde 53: Tanınan İnsan Haklarının Korunması

Bu Sözleşme hükümlerinden hiçbiri, herhangi bir Yüksek Sözleşmecî Taraf'ın yasalarına ve onun taraf olduğu başka bir Sözleşme'ye göre tanınabilecek insan haklarını ve temel özgürlükleri sınırlayamaz veya onlara aykırı düşecek şekilde yorumlanamaz.

Madde 54: Bakanlar Komitesi'nin yetkileri

Bu Sözleşme'nin hiçbir hükmü, Avrupa Konseyi Statüsü'nün Bakanlar Komitesi'ne tanıdığı yetkileri olumsuz yönde etkilemez.

Madde 55: Diğer Çözüm Yollarının Dışlanması

Yüksek Sözleşmecî Taraflar, bu Sözleşme'nin yorum veya uygulamasından doğan bir anlaşmazlığı, başvuru yoluyla bu Sözleşme'de öngörülenlerin dışında bir çözüme bağlamak hususunda aralarında mevcut anlaşma, sözleşme veya bildirimlerden, özel uzlaşma halleri dışında yararlanmaktan karşılıklı olarak vazgeçmeyi kabul ederler.

Madde 56: Ülkesel Uygulama

1. Her devlet, onaylama sırasında veya daha sonra herhangi bir zamanda, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne göndereceği bir bildirimle bu Sözleşme'nin, uluslararası ilişkilerinden sorumlu bulunduğu bütün ülkelere veya bunlardan herhangi birine, işbu maddenin 4. fıkrası saklı kalmak kaydıyla, uygulanacağını beyan edebilir.

2. Sözleşme, bildirimde belirtilen ülke veya ülkelerde, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'nin bu bildirimini aldığı tarihten itibaren otuz gün sonra uygulamaya konur.

3. Bu Sözleşme'nin hükümleri sözü geçen ülkelerde yerel şartlar dikkate alınarak uygulanır.

4. Bu maddenin birinci fıkrası uyarınca bildirimde bulunmuş olan her devlet, sonradan herhangi bir zamanda, bildiriminde belirtmiş olduğu ülke veya ülkelerdeki gerçek kişilerin, hükümet dışı kuruluşların veya kişi gruplarının başvuruları konusunda bu Sözleşme'nin 34. maddesine uygun olarak Mahkeme'nin yetkisini kabul ettiğini beyan edebilir.

Madde 57: Çekinceler

1. Bu Sözleşme'nin imzası ve onaylama belgesinin sunulması sırasında her devlet, Sözleşme'nin belirli bir hükmü hakkında, o sırada kendi ülkesinde yürürlükte olan bir yasa bu hükme uygun olmadığı ölçüde, bir çekince kaydı koyabilir. Bu madde genel nitelikte çekinceler konmasına izin vermez.

2. Bu maddeye uygun olarak konulacak her çekince, sözü edilen yasanın kısa bir açıklamasını içerir.

Madde 58: Feshi İhbar

1. Bir Yüksek Sözleşmeci Taraf, bu Sözleşme'yi ancak Sözleşme'ye taraf olduğu tarihten itibaren geçecek beş yıllık bir süre sonunda ve Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne altı ay önceden haber verilecek bir ihbarla feshedebilir. Genel Sekreter bunu, diğer Yüksek Sözleşmeci Taraflar'a bildirir.

2. Bu fesih işlemi, feshin geçerli sayıldığı tarihten önce işlenmiş ve yükümlülüklerin ihlali niteliğinde sayılabilecek olan bir fiil dolaısıyla, ilgili Yüksek Sözleşmeci Taraf'ın bu Sözleşme'den doğan yükümlülüklerinden kurtulması sonucunu doğurmaz.

3. Aynı şartlarla, Avrupa Konseyi üyeliğinden çıkan her Yüksek Sözleşmeci Taraf, bu Sözleşme'ye de taraf olmaktan çıkar.

4. Sözleşme, 56. madde gereğince uygulanacağı beyan edilmiş olan ülkelerle ilgili olarak, yukarıdaki fıkraların hükümleri uyarınca feshedilebilir.

Madde 59: İmza ve onay

1. Bu Sözleşme, Avrupa Konseyi üyelerinin imzalarına açıktır. Sözleşme onaylanacaktır. Onaylama belgeleri Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne verilecektir.

2. Bu Sözleşme, on onaylama belgesinin verilmesinden sonra yürürlüğe girecektir.

3. Sözleşme'yi daha sonra onaylayacak olan imzacılar için Sözleşme, onaylama belgesinin verilmesinden itibaren yürürlüğe girecektir.

4. Avrupa Konseyi Genel Sekreteri, Sözleşme'nin yürürlüğe girdiğini, Sözleşme'yi onaylayan Yüksek Sözleşmeci Taraflar'ın adlarını ve daha sonra gelecek olan onaylama belgelerinin verilişini bütün Avrupa Konseyi üyelerine bildirecektir.

Bu Sözleşme, Avrupa Konseyi arşivlerinde saklanmak ve her iki metin de aynı derecede geçerli olmak üzere Fransızca ve İngilizce tek bir nüsha halinde 4 Kasım 1950'de Roma'da düzenlenmiştir. Genel Sekreter bunun tasdikli örneklerini imza eden bütün devletlere gönderecektir.

**İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına
İlişkin Sözleşme'ye Ek Protokol
Paris, 20.III.1952**

Bu Protokol'ü imzalayan Avrupa Konseyi üyesi hükümetler, Roma'da 4 Kasım 1950 tarihinde imza edilmiş bulunan İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Sözleşme'nin (aşağıda "Sözleşme" diye anılmıştır) birinci bölümünde belirtilenler dışında bazı hak ve özgürlüklerin ortak güvençeye bağlanmasını sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri almayı kararlaştırarak, aşağıdaki hususlarda anlaşmışlardır:

Madde 1: Mülkiyetin Morunması

Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir. Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka hâlel getirmez.

Madde 2: Eğitim Hakkı

Hiç kimse eğitim hakkından yoksun bırakılamaz. Devlet, eğitim ve öğretim alanında yükleneyeği görevlerin yerine getirilmesinde,

ana ve babanın bu eğitim ve öğretimin kendi dini ve felsefi inançlarına göre yapılmasını sağlama haklarına saygı gösterir.

Madde 3: Serbest Seçim Hakkı

Yüksek Sözleşmeci Taraflar, yasama organının seçilmesinde halkın kanaatlerinin özgürce açıklanmasını sağlayacak şartlar içinde, makul aralıklarla, gizli oyla serbest seçimler yapmayı taahhüt ederler.

Madde 4: Ülkesel Uygulama

Her Yüksek Sözleşmeci Taraf, bu Protokol'ün imzası veya onaylanması sırasında ya da daha sonra herhangi bir zamanda, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne yapacağı bir bildirimle, uluslararası ilişkilerinden sorumlu olduğu ve sözü geçen bildirimde belirttiği ülkelerde bu Protokol hükümlerinin ne ölçüde uygulanacağını taahhüt ettiğini açıklayabilir.

Yukarıdaki fıkra uyarınca bir bildirimde bulunmuş olan her Yüksek Sözleşmeci Taraf, zaman zaman yapacağı yeni bildirimlerle daha önceki beyanlarının koşullarını değiştirebilir veya bu Protokol hükümlerinin bu tür herhangi bir ülkede uygulanmasına son verildiğini bildirebilir.

Bu madde uyarınca yapılmış olan bir bildirim, Sözleşme'nin 56. maddesinin 1. fıkrasına uygun olarak yapılmış sayılır.

Madde 5: Sözleşme ile Bağlantı

Yüksek Sözleşmeci Taraflar, bu Protokol'ün 1, 2, 3 ve 4. maddelerini Sözleşme'ye ek maddeler olarak kabul ederler ve Sözleşme'nin bütün hükümleri buna göre uygulanır.

Madde 6: İmza ve Onay

Bu Protokol, Sözleşme'yi imza eden Avrupa Konseyi Üyeleri'nin imzalarına açıktır. Bu Protokol, Sözleşme ile birlikte veya ondan sonra onaylanacaktır. Protokol on onaylama belgesinin verilmesinden

sonra yürürlüğe girecektir. Daha sonra onaylayan imzacı devletler bakımından Protokol, onaylama belgesinin verildiği tarihten itibaren yürürlüğe girer.

Onaylama belgeleri Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne verilecek, o da onaylayan devletlerin adlarını bütün üyelerine bildirecektir.

Bu Protokol, Avrupa Konseyi arşivlerinde saklanmak ve her iki metin de aynı derecede geçerli olmak üzere Fransızca ve İngilizce tek bir nüsha halinde 20 Mart 1952'de Paris'te düzenlenmiştir. Genel Sekreter bunun tasdikli örneklerini imza eden bütün devletlere gönderecektir.

İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme ile bu Sözleşme'ye ek birinci Protokol'de tanınmış bulunan haklardan ve özgürlüklerden başka haklar ve özgürlükler tanıyan

Protokol No. 4 Strasbourg, 16.IX.1963

Bu Protokol'ü imzalayan Avrupa Konseyi üyesi hükümetler, Roma'da 4 Kasım 1950 tarihinde imza edilmiş bulunan İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'nin (aşağıda "Sözleşme" diye anılmıştır) birinci bölümünde ve 20 Mart 1952 tarihinde Paris'te imzalanmış olan Sözleşme'ye Ek Birinci Protokol'ün 1, 2 ve 3. maddelerinde tanınmış bulunanlardan başka bazı hak ve özgürlüklerin ortak güvenceye bağlanmasını sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri almayı kararlaştırarak, aşağıdaki hususlarda anlaşmışlardır:

Madde 1: Borçtan Dolayı Özgürlüğünden Yoksun Bırakılma Yasası

Hiç kimse, yalnızca akdî ilişkiden doğan bir yükümlülüğü yerine getirememiş olmasından dolayı özgürlüğünden yoksun bırakılamaz.

Madde 2: Serbest Dolaşım Özgürlüğü

1. Bir devletin ülkesi içinde usulüne uygun olarak bulunan herkes, orada serbetçe dolaşma ve ikametgahını seçebilme hakkına sahiptir.

2. Herkes, kendi ülkesi de dahil, herhangi bir ülkeyi terk etmekte serbesttir.

3. Bu haklar, ancak ulusal güvenlik, kamu emniyeti, kamu düzeninin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlık ve ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için, demokratik bir toplumda zorunlu tedbirler olarak ve yasayla öngörölmüş sınırlamalara tabi tutulabilir.

4. Bu maddenin 1. fıkrasında sayılan haklar, belli yerlerde, yasayla konmuş ve demokratik bir toplumda kamu yararının gerektirdiği sınırlamalara tabi tutulabilir.

Madde 3: Vatandaşların Sınır Dışı Edilmeleri Yasağı

1. Hiç kimse, tek başına ya da toplu olarak, uyuğu bulunduğu devletin ülkesinden sınır dışı edilemez.

2. Hiç kimse, uyuğuunda bulunduğu devletin ülkesine girme hakkından yoksun bırakılamaz.

Madde 4: Yabancıların Topluca Sınır Dışı Edilmeleri Yasağı

Yabancıların toplu olarak sınır dışı edilmesi yasaktır.

Madde 5: Ülkesel Uygulama

1. Her Yüksek Sözleşmeci Taraf, bu Protokol'ün imzalanması veya onaylanması sırasında ya da daha sonra herhangi bir zamanda, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne yapacağı bir bildirimle, uluslararası ilişkilerinden sorumlu olduğu ve sözü geçen bildirimde belirttiği ülkelerde bu Protokol hükümlerinin ne ölçüde uygulanacağını taahhüt ettiğini açıklayabilir.

2. Yukarıdaki fıkra uyarınca bir bildirimde bulunmuş olan her

Yüksek Sözleşmeci Taraf, zaman zaman yapacağı yeni bildirimlerle, daha önceki beyanlarının koşullarını değiştirebilir veya bu Protokol hükümlerinin bu tür herhangi bir ülkede uygulanmasına son verildiğini bildirebilir.

3. Bu madde uyarınca yapılmış olan bir bildirim, Sözleşme'nin 56. maddesinin 1. fıkrasına uygun olarak yapılmış sayılır.

4. Onaylama veya kabul sonucunda bu Protokol'ün uygulandığı herhangi bir devletin ülkesi ve bu madde uyarınca sözü geçen devlet tarafından yapılmış bildirimde göre bu Protokol'ün uygulandığı ülkelerin her biri, 2. ve 3. maddelerde sözü edilen devlet ülkesi de-yimi bakımından ayrı ayrı ülkeler olarak kabul edilir.

5. Bu maddenin 1. ve 2. fıkraları uyarınca beyanda bulunan her devlet, sonradan her zaman bu beyanın ilgili olduğu ülke veya ülkeler lehine, Mahkeme'nin, işbu Protokol'ün 1, 2, 3 ve 4. maddelerinden herhangi birine ya da hepsine ilişkin olarak her gerçek kişiden, hükümet dışı her kuruluştan veya her kişi grubundan Sözleşme'nin 34. maddesi uyarınca başvuruları alma yetkisini kabul ettiğini beyan edebilir.

Madde 6: Sözleşme ile Bağlantı

Yüksek Sözleşmeci Taraflar, bu Protokol'ün 1'den 5'e kadar olan maddelerini Sözleşme'ye ek maddeler olarak kabul ederler ve Sözleşme'nin bütün hükümleri buna göre uygulanır.

Madde 7: İmza ve Onay

1. Bu Protokol, Sözleşme'yi imza eden Avrupa Konseyi üyelerinin imzalarına açıktır. Bu Protokol, Sözleşme ile birlikte veya ondan sonra onaylanacaktır. Protokol beş onaylama belgesinin verilmesinden sonra yürürlüğe girecektir. Daha sonra onaylayan imzacı devletler bakımından Protokol, onaylama belgesinin verildiği tarihten itibaren yürürlüğe girer.

2. Onaylama belgeleri, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne ve

rilecek, o da onaylayan devletlerin adlarını bütün üyelere bildirecektir.

Bu Protokol, Avrupa Konseyi arşivlerinde saklanmak ve her iki metin de aynı derecede geçerli olmak üzere fransızca ve ingilizce tek bir nüsha halinde 20 Mart 1952'de Paris'te düzenlenmiştir. Genel Sekreter bunun tasdikli örneklerini imza eden bütün devletlere gönderecektir.

Bu Protokol, imza yetkisini haiz kişilerce imzalanmış olup, Avrupa Konseyi arşivlerinde saklanmak ve her iki metin de aynı derecede geçerli olmak üzere fransızca ve ingilizce tek bir nüsha halinde 16 Eylül 1963'te Strasburg'da düzenlenmiştir. Genel Sekreter bunun tasdikli örneklerini imza eden bütün devletlere gönderecektir.

**İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına
İlişkin Sözleşme'ye Ek, Ölüm Cezasının Kaldırılmasına
Dair Protokol No. 6, Strasburg, 28.IV.1983**

Roma'da 6 Kasım 1950'de imzalanan İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'yi (aşağıda "Sözleşme" diye anılmıştır) imzalayan Avrupa Konseyi üyesi devletler,

Avrupa Konseyi üyesi devletlerin birçoğunda yer alan gelişmelerin ölüm cezasının kaldırılması yolunda genel bir eğilimi ifade ettiğini göz önünde bulundurarak,

Aşağıdaki hususlarda anlaşmışlardır:

Madde 1: Ölüm Cezasının Kaldırılması

Ölüm cezası kaldırılmıştır. Hiç kimse bu cezaya çarptırılamaz ve idam edilemez.

Madde 2: Savaş Zamanında Ölüm Cezası

Bir devlet, yasalarında savaş veya yakın savaş tehlikesi zamanında işlenmiş olan fiiller için ölüm cezasını öngörebilir; bu ceza ancak yasanın belirlediği hallerde ve onun hükümlerine uygun olarak uygulanabilir. İlgili devlet, söz konusu yasanın bu duruma ilişkin hükümlerini Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne bildirir.

Madde 3: Askıya Alma Yasağı

Sözleşme'nin 15. maddesine dayanılarak bu Protokol'ün hükümleri ihlal edilemez.

Madde 4: Çekince Koyma Yasağı

Sözleşme'nin 57. maddesine dayanılarak bu Protokol'ün hükümleriyle ilgili hiçbir çekince konulamaz.

Madde 5: Ülkesel Uygulama

1. Her devlet, imza sırasında veya onaylama, kabul ya da katılma belgesinin verilmesi sırasında, bu Protokol'ün uygulanacağı ülkeyi veya ülkeleri belirleyebilir.

2. Her devlet, daha sonra herhangi bir zamanda, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne yapacağı bir bildirimle belirteceği başka herhangi bir ülkenin bu Protokol'ün uygulanma kapsamına alınmış olduğunu beyan edebilir. Bu ülke bakımından Protokol, bildirim Genel Sekreter tarafından alınışını izleyen ayın birinci günü yürürlüğe girer.

3. Yukarıdaki iki fıkra uyarınca yapılan her bildirim, Genel Sekreter'e gönderilecek bir ihbarla, bildirimde belirtilen ülkeyle ilgili olarak geri alınabilir. Geri alma, Genel Sekreter'in ihbarı alışını izleyen ayın birinci günü yürürlüğe girer.

Madde 6: Sözleşme ile Bağlantı

Taraf Devletler bu Protokol'ün 1'den 5'e kadar olan maddelerini Sözleşme'ye ek maddeler olarak kabul ederler ve Sözleşme'nin bütün hükümleri buna göre uygulanır.

Madde 7: İmza ve Onay

Bu Protokol, Sözleşme'yi imzalamış olan Avrupa Konseyi üyesi devletlerin imzalarına açıktır. Protokol, onaylama, kabul veya uygun bulmaya sunulacaktır. Avrupa Konseyi üyesi bir devlet, aynı zamanda veya daha önceden Sözleşme'yi onaylamadıkça, bu Protokol'ü onaylayamaz, kabul edemez veya uygun bulamaz. Onaylama, kabul veya uygun bulma belgeleri Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne verilir.

Madde 8: Yürürlüğe Giriş

Bu Protokol, beş Avrupa Konseyi üyesi devletin 7. madde hükümleri uyarınca Protokol'le bağlanma husundaki rızalarını bildirdikleri tarihi izleyen ayın birinci günü yürürlüğe girer.

Madde 9: Saklama İşlevleri

Avrupa Konseyi Genel Sekreteri,

- a) her imzalamayı,
- b) her onaylama, kabul veya uygun bulma belgesinin verilmesini,
- c) 5 ve 8. maddeler uyarınca bu Protokol'ün her yürürlüğe giriş tarihini,
- d) bu Protokol'e ilişkin başka her türlü işlem, ihbar veya bildirimini Konsey üyesi devletlere bildirir.

Bu Protokol, İmza yetkisini haiz kişilerce imzalanmış olup, Avrupa Konseyi arşivlerinde saklanmak ve her iki metin de aynı derecede geçerli olmak üzere Fransızca ve İngilizce tek bir nüsha halinde 28 Nisan 1983'te Strasburg'da düzenlenmiştir. Genel Sekreter bunun tasdikli örneklerini imza eden bütün devletlere gönderecektir.

**İnsan Hakları Ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına
İlişkin Sözleşme'ye Ek 7 Numaralı Protokol
Strasburg, 22.XI.1984**

4 Kasım 1950 tarihinde Roma'da imzalanan İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması'na İlişkin Sözleşme (bundan böyle "Sözleşme" diye anılmıştır) yoluyla belirli hak ve özgürlüklerin ortak güvenceye bağlanmasını sağlamak için daha ileri adımlar atmayı kararlaştıran ve burada imzası bulunan Avrupa Konseyi üyesi ülkeler, Aşağıdaki hususlarda anlaşmışlardır:

Madde 1: Yabancıların Sınır Dışı Edilmelerine İlişkin Usuli Güvenceler

1. Bir devletin ülkesinde kurallara uygun olarak ikamet eden bir yabancı, yasaya uygun şekilde verilmiş bir kararın uygulanması dışında sınır dışı edilemez ve bu durumda bir kimse,

- a) sınır dışı edilmesine karşı gerekçeler öne sürebilme,
- b) durumunu yeniden inceletme,
- c) yukarıdaki amaçlarla, yetkili bir merci önünde veya bu merci tarafından tayin edilecek biri ya da birileri önünde kendini temsil ettirme hakkını haiz olacaktır.

2. Sınır dışı edilmenin kamu düzeni yararı ya da ulusal güvenlik nedenleri açısından gerektiği hallerde, bir yabancı yukarıdaki 1. maddenin a, b ve c bentlerinde öngörülen haklarını kullanmadan sınır dışı edilebilir.

Madde 2: Cezaî Konularda İki Dereceli Yargılanma Hakkı

1. Bir mahkeme tarafından cezai bir suçtan mahkum edilen her kişi, mahkumiyet ya da ceza hükmünü daha yüksek bir mahkemeye yeniden inceletme hakkını haiz olacaktır. Bu hakkın kullanılması, kullanılabilme gerekçeleri de dahil olmak üzere, yasayla düzenlenir.

2. Bu hakkın kullanılması, yasada düzenlenmiş haliyle önem derecesi düşük suçlar bakımından ya da ilgilinin birinci derece mahkemesi olarak en yüksek mahkemede yargılandığı veya beraatini müteakip bunun temyiz edilmesi üzerine verilen mahkumiyet hallerinde istisnaya tabi tutulabilir.

Madde 3: Adli Hata Hâlinde Tazminat Hakkı

Bir kişinin, kesin bir kararla cezai bir suçtan mahkum edilmesi ve sonradan yeni veya yakın zamanda keşfedilmiş bir delilin kesinlikle yanlış bir adalet uygulaması olduğunu göstermesi veya kişinin affedilmesi nedeniyle cezai kararın iptal edilmesi halinde, bilinmeyen delilin açıklanmamış olmasının tamamen veya kısmen o kişiye atfedildiğinin ispatlandığı haller dışında, böyle bir mahkumiyet sonucunda cezaya maruz kalan kişi, ilgili devletin yasası ve uygulamasına göre tazmin edilecektir.

Madde 4: Aynı Suçtan İki Kez Yargılanmama ve Cezalandırılmama Hakkı

1. Hiç kimse bir devletin ceza yargılaması usulüne ve yasaya uygun olarak kesin bir hükümlerle mahkum edildiği ya da beraat ettiği bir suçtan dolayı aynı devletin yargısal yetkisi altındaki yargılama usulleri çerçevesinde yeniden yargılanamaz veya mahkum edilemez.

2. Yukarıdaki fıkra hükümleri, yeni veya yakın zamanda ortaya çıkarılan delillerin veya önceki muamelelerde davanın sonucunu etkileyebilecek esaslı bir kusurun varlığı durumunda, ilgili devletin ceza yargılaması usulü ve yasasına uygun olarak davanın yeniden açılmasını engellemez.

3. Sözleşme'nin 15. maddesi çerçevesinde bu madde ile derpiş olunan yükümlülöklere aykırı hiçbir tedbir alınamaz.

Madde 5: Eşler Arasında Eşitlik

Eşler evlilikte, evlilik süresince ve evliliğin sona ermesi durumunda, kendi aralarında ve çocukları ile ilişkilerinde medeni haklar ve sorumluluklardan eşit şekilde yararlanırlar. Bu madde devletlerin çocuklar yararına gereken tedbirleri almalarını engellemez.

Madde 6: Ülkesel Uygulama

1. Her devlet imzalama veya onay, kabul ya da uygun bulma belgesinin verilmesi sırasında bu Protokol'ün uygulanacağı toprak ya da toprakları belirtir ve bu toprak veya topraklara uygulayacağı işbu Protokol hükümlerini ne ölçüde yükümlendiğini ifade eder.

2. Her devlet daha sonraki herhangi bir tarihte Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne hitaben yapacağı bir beyanla, bu Protokol'ün uygulanmasını, beyanda belirtilen herhangi diğeri bir toprağa da genişletebilir. Bu durumdaki bir toprak bakımından, Protokol, Genel Sekreter'in böyle bir beyanı teslim aldığı tarihten itibaren iki aylık bir sürenin bitişini izleyen ayın ilk günü yürürlüğe girer.

3. Yukarıdaki iki fıkra uyarınca yapılan herhangi bir beyan, böyle bir beyanda belirtilen toprak açısından, Genel Sekreter'e hitaben yapılan bir bildirim ile geri alınabilir veya değiştirilebilir. Geri alma veya değiştirme, bildirim Geneli Sekreter'e tesliminden sonraki iki aylık sürenin bitimini izleyen ay başında yürürlüğe girer.

4. Bu madde uyarınca yapılan beyan, Sözleşme'nin 56. maddesinin 1. fıkrası uygun olarak yapılmış sayılır.

5. Onaylama, kabul ya da uygun bulma işlemi sonucu bu Protokol'ün uygulanacağı herhangi bir devlet toprağı ve bu madde uyarınca o devlet tarafından yapılan beyana binaen bu Protokol'ün uygulanacağı topraklardan her biri, 1. maddede atıfta bulunulan anlamıyla bir devletin ülkesinden ayrı topraklar olarak mütalaa edilebilir.

6. Bu maddenin 1. ve 2. fıkraları uyarınca beyanda bulunan her devlet, sonradan her zaman bu beyanın ilgili olduğu ülke veya ülkeler lehine, Mahkeme'nin, işbu Protokol'ün 1'den 5'e kadar olan maddelerinden herhangi birine ya da hepsine ilişkin olarak her gerçek kişiden, hükümet dışı her kuruluştan veya her kişi grubundan Sözleşme'nin 34. maddesi uyarınca başvuruları alma yetkisini kabul ettiğini beyan edebilir.

Madde 7: Sözleşme ile Bağlantı

Taraf devletler, bu Protokol'ün 1'den 6'ya kadar olan maddelerini Sözleşme'nin ek maddeleri olarak değerlendireceklerdir ve Sözleşme'nin tüm hükümleri buna göre uygulanacaktır.

Madde 8: İmza ve Onay

Bu Protokol, Sözleşme'yi imza eden Avrupa Konseyi üyesi ülkelerin imzasına açıktır. Bu Protokol onaylama, kabul ya da uygun bulma ile yürürlüğe girecektir. Avrupa Konseyi üyesi bir devlet aynı anda ya da daha önceden Sözleşme'yi onaylamadan bu Protokol'ü onaylayamaz, kabul edemez ya da uygun bulamaz. Onay, kabul ya da uygun bulma belgeleri Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne tevdi edilecektir.

Madde 9: Yürürlüğe Giriş

1. Bu Protokol, Avrupa Konseyi üyesi yedi devletin 8. madde hükümlerine uygun bir şekilde bu Protokol'e bağlı kalacaklarını ifade ettikleri tarihten itibaren iki aylık bir sürenin bitişini izleyen ayın ilk günü yürürlüğe girecektir.

2. Herhangi bir üye devletin sonradan bu Protokol'e katılması durumunda, Protokol, o devlet açısından onaylama, kabul ya da uygun bulma belgesinin tevdi edildiği tarihten itibaren iki aylık bir sürenin bitişini izleyen ayın ilk günü yürürlüğe girecektir.

Madde 10: Saklama İşlevleri

Avrupa Konseyi Genel Sekreteri,

- a)** her imzalamayı,
- b)** onay, kabul veya uygun bir şekilde bu Protokol'ün yürürlük kazanacağı her tarihi,
- c)** 6. ve 9. maddelere uygun bir şekilde bu Protokol'ün yürürlüğe gireceği her tarihi,
- d)** bu Protokol ile ilgili her türlü başka işlemi, bildirimini ya da beyanı, Konsey üyesi devletlere bildirir.

Bu Protokol, İmza yetkisini haiz kişilerce imzalanmış olup, Avrupa Konseyi arşivlerinde saklanmak ve her iki metin de aynı derecede geçerli olmak üzere fransızca ve ingilizce tek bir nüsha halinde 22 Kasım 1984'te Strasburg'da düzenlenmiştir. Genel Sekreter bunun tasdikli örneklerini imza eden bütün devletlere gönderecektir.

**İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına
İlişkin Sözleşme'ye Ek 12 Numaralı
Protokol Roma, 4.XI.2000**

Aşağıda imzası bulunan Avrupa Konseyi üyesi Devletler, Tüm insanların hukuk önünde eşit oldukları ve hukuk tarafından eşit derecede korunma hakkına sahip oldukları temel ilkesinden hareketle; Roma'da 4 Kasım 1950 tarihinde imzalanmış olan İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme (aşağıda "Sözleşme" olarak anılacaktır.) çerçevesinde, ayrımcılığın genel olarak yasaklanmasının topluca uygulanması yoluyla herkesin eşit olduğunun vurgulanması için gerekli tedbirleri almayı kararlaştırarak; Ayrımcılık yapılmaması ilkesinin, Taraf Devletleri, tam ve etkin bir eşitlik sağlamak amacıyla objektif ve makul gerekçelere dayanan tedbirler almaktan alıkoymadığını vurgulayarak,

Aşağıdaki hususlarda anlaşmışlardır:

Madde 1: Ayrımcılığın Genel Olarak Yasaklanması

1. Hukuken temin edilmiş olan tüm haklardan yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya diğer kanaatler, ulusal ve sosyal köken, ulusal bir azınlığa mensup olma, servet, doğum veya herhangi bir diğer statü bakımından hiçbir ayrımcılık yapılmadan sağlanır.

2. Hiç kimse, 1. paragrafta belirtildiği şekilde hiçbir gerekçeyle, hiçbir kamu makamı tarafından ayrımcılığa maruz bırakılamaz.

Madde 2: Ülkesel Uygulama

1. Her Devlet imzalama veya onay, kabul ya da uygun bulma belgesinin verilmesi sırasında bu Protokol'ün uygulanacağı toprak ya da toprakları belirtir.

2. Her Devlet daha sonraki herhangi bir tarihte Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne hitaben bulunacağı bir beyanla, bu Protokol'ün uygulanmasını, işbu beyanda belirtilen diğer bir toprağa genişletebilir.

Bu durumda, Protokol, Genel Sekreter'in böyle bir beyanı teslim aldığı tarihten sonraki üç aylık sürenin bitimini izleyen ayın ilk günü belirtilen toprak bakımından yürürlüğe girer.

3. Yukarıdaki iki fıkra uyarınca bulunulan herhangi bir beyan, böyle bir beyanda belirtilen toprak açısından, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne hitaben yapılan bir bildirim ile geri alınabilir veya değiştirilebilir. Geri alma ve değiştirme, Genel Sekreter'in bu bildirimini teslim aldığı tarihten sonraki üç aylık sürenin bitimini izleyen ayın ilk günü yürürlüğe girer.

4. Bu madde uyarınca bulunulan bir beyan, Sözleşme'nin 56. maddesinin 1. fıkrasına uygun olarak gerçekleştirilmiş sayılır.

5. Bu Madde'nin 1. veya 2. fıkraları uyarınca beyanda bulunan her Devlet, daha sonraki herhangi bir tarihte, bu beyanda belirtilen ülke veya ülkelerle ilgili olarak, Mahkeme'nin, her gerçek kişiden, sivil toplum kuruluşundan veya her kişi grubundan Sözleşme'nin 34. maddesine göre ve işbu Protokol'ün 1. maddesi uyarınca başvuruları alma yetkisini kabul ettiğini beyan edebilir.

**İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına
İlişkin Sözleşme'ye Ek, Ölüm Cezasının Her
Durumda Kaldırılmasına Dair 13 Numaralı
Protokol Vilnius, 3.V.2002**

Aşağıda imzası bulunan Avrupa Konseyi üyesi Devletler, Demokratik bir toplumda herkesin yaşama hakkının temel bir değer olduğu ve ölüm cezasının kaldırılmasının bu hakkın korunmasında ve tüm insanların sahip olduğu onurun tanınmasında büyük önem taşıdığı inancıyla;

Roma'da 4 Kasım 1950 tarihinde imzalanan İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'nin (aşağıda "Sözleşme" olarak anılacaktır.) teminat altına aldığı yaşama hakkının korunmasını pekiştirmek dileğiyle; Strazburg'da 28 Nisan 1983 tarihinde imzalanan Sözleşme'ye Ek, Ölüm Cezasının Kaldırılmasına Dair 6 Numaralı Protokol'ün savaş ya da yakın savaş tehlikesi zamanında işlenmiş olan fiiller için verilen ölüm cezalarını Sözleşme dışı tuttuğunu göz önünde bulundurarak; Ölüm cezasını her tür durumda kaldırmak için son adımı atmaya karar vererek,

Aşağıdaki hususlarda anlaşmışlardır:

Madde 1: Ölüm Cezasının Kaldırılması

Ölüm cezası kaldırılmıştır. Hiç kimse bu cezaya çarptırılamaz ve idam edilemez.

Madde 2: Askıya Alma Yasağı

Sözleşme'nin 15. maddesine dayanılarak bu Protokol'ün hükümleri askıya alınamaz.

Madde 3: Çekince Koyma Yasağı

Sözleşme'nin 57. maddesine dayanılarak bu Protokol'ün hükümleriyle ilgili hiçbir çekince konulamaz.

Madde 4: Ülkesel Uygulama

1. Her devlet, imza sırasında veya onaylama, kabul ya da uygun bulma belgesinin verilmesi sırasında, bu Protokol'ün uygulanacağı ülkeyi veya ülkeleri belirleyebilir.

2. Her devlet, daha sonra herhangi bir zamanda, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne yapacağı bir bildirimle belirteceği başka herhangi bir ülkenin bu Protokol'ün uygulanma kapsamına alınmış olduğunu beyan edebilir. Bu ülke bakımından Protokol, bildirim Genel Sekreter tarafından teslim alınışından sonra üç aylık bir süre-yi izleyen ayın birinci günü yürürlüğe girer.

3. Yukarıdaki iki fıkra uyarınca yapılan her bildirim, Genel Sekreter'e gönderilecek bir ihbarla, bildirimde belirtilen ülkeyle ilgili olarak geri çekilebilir ya da değiştirilebilir. Geri çekme ya da değiştirme, ihbarın Genel Sekreter tarafından teslim alınışından sonra üç aylık bir süre-yi izleyen ayın birinci günü yürürlüğe girer.

Madde 5: Sözleşme ile Bağlantı

Taraf Devletler bu Protokol'ün 1'den 4'e kadar olan maddelerini Sözleşme'ye ek maddeler olarak kabul ederler ve Sözleşme'nin bütün hükümleri buna göre uygulanır.

Madde 6: İmza ve Onay

Bu Protokol, Sözleşme'yi imzalamış olan Avrupa Konseyi üyesi devletlerin imzalarına açıktır. Protokol, onaylama, kabul veya uygun

bulmaya sunulacaktır. Avrupa Konseyi üyesi bir devlet, aynı zamanda veya daha önceden Sözleşme'yi onaylamadıkça, bu Protokol'ü onaylayamaz, kabul edemez veya uygun bulamaz. Onaylama, kabul veya uygun bulma belgeleri Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne verilir.

Madde 7: Yürürlüğe Giriş

1. Bu Protokol, on Avrupa Konseyi üyesi devletin 6. madde hükümleri uyarınca Protokol'ün bağlayıcı olması hususundaki rızalarını bildirdikleri tarihten itibaren üç aylık bir süreyi izleyen ayın birinci günü yürürlüğe girer.

2. Bu Protokol'le bağlanma hususundaki rızalarını daha sonra bildiren üye Devletler için Protokol, onay, kabul ya da uygun bulma belgesini teslim ettikleri tarihten itibaren üç aylık bir süreyi izleyen ayın birinci günü yürürlüğe girer.

Madde 8: Saklama İşlevleri

Avrupa Konseyi Genel Sekreteri,

- a) her imzalamayı,
- b) her onaylama, kabul veya uygun bulma belgesinin verilişini,
- c) bu Protokol'ün 4. ve 7. maddeler uyarınca her yürürlüğe giriş tarihini,
- d) bu Protokol'e ilişkin başka her türlü işlem, ihbar veya bildiri mi Konsey üyesi devletlere bildirir.

Bu Protokol,

İmza yetkisini haiz kişilerce imzalanmış olup, Avrupa Konseyi arşivlerinde saklanmak ve her iki metin de aynı derecede geçerli olmak üzere Fransızca ve İngilizce tek bir nüsha halinde 3 Mayıs 2002 tarihinde Vilnius'da düzenlenmiştir. Genel Sekreter bu Protokol'ün tasdikli örneklerini imza eden bütün Avrupa Konseyi üyesi Devletlere gönderecektir.

Voir Note explicative
See Explanatory Note
Açıklayıcı Not'a bakınız (TUR)

EK II

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

Conseil de l'Europe -*Council of Europe*- Avrupa Konseyi
Strasbourg, France

REQUÊTE/APPLICATION/BAŞVURU

présentée en application de l'article 34 de la Convention
européenne des Droits de l'Homme, ainsi que des articles
45 et 47 du Règlement de la Cour
*under Article 34 of the European Convention on Human Rights
and Rules 45 and 47 of the Rules of Court*
Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 34. ve Mahkeme
İç Tüzüğü'nün 45 ve 47. maddeleri uyarınca sunulmuştur.

IMPORTANT: La présente requête est un document juridique et
peut affecter vos droits et obligations. *This applica-
tion is a formal legal document and may affect your
rights and obligations.*

Bu başvuru hukuki bir belgedir ve hak ve yükümlülüklerinizi etkileyebilir.

I - LES PARTIES/THE PARTIES/TARAFLAR

A. LE REQUÉRANT/LA REQUERANTE/
THE APPLICANT/BAŞVURUCU

(Renseignements à fournir concernant le requérant/la requérante
et son/sa représentant(e) éventuel(le))

(Fill in the following details of the applicant and the representa-
tive, if any)

(Başvurucu ve varsa temsilcisi hakkında verilmesi gereken bil-
giler)

1. Nom de famille.....

Surname

Soyadı

2. Prénom (s).....

First name (s)

Adı

Sexe:.....masculin/féminin

Sex:.....male/female

Cinsiyeti:.....erkek/kadın

3. Nationalité.....

Nationality

Milliyeti

- 4. Profession**.....
Occupation
Mesleği
- 5. Date et lieu de naissance**.....
Date and place of birth
Doğum tarihi ve yeri
- 6. Domicile**.....
.....
.....
Permanent address
İkametgahı
- 7. Tel. No:**.....
- 8. Adresse actuelle (si différente de 6.)**.....
.....
.....
Present address (if different from 6.)
Şu anki adresi (6'da belirtilen ikametgahından farklı ise)
- 9. Nom et prénom du/de la représentant(e)***.....
.....
*Name of representative**
Temsilcinin adı*
- 10. Profession du/de la représentant(e)**.....
Occupation of representative
Temsilcinin mesleği
- 11. Adresse du/de la représentant(e)**.....
.....
Address of representative
Temsilcinin adresi
- 12. Tel. No:**..... **Fax No:**.....

B. LA HAUTE PARTIE CONTRACTANTE
THE HIGH CONTRACTING PARTY
YÜKSEK SÖZLEŞMECİ TARAF

(Indiquer ci-après le nom de l'Etat/des Etats contre le(s)quel(s)
la requête est dirigée)

(Fill in the name of the State(s) against which the application is
directed)

(Aşağıda başvurunun hangi devlet aleyhine yöneltildiğini belir-
tiniz)

13.....

* Si le/la requérant(e) est représenté(e), joindre une procuration signée par le/la
requérant(e) en faveur du/de la représentant(e).

A form of authority signed by the applicant should be submitted if a represen-
tative is appointed.

**Eğer başvuru temsil ediliyorsa, temsilciyi vekil atayan ve başvurunun
imzasını taşıyan bir Yetki Belgesi ekleyiniz.**

II - EXPOSÉ DES FAITS
STATEMENT OF THE FACTS
OLAYLARA İLİŞKİN AÇIKLAMA

(Voir chapitre II de la note explicative)
(*See Part II of the Explanatory Note*)
(Açıklayıcı Not'un II. Bölümüne bakınız)

14.

Si nécessaire, continuer sur une feuille séparée

Continue on a separate sheet if necessary

Eğer gerekli görüyorsanız ayrı bir sayfada devam edebilirsiniz

III - EXPOSÉ DE LA OU DES VIOLATION(S) DE LA CONVENTION ET/OU DES PROTOCOLES ALLÉGUÉE(S), AINSI QUE DES ARGUMENTS À L'APPUI

STATEMENT OF ALLEGED VIOLATION(S) OF THE CONVENTION AND/OR PROTOCOLS AND OF RELEVANT ARGUMENTS

BAŞVURUCU TARAFINDAN ÖNE SÜRÜLEN SÖZLEŞME VE PROTOKOL İHLALLERİ İLE İDDİALARIN DAYANAKLARINA İLİŞKİN AÇIKLAMA

(Voir chapitre III de la note explicative)

(See Part III of the Explanatory Note)

(Açıklayıcı Not'ta III. Bölüme bakınız)

15.

IV - EXPOSÉ RELATIF AUX PRESCRIPTIONS DE L'ARTICLE 35 § 1 DE LA CONVENTION

STATEMENT RELATIVE TO ARTICLE 35 § 1 OF THE CONVENTION

SÖZLEŞME'NİN 35. MADDESİNİN 1. FIKRASINA İLİŞKİN AÇIKLAMA

(Voir chapitre IV de la note explicative. Donner pour chaque grief, et au besoin sur une feuille séparée, les renseignements demandés sous les points 16 à 18 ci-après)

(See Part IV of the Explanatory Note. If necessary, give the details mentioned below under points 16 to 18 on a separate sheet for each separate complaint)

(Açıklayıcı Not'un IV. Bölümüne bakınız. Her şikayet için, gerektiğinde ayrı bir sayfa kullanarak, aşağıda 16'dan 18'e kadar numaralanmış alt bölümlerde istenen bilgileri veriniz)

16. Décision interne définitive (date et nature de la décision, organe - judiciaire ou autre – l'ayant rendue)

Final decision (date, court or authority and nature of decision)

Nihai karar (kararın tarihi, niteliği, Kararı veren merci -adli veya diğer-)

17. Autres décisions (énumérées dans l'ordre chronologique en indiquant, pour chaque décision, sa date, sa nature et l'organe - judiciaire ou autre - l'ayant rendue)

Other decisions (list in chronological order, giving date, court or authority and nature of decision for each of them)

Diğer kararlar (tarih sırasına göre her kararın tarihi, niteliği ve kararı veren merci -adli veya diğer- belirtilmelidir)

18. Dispos(i)ez-vous d'un recours que vous n'avez pas exercé? Si oui, lequel et pour quel motif n'a-t-il pas été exercé?

Is there or was there any other appeal or other remedy available to you which you have not used? If so, explain why you have not used it.

Başvurmadığınız başka bir çözüm yolu var mı? Eğer varsa, nedir ve neden bu yola başvurulmadı?

Si nécessaire, continuer sur une feuille séparée

Continue on a separate sheet if necessary

Eğer gerekli görüyorsanız ayrı bir sayfada devam edebilirsiniz

V - EXPOSÉ DE L'OBJET DE LA REQUÊTE ET PRÉTENTIONS PROVISOIRES POUR UNE SATISFACTION EQUITABLE

STATEMENT OF THE OBJECT OF THE APPLICATION AND PROVISIONAL CLAIMS FOR JUST SATISFACTION

BAŞVURUNUN AMACINA VE HAKKANİYETE UYGUN TATMİN TALEPLERİNE İLİŞKİN AÇIKLAMA

(Voir chapitre V de la note explicative)

(See Part V of the Explanatory Note)

(Açıklayıcı Not'un V. Bölümüne bakınız)

19.

VI - AUTRES INSTANCES INTERNATIONALES TRAITANT OU AYANT TRAITÉ L'AFFAIRE

STATEMENT CONCERNING OTHER INTERNATIONAL PROCEEDINGS

DİĞER ULUSLARARASI MAKAMLAR ÖNÜNDEKİ USULLERE İLİŞKİN AÇIKLAMA

(Voir chapitre VI de la note explicative)

(See Part VI of the Explanatory Note)

(Açıklayıcı Not'un VI. Bölümüne ilişkin açıklama)

20. Avez-vous soumis à une autre instance internationale d'enquête ou de règlement les griefs énoncés dans la présente requête? Si oui, fournir des indications détaillées à ce sujet.

Have you submitted the above complaints to any other procedure of international investigation or settlement? If so, give full details.

Bu başvurunuzdaki şikayetlerinizi başka bir uluslararası makama sundunuz mu? Eğer sunduysanız, bu konuda ayrıntılı bilgi veriniz.

VII - PIÈCES ANNEXÉES (PAS D'ORIGINAUX,
LIST OF DOCUMENTS UNIQUEMENT DES COPIES)
BELGELER LİSTESİ (*NO ORIGINAL DOCUMENTS,*
ONLY PHOTOCOPIES)
(BELGELERİN ASLI DEĞİL
SADECE ÖRNEKLERİ)

(Voir chapitre VII de la note explicative. Joindre copie de toutes les décisions mentionnées sous ch. IV et VI ci-dessus. Se procurer, au besoin, les copies nécessaires, et, en cas d'impossibilité, expliquer pourquoi celles-ci ne peuvent pas être obtenues. Ces documents ne vous seront pas retournés.)

(See Part VII of the Explanatory Note. Include copies of all decisions referred to in Parts IV and VI above. If you do not have copies, you should obtain them. If you cannot obtain them, explain why not. No documents will be returned to you.)

(Açıklayıcı Not'un VII. Bölümüne bakınız. Yukardaki IV ve VI. alt bölümlerde belirtilen bütün kararların örneğini ekleyiniz. Eğer bu belgeler elinizde yoksa temin ediniz. Eğer temin edemiyorsanız bunun nedenini açıklayınız. Gönderdiğiniz belgeler size geri verilmeyecektir.)

21.

- a).....
b).....
c).....

VIII - DÉCLARATION ET SIGNATURE

DECLARATION AND SIGNATURE

BİLDİRİM VE İMZA

(Voir chapitre VIII de la note explicative)

(See Part VIII of the Explanatory Note)

(Açıklayıcı Not'un VIII. Bölümüne bakınız)

22. Je déclare en toute conscience et loyauté que les renseignements qui figurent sur la présente formule de requête sont exacts.

I hereby declare that, to the best of my knowledge and belief, the information I have given in the present application form is correct.

Bu başvuru formunda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğuna bilirim ve inancım dahilinde beyan ederim.

Lieu/Place/Yer.....

Date/Date/Tarih.....

(Signature du/de la requérant(e) ou du/de la représentant(e))

(Signature of the applicant or of the representative)

(Başvurucunun veya temsilcinin imzası)

EK III

**EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ
AUTHORITY¹ / YETKİ BELGESİ**

I,

Aşağıda imzası olan ben,

(name and address of applicant)

(başvuranın adı ve adresi)

hereby authorise

bu belge ile aşağıda adı belirtilen kişi ya da kişilere yetki veriyorum:

.....

.....

(name and address of representative)

(temsilcinin adı ve soyadı, adresi)

to represent me in the proceedings before the European Court of Human Rights, and in any subsequent proceedings under the European Convention on Human Rights, concerning my application introduced under Article 34 of the Convention against

Bu kişi ya da kişiler beni Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi önünde ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne göre yapılabilecek her türlü usul işleminde Sözleşme'nin 34. maddesine göre 'ye karşı

(respondent State)

(savunmacı hükümetin adı)

on.....

.....tarihinde

(date of letter of introduction)

(ilk mektup tarihi)

yaptığım başvuruda temsil edecektir.

.....
(place and date)

(yer ve tarih)

.....
(signature of the applicant)

(başvuranın imzası)

I hereby accept the above appointment

Yukarıda belirtilen başvurucuyu temsil etmeyi kabul ediyorum.

.....
(signature of representative)

(temsilcinin imzası)

¹ Bu form Mahkeme nezdinde bir avukat ya da kişi tarafından temsil edilmek isteyen başvuru ve belirlediği temsilci tarafından doldurularak imzalanmalıdır.

EK IV

BAŞVURU SAHİBİNİN MALVARLIĞI BİLDİRİMİ

*Mahkeme bu konuda resmi bir formu ilk başvuru mektubunu takiben gönderecektir. Aşağıdaki form bizim tarafımızdan mahkemenin formuna uygun olarak hazırlanmıştır.

1. Başvuru Sahibinin Adı ve Dosya Numarası.....
.....
2. Medeni Durumu.....
3. Mesleğiniz ve işverinizin adı.....
.....

(Eğer şuanda çalışmıyorsanız lütfen en son çalıştığınız işe dair detayları veriniz)

4. Vergi kesintilerinden sonra net maaşınız ve diğer gelirlerinize dair bilgiler (Kredi faizleri, yatırım, yan ödemeler, emeklilik maaşı, sigorta, yardım vs.).....
.....
5. Size ait olan sabit malların değeri
 - a) taşınmaz mallar (arazi, ev, işyeri vs.).....
.....
 - b) taşınabilir varlıklar (banka hesabı, mevduat miktarı, motorlu araç vs.).....
.....

6. Mali taahhütleriniz

a) Kira, ev kredisi ve diğer masraflar.....

b) Faizli krediler.....

c) Bağımlıların masrafları.....

d) Diğer mali yükümlülükler.....

7. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde sizi temsil eden avukatınıza ne kadar mali katkıda bulunabilirsiniz?.....

8. Temsilcinizin adı (mahkemenin 94 numaralı kuralı gereği)..

Yukarıdaki bilgilerin doğruluğunu tasdik ederim.

İmza:

Tarih:

EK V

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ ADLİ YARDIM TARİFESİ

*1 Ocak 2006 tarihinden itibaren uygulanacak olan Adli Yardım
Tarifesi*

A. AVUKATLIK ÜCRETİ VE MASRAFLAR

**Her bir dava için
toptan verilen ücret**

Dosyanın Hazırlanması

- ∞ Dosyanın esas ve kabuledilebilirlik üzerine mahkemenin talebi üzerine lahiya hazırlanması
- ∞ Dosyanın esas ve kabuledilebilirlik üzerine mahkemenin talebi üzerine ek görüş hazırlanması
- ∞ Dostane çözüm ve tazminatların hazırlanması
- ∞ Normal idari masraflar (telefon posta, fotokopi)

Toplam

Euro = 850

B. DİĞER MASRAFLAR

1. Sözlü duruşmalar veya şahit dinleme duruşmalarına katılım.....Euro 300
2. Dostane çözüm pazarlıklarını destekleme.....Euro 200

3. Sözlü duruşmalara veya şahit dinleme duruşmalarına katılım için yapılan yolculuk masrafları.....faturalara göre

4. Sözlü duruşmalar, şahit dinleme duruşmaları veya dostane çözüm pazarlıklarına katılım için verilecek asgari geçim harcırahı.....Euro 169 (günlük)

EK VI

AVRUPA KONSEYİ ÜYESİ ÜLKELERİN AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ VE BAĞLI PROTOKOLLERİ ONAYLAMA TARİHLERİ

Devletler	Sözleşme	Prot. No.1	Prot. No.4	Prot. No.6	Prot. No.7	Prot. No.12	Prot. No.13
Almanya	03/09/53	13/02/57	01/06/68	01/08/89			01/02/05
Andorra	22/01/96			01/02/96			01/07/03
Arnavutluk	02/10/96	02/10/96	02/10/96	01/10/00	01/01/97	01/04/05	
Avusturya	03/09/58	03/09/58	18/09/69	01/03/85	01/11/88		01/05/04
Azerbaycan	15/04/02	15/04/02	15/04/02	01/05/02	01/07/02		
Belçika	14/06/55	14/06/55	21/09/70	01/01/99			01/10/03
Birleşik Krallık	03/09/53	18/05/54		01/06/99			01/02/04
Bosna-Hersek	12/07/02	12/07/02	12/07/02	01/08/02	01/10/02	01/04/05	01/11/03
Bulgaristan	07/09/92	07/09/92	04/11/00	01/10/99	01/02/01		01/07/03
Çek Cumhuriyeti	01/01/93	01/01/93	01/01/93	01/01/93	01/01/93		01/11/04
Danimarka	03/09/53	18/05/54	02/05/68	01/03/85	01/11/88		01/07/03
Ermenistan	26/04/02	26/04/02	26/04/02	01/10/03	01/07/02	01/04/05	
Estonya	16/04/96	16/04/96	16/04/96	01/05/98	01/07/96		01/06/04
Finlandiya	10/05/90	10/05/90	10/05/90	01/06/90	01/08/90	01/04/05	01/03/05
Fransa	03/05/74	03/05/74	03/05/74	01/03/86	01/11/88		
Gürcistan	20/05/99	07/06/02	13/04/00	01/05/00	01/07/00	01/04/05	01/09/03
Hırvatistan	05/11/97	05/11/97	05/11/97	01/12/97	01/02/98	01/04/05	01/07/03
Hollanda	31/08/54	31/08/54	23/06/82	01/05/86		01/04/05	
İspanya	04/10/79	27/11/90			01/03/85		
İsveç	03/09/53	18/05/54	02/05/68	01/03/85	01/11/88		01/08/03

Devletler	Sözleşme	Prot.	Prot.	Prot.	Prot.	Prot.	Prot.
		No.1	No.4	No.6	No.7	No.12	No.13
İsviçre	28/11/74			01/11/87	01/11/88		01/07/03
İtalya	26/10/55	26/10/55	27/05/82	01/01/89	01/02/92		
İrlanda	03/09/53	18/05/54	29/10/68	01/07/94	01/11/01		01/07/03
İzlanda	03/09/53	18/05/54	02/05/68	01/06/87	01/11/88		01/03/05
Kıbrıs	06/10/62	06/10/62	03/10/89	01/02/00	01/12/00	01/04/05	01/07/03
Letonya	27/06/97	27/06/97	27/06/97	01/06/99	01/09/97		
Liechtenstein	08/09/82	14/11/95		01/12/90	01/05/05		01/07/03
Litvanya	20/06/95	24/05/96	20/06/95	01/08/99	01/09/95		01/05/04
Lüksemburg	03/09/53	18/05/54	02/05/68	01/03/85	01/07/89		
Macaristan	05/11/92	05/11/92	05/11/92	01/12/92	01/02/93		01/11/03
Makedonya	10/04/97	10/04/97	10/04/97	01/05/97	01/07/97		01/11/04
Malta	23/01/67	23/01/67	05/06/02	01/04/91	01/04/03		01/07/03
Moldova	12/09/97	12/09/97	12/09/97	01/10/97	01/12/97		
Monako Krallığı	30/11/05	30/11/05	01/12/05	01/02/05			01/03/06
Norveç	03/09/53	18/05/54	02/05/68	01/11/88	01/01/89		01/12/05
Polonya	19/01/93	10/10/94	10/10/94	01/11/00	01/03/03		
Portekiz	09/11/78	09/11/78	09/11/78	01/11/86			01/02/04
Romanya	20/06/94	20/06/94	20/06/94	01/07/94	01/09/94		01/08/03
Rusya	05/05/98	05/05/98	05/05/98		01/08/98		
San Marino	22/03/89	22/03/89	22/03/89	01/04/89	01/06/89	01/04/05	01/08/03
Sırbistan	03/03/04	03/03/04	03/03/04	01/04/04	01/06/04	01/04/05	01/07/04
Slovakya	01/01/93	01/01/93	01/01/93	01/01/93	01/01/93		01/12/05
Slovenya	28/06/94	28/06/94	28/06/94	01/07/94	01/09/94		01/04/04
Türkiye	18/05/54	18/05/54	01/12/03				
Ukrayna	11/09/97	11/09/97	11/09/97	01/05/00	01/12/97		01/07/03
Yunanistan	28/11/74	28/11/74		01/10/98	01/11/88		01/06/05

EK VII

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİNDE GÖREV YAPAN HAKİMLERİN LİSTESİ

(Bölmelere Göre)

Bölüm I	Bölüm II	Bölüm III	Bölüm IV	Bölüm V
Bay C. L.	Bayan F.	Bay B.M.	Sir Nicolas	Bay P.
Rozakis	Tulkens	Zupancic	Bratza	Lorenzen
Başkan	Başkan	Başkan	Başkan	Başkan
Bay L.	Bay A.B.	Bay J. Hedigan	Bay J.	Bayan S.
Loucaides	Baka	Başkan	Casadevall	Botoucharova
Başkan	Başkan	Yardımcısı	Başkan	Başkan
Yardımcısı	Yardımcısı		Yardımcısı	Yardımcısı
Bayan N.Vajic	Bayan I. Cabral	Bay J.-P. Costa	Bay G.	Bay K.
	Barreto		Bonello	Jungwiert
Bay A Kovler	Bay R.	Bay C. Birsan	Bay K. Traja	Bay V.
	Türmen			Butkevych
Bayan E. Steiner	Bay M.	Bayan E. Fura-	Bay S.	Bayan M.
	Ugrekheldidze	Sandstrom	Pavlovschi	Tsatsa-
				Nikolovska
Bay K. Hajiyev	Bay V.	Bayan A.	Bay L.	Bay R.
	Zagrebelsky	Gyulumyan	Garlicki	Maruste
Bay D.	Bayan A.	Bay E. Myjer	Bayan L.	Bay J.
Spielmann	Mularoni		Mijovic	Borrego
				Borrego
Bay S.E.Jebens	Bayan D.	Bay D.	Bay J. Sikuta	Bayan R.
	Jocien	Björgvinsson		Jaeger
Bay G.	Bay D.	Bayan I.	Bayan P.	Bayan M.
Malinverni	Popovi	Ziemele	Hirvelä	Villiger
		Bayan I.		
		Berro-Lefèvre		

Bölüm Sicil Katibi

S. Nielsen S. Dollé S. Quesada L. Early C. Westerdiek

Bölüm Sicil Katibi Yardımcısı

F. Elens-Passos S. Naismith F. Araç S. Phillips

İsimleri ve temsil ettikleri ülke sırasına göre**(Öncelik sırasına göre)**

Bay Jean-Paul COSTA,	Başkan	(Fransa)
Bay Christos ROZAKIS,	Başkan Yardımcısı	(Yunanistan)
Sir Nicolas BRATZA,	Başkan Yardımcısı	(Büyük Britanya)
Bay Bostjan ZUPANCIC,	Bölüm Başkanı	(Slovenya)
Bay Peer LORENZEN,	Bölüm Başkanı	(Danimarka)
Bayan Françoise TULKENS,	Bölüm Başkanı	(Belçika)
Bay Giovanni BONELLO		(Malta)
Bay Loukis LOUCAIDES		(Kıbrıs)
Bay Ireneu CABRAL BARRETO		(Portekiz)
Bay Riza TÜRMEŒ		(Türkiye)
Bay Corneliu BİRSAN		(Romanya)
Bay Karel JUNGWIERT		(Çek Cumhuriyeti)
Bay Volodymyr BUTKEVYCH		(Ukrayna)
Bay Josep CASADEVALL		(Andorra)
Bayan Nina VAJIC		(Hırvatistan)
Bay John HEDIGAN		(İrlanda)
Bayan Margarita TSATSA-NIKOLOVSKA		(Makedonya)
Bay András BAKA		(Macaristan)
Bay Rait MARUSTE		(Estonya)
Bay Kristaq TRAJA		(Arnavutluk)
Bayan Snejana BOTOUCHAROVA		(Bulgaristan)
Bay Mindia UGREKHELIDZE		(Gürcistan)
Bay Anatoly KOVLER		(Rusya)
Bay Vladimiro ZAGREBELSKY		(İtalya)

Bayan Antonella MULARONI	(San Marino)
Bayan Elisabeth STEINER	(Avusturya)
Bay Stanislav PAVLOVSKI	(Moldova)
Bay Lech GARLICKI	(Polonya)
Bay Javier BORREGO BORREGO	(İspanya)
Bayan Elisabet FURA-SANDSTRÖM	(İsveç)
Bayan Alvina GYULUMYAN	(Ermenistan)
Bay Khanlar HAJIYEV	(Azerbaycan)
Bayan Ljiljana MIJOVIĆ	(Bosna-Hersek)
Bay Dean SPIELMANN	(Lüksemburg)
Bayan Renate JAEGER	(Federal Almanya)
Bay Egbert MYJER	(Hollanda)
Bay Sverre Erik JEBENS	(Norveç)
Bay David Thór BJÖRGVINSSON	(İzlanda)
Bayan Danutė JOCIENE	(Litvanya)
Bay Ján SIKUTA	(Slovakya)
Bay Dragoljub POPOVIĆ	(Sırbistan)
Bayan Ineta ZIEMELE	(Letonya)
Bay Mark VILLIGER	(İsviçre)*
Bayan Isabelle BERRO-LEFEVRE	(Monako Krallığı)
Bayan Päivi HIRVELÄ	(Finlandiya)
Bay Giorgio MALINVERNI	(İsviçre)
Bay Erik FRIBERGH,	Sicil Memuru (İsveç)
Bay Michael O'BOYLE,	Yrd. Sicil Memuru (İrlanda)

* Liechtenstein'i temsilen seçilmiştir.

EK VIII

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİNE GÖNDERİLECEK İLK MEKTUP ÖRNEĞİ

Adınız

Adresiniz

Tel

Fax

E-mail

Posta ve Faks yoluyla

Gönderilecek Adres

The Registrar

European Court of Human Rights

Council of Europe

67075 Strasbourg-Cedex

France

Tarih

Sayın Yetkili

Başvurucunun adı – Davalı Devlet

Ben (başvurucu ya da başvurucuların adresi) ikamete eden (başvurucu ya da başvurucuların adı) temsil etmekteyim. Bu mektup ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 34. maddesi gereğince başvuru/başvurucular (başvurucu ya da başvurucuların adı) tarafından (davalı devletin tam adını yazınız) karşı açılacak dava ile ilgili yazıyorum.

Olayların tarihi

Bu bölümde meydana gelen olayları bütün detyaları ile yazınız. Bu bilgiler olayların tarihleri, başvurunun gördüğü zararları ve ulusal mahkemelerdeki prosedürde içermelidir.

Başvurucunun Sunumları

Bu bölümde başvurunun yaşadığı olaylar sebebiyle sözleşmenin hangi madde ya da maddelerinin ihlal edildiğini spesifik olarak belirtiniz.

Usul Hukukunun şartlarının yerine getirilmesi

Bu bölümde şu usul kurullarına yer verilmelidir.

Örnek 1 (eğer iç hukuk yolları tüketilmişse)

Bu mektup Sözleşmenin 35. maddesinin 1. paragrafına uygun olarak yerel mahkeme (mahkemenin adını yazınız) kararından (karar tarihini yazınız) sonraki 6 aylık süre içinde süresi içinde sunulmuştur.

Veya

Örnek 2 (eğer iç hukuk yollarının tüketilmesine gerek ve imkan olmadığına inanıyorsanız)

Başvurucu ya da başvurucular yerel hukuk yollarının etkili ve yeterli olmadığına kanaat getirmişlerdir (kısaca sebeplerini belirtiniz). Bu sebepten dolayı başvuru ya da başvurucular sözleşmenin 35. maddesindeki şartlardan feragat olduklarını belirtmektedirler.

Başvurucular sözleşmenin (maddeleri sırasıyla yazınız) ihlal edildiğini bildirmektedirler.

Ekte tarafınıza başvurucular tarafından verilmiş olan vekaletname örneğinin de sunuyorum. Tüm başvuru ekleri ile birlikte kısa süre içinde mahkemeye sunulacaktır.

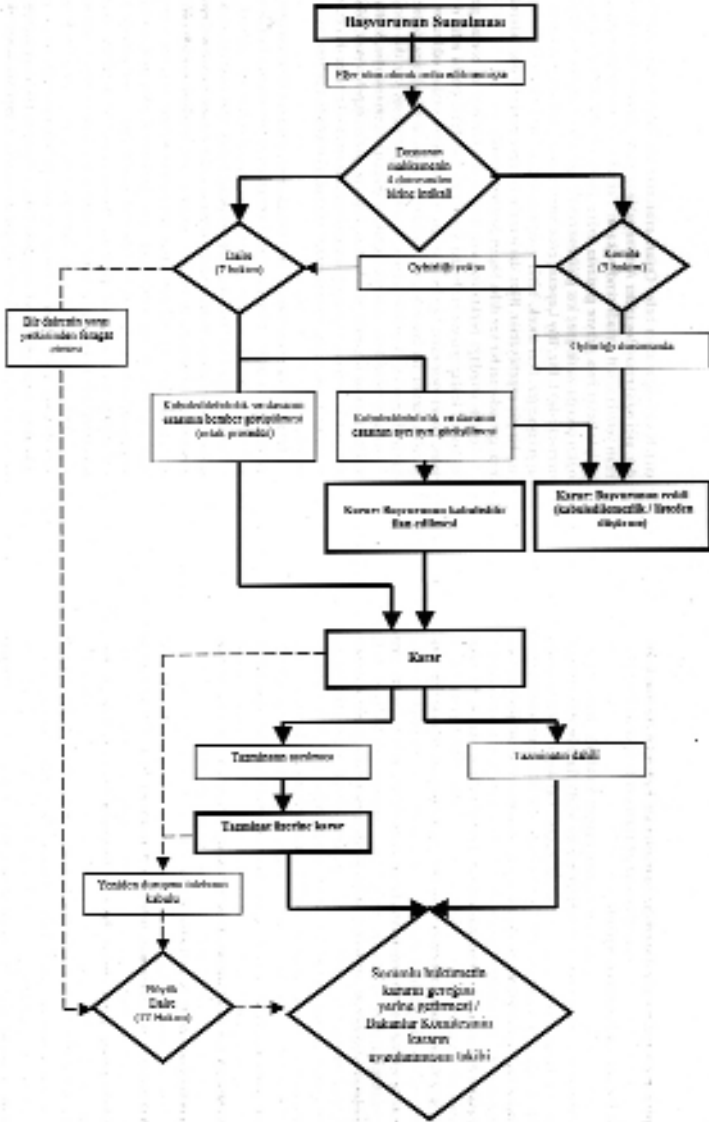
Bu mektup ve eklerinin alındığına dair teyidi yazılı olarak bir an önce tarafıma iletmenizi rica ederim.

Saygılarımla

Başvurucunun temsilcisinin adı ve soyadı

EK IX: AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

PROSEDÜRÜNE DAİR ŞEMA

EK X

MASRAF VE HARCAMALAR İÇİN ÖRNEK TABLO

* Bu tablodaki tüm rakamlar örnek olarak kullanılmıştır ve gerçeği ifade etmeyebilir. Avukatlık saat ücreti için baro tarifesinin kullanılmasını önermekteyiz.

(Başvurucunun adı ve adresi)

(Tarih)

Ücret tarifesi

(Başvurucu ya da başvurucuların adı v sorumlu devletin adı / başvuru numarası)

Toplam masraf

£3,319.99

(Başvurucunun adı ve adresi)

(Tarih)

Ücret tarifesi

(Başvurucu ya da başvurucuların adı v sorumlu devletin adı / başvuru numarası)

Toplam masraf

£3,319.99

A.tarihinden (dava üzerine ilk çalışılmaya başlanan tarih) iletarihi (masrafları gönderdiğiniz tarih) arasındaki avukatlık masrafları (ekte tarihlerine göre yapılan iş listelenmiştir).

Avukat adı	Çalışılan süre	Saat ücreti	Toplam
Avukat A	12 saat	£150	£1,800.00
Avukat B	9 saat 20 dakika	£150	£1,399.99
Toplam			<u>£3,199.99</u>

Mahkemenin dava ile ilgili olarak sözlü duruşma yapması durumunda duruşmaya hazırlık ve katılıma dair ek masraflar mahkemeye iletilecektir.

B. İdari masraf ve harcamalar

Büro içinde yapılan idari masraf ve harcamalar

∞ Telefon / fax (cep telefonları ve uluslararası aramalar dahil)	£40.00
∞ Posta (uluslararası kurye hizmetleri dahil)	£25.00
∞ Fotokopi / Kırtasiye	£35.00
∞ Çeviri giderleri	£20.00
Toplam	<u>£120.00</u>

Özet

A. Avukatlık Masrafları	<u>£3,199.99</u>
B. İdari Masraf ve Giderler	<u>£120.00</u>
Toplam	<u>£3,319.99</u>

Ödemenin Sterlin/Euro/Türk Lirası olarak aşağıdaki banka hesabına yapılmasını rica ederiz.

(Banka hesabına ilişkin detaylar)

Avukatlık Masraflarına İlişkin Detaylı Liste

<u>İSİM</u>	<u>TARİH</u>	<u>YAPILAN İS</u>	<u>SÜRESİ</u>
Avukat A	02/11/2005	Taslak başvurunun hazırlanması	3 saat
Avukat A	04/11/2005	Taslak başvurunun hazırlanıp mahkemeye başvurunun yapılması	1,5 saat
Avukat B	06/04/2006	Mahke ile yazışmaların gözden geçirilmesi	10 dakika

EK XI

14 NUMARALI EK PROTOKOL

İNSAN HAKLARI VE TEMEL ÖZGÜRLÜKLERİ KORUMAYA DAİR SÖZLEŞMENİN OLUŞTURDUĞU DENETİM MEKANİZMASININ DEĞİŞTİRİLMESİNE İLİŞKİN 14 NO'LU PROTOKOL

Giriş

4 Kasım 1950 tarihinde Roma'da imzalanan İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşmeye ("Sözleşme") Ek bu Protokolü imzalayan Avrupa Konseyi üyesi Devletler,

3 ve 4 Kasım 2000 tarihlerinde Roma'da toplanan İnsan Hakları Avrupa Bakanlar Konferansı'nda kabul edilen 1 sayılı Karar ve Bildiriyi dikkate alarak;

Bakanlar Komitesi'nin 8 Kasım 2001, 7 Kasım 2002 ve 15 Mayıs 2003 tarihlerinde yapılan 109, 111 ve 112. oturumlarında kabul edilen Bildirilerini dikkate alarak;

Avrupa Konseyi Parlamenterler Genel Kurulu tarafından 28 Nisan 2004 tarihinde kabul edilen 251 (2004) sayılı Görüşü dikkate alarak;

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin iş yükünün sürekli artması karşısında, uzun dönemde denetim sisteminin etkinliğinin sağlanması ve geliştirilmesi için

Sözleşme'nin belirli hükümlerinin acilen değiştirilmesi ihtiyacını gözönünde bulundurarak;

Özellikle, Mahkeme'nin Avrupa'da insan haklarının korunması alanındaki üstün rolünü devam ettirebilmesinin sağlanması gereksinimini gözönünde bulundurarak,

Aşağıdaki konularda anlaşmışlardır:

Madde 1

Sözleşme'nin 22'nci maddesinin 2'nci fıkrası kaldırılmıştır.

Madde 2

Sözleşme'nin 23'üncü maddesi aşağıdaki gibi değiştirilmiştir:

"Madde 23- Görev süreleri ve Görevden alınma

- 1- Hakimler dokuz yıllık süre için seçilirler. Tekrar seçilmeleri mümkün değildir.
- 2- Hakimlerin görev süreleri 70 yaşında sona erer.
- 3- Hakimler, yerlerine başkası seçilinceye kadar görevlerini sürdürürler. Yerlerine başkası seçildikten sonra da kendilerine havale edilmiş olan davalara bakmaya devam ederler.
- 4- Hiçbir hakim, diğer hakimler tarafından gerekli koşulları yerine getirmediğine üçte iki çoğunluk ile karar verildikçe, görevden alınmaz."

Madde 3

Sözleşme'nin 24'üncü maddesi kaldırılmıştır.

Madde 4

Sözleşme'nin 25'inci maddesi, Madde 24 olmuştur ve metnin içeriği aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

"Madde 24- Yazı İşleri Birimi ve Raportörler

- 1- Mahkeme'de, görevleri ve kuruluşu Mahkeme içtüzüğünde belirlenen bir Yazı İşleri Müdürlüğü bulunur.

- 2- Tek hakim düzeni kurulduğunda Mahkeme'ye, Mahkeme Başkanı'nın yetkisi altında görev yapan raportörler tarafından yardım edilir. Raportörler Mahkeme'nin Yazı İşleri'nin bir parçasını oluşturur."

Madde 5

Sözleşme'nin 26'ncı maddesi, Madde 25 (Mahkemenin Genel Kurul halinde toplanması) olmuştur ve metni aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

- 1- (d) bendinin sonundaki virgül, noktalı virgül ile değiştirilmiştir ve "ve" kelimesi kaldırılmıştır.
- 2- (e) bendinin sonundaki nokta, noktalı virgülle değiştirilmiştir.
- 3- Aşağıdaki gibi yeni bir (f) bendi eklenmiştir:
"f 26. maddenin 2. fıkrası uyarınca talepte bulunmak."

Madde 6

Sözleşme'nin 27'nci maddesi, Madde 26 olmuştur ve metni aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

"Madde 26- Tek hakimli sistem, komiteler, Daireler ve Büyük Daire

- 1- Mahkeme, önüne gelen davaları incelemek üzere tek hakimli sistem, üç hakimli komiteler, yedi hakimli Daireler ve on yedi hakimli Büyük Daire halinde toplanır. Mahkeme'nin Daireleri, belirli bir süre için komiteleri oluşturur.
- 2- Mahkeme Genel Kurulu'nun talep etmesi üzerine, Bakanlar Komitesi oybirliğiyle alınan karar ile ve belirli bir süre için Dairelerdeki hakim sayısını beşe düşürebilir.
- 3- Tek hakim sistemi oluşturulduğunda, hakim seçilmiş bulunduğu Yüksek Sözleşmeci Devlet ile ilgili başvuruları inceleyemez.

- 4- Başvuruya konu olan Yüksek Sözleşmeci Devlet adına seçilmiş hakim, Daire ve Büyük Daire'de re'sen yer alır; bu hakimin yokluğunda veya katılması mümkün olmayan durumlarda, anılan devletin önceden sunacağı listeden Mahkeme Başkanınca seçilen bir kişi hakim sıfatıyla yer alır.
- 5- Büyük Daire'de, ayrıca Mahkeme Başkanı, Başkan Yardımcıları, Daire Başkanları ve Mahkeme İçtüzüğüne göre seçilecek diğer hakimler bulunur. Bir başvuru 43'üncü madde uyarınca Büyük Daire'ye sevk edildiğinde, Daire Başkanı ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Taraf adına seçilmiş hakim haricinde, bu kararı vermiş olan Daire hakimleri Büyük Daire'de yer alamazlar."

Madde 7

Yeni 26. maddeden sonra, Sözleşme'ye yeni bir madde olarak 27. madde eklenmiştir:

"Madde 27- Tek hakimlerin yetkileri

- 1- Yeniden incelemeye gerek olmaksızın karar alınabilecek hallerde, tek hakim, 34'üncü maddeye uygun olarak Mahkeme'ye iletilen bir başvuruyu kabul edilemez bulabilir veya kayıttan düşürebilir.
- 2- Tek hakimin vereceği karar kesindir.
- 3- Tek hakim bir başvuru hakkında kabul edilmezlik kararı vermez veya başvurunun kayıttan düşürülmesine hükmetmezse, başvuruyu incelenmesi için bir komiteye veya bir Daire' ye iletir."

Madde 8

Sözleşme'nin 28'inci maddesi aşağıdaki gibi değiştirilmiştir:

"Madde 28- Komitelerin yetkileri

- 1- Madde 34'e uygun olarak yapılan bir başvuru hakkında bir komite oybirliğiyle,
 - a. yeniden incelemeye gerek olmaksızın karar alınabilecek hallerde başvuruyu kabul edilemez bulabilir veya kayıttan düşürebilir: veya
 - b. davanın temelini teşkil eden sorun, Sözleşme veya Protokollerinin uygulanması veya yorumlanması ile ilgili olup, zaten Mahkeme'nin yerleşmiş içtihadına ilişkin ise, davayı kabul edilebilir bulabilir ve aynı anda davanın esasına ilişkin karar verebilir.
- 2- 1. fıkrada değinilen karar ve hükümler kesindir.
- 3- İlgili Yüksek Sözleşmeci Taraf adına seçilmiş hakim eğer komite üyesi değilse, komite, ilgili Tarafın 1.b bendinde bahsedilen usulün uygulanmasına itiraz etmesi durumu dahil olmak üzere ilgili tüm unsurları göz önüne alarak, davanın her aşamasında bahsi geçen hakimi, komitenin üyelerinden birinin yerine geçmeye davet edebilir."

Madde 9

Sözleşme'nin 29'uncu maddesi aşağıdaki gibi değiştirilmiştir:

- 1- 1. fıkra aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir: "27 veya 28'inci madde uyarınca karar alınmadığı veya 28'inci kapsamında hüküm verilmediği takdirde, bir Daire 34'üncü madde uyarınca yapılan bireysel başvuruların kabul edilebilirliği ve esası hakkında karar verir. Kabul edilebilirliğe ilişkin karar ayrı olarak da alınabilir."
- 2- 2. fıkranın sonuna aşağıdaki şekilde yeni bir cümle eklenmiştir: "Mahkeme'nin istisnai durumlarda aksi yönde aldığı kararlar hariç, kabul edilebilirliğe ilişkin karar ayrı olarak verilir."
- 3- 3. fıkra kaldırılmıştır.

Madde 10

Sözleşme'nin 31.maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

- 1- (a) bendinin sonundaki "ve" kelimesi kaldırılmıştır.
- 2- (b) bendi (c) bendi olmuştur ve aşağıdaki şekilde yeni (b) bendi eklenmiştir:

"b 46. maddenin 4. fıkrasına uygun olarak Bakanlar Komitesi tarafından Mahkeme'ye gönderilen meseleler hakkında karar verir; ve"

Madde 11

Sözleşme'nin 32. maddesi aşağıdaki gibi değiştirilmiştir:

- 1- a bendinin sonuna bir virgül ve 34 rakamından sonra 46 rakamı eklenmiştir.

Madde 12

Sözleşme 35. maddesinin 3. fıkrası aşağıdaki gibi değiştirilmiştir:

"3 Mahkeme 34. maddeye uygun olarak iletilen bireysel başvuruyu aşağıdaki hallerde kabul edilemez bulur:

- a. başvurunun Sözleşme veya ilgili Protokol hükümleri dışında kalması, açıkça dayanaktan yoksun olması veya bireysel başvuru hakkının suiistimali mahiyetinde olması, veya;
- b. Sözleşme ve Protokollerde belirtilen insan haklarına saygı ilkesi gereğince başvurunun esası hakkında incelemeye gerek bulunması ve başvuruya konu olayın iç hukuk mahkemesince yeterince incelenmemiş olması durumları hariç olmak üzere, başvuranın önemli mağduriyetinin bulunmaması."

Madde 13

Sözleşme'nin 36. maddesine aşağıdaki yeni 3. fıkra eklenmiştir:

"3 Bir Daire veya Büyük Daire'de görülen tüm davalar hakkında Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri önceden izin almadan yazılı görüş verebilir ve duruşmalara katılabilir."

Madde 14

Sözleşme'nin 38. maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

"Madde 38- Davanın incelenmesi

Mahkeme, başvuruyu tarafların temsilcileriyle birlikte inceler ve gerekirse, ilgili Yüksek Sözleşmeci Tarafların, etkin olarak yürütülmesi için gerekli tüm kolaylıkları sağlayacakları bir soruşturma yapar."

Madde 15

Sözleşme'nin 39. maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

"Madde 39- Dostane çözümler

- 1- Başvurunun herhangi bir aşamasında Mahkeme, işbu Sözleşme ve Protokollerinde tanımlanan insan haklarına saygı esasından hareketle, davanın dostane çözüm ile sonuçlandırılması için ilgili taraflara hizmet sunabilir.
- 2- 1. fıkra hükümlerine göre yürütülen işlemler gizlidir.
- 3- Dostane çözüme varılırsa, Mahkeme olaylarla ve varılan çözümle sınırlı kısa bir açıklamayı içeren bir karar vasıtasıyla başvuruyu kayıttan düşürür.
- 4- Bu karar, kararda belirtilen dostane çözüm şartlarının icrasını denetleyecek olan Bakanlar Komitesi'ne iletilir.

Madde 16

Sözleşme'nin 46. maddesi aşağıdaki gibi değiştirilmiştir:

"Madde 46- Kararların bağlayıcılığı ve uygulanması

- 1- Yüksek Sözleşmeci Taraflar taraf oldukları her davada Mahkeme'nin kesin kararlarına uymayı yükümlenirler.
- 2- Mahkeme'nin kesin kararı, kararın icrasını denetleyecek olan Bakanlar Komitesi 'ne iletilir.

- 3- Bakanlar Komitesi kesin kararın icrasının denetlenmesinin kararın yorumlanmasına dair bir mesele tarafından engellendiği görüşünde ise, konuyu yorum meselesi hakkında bir hüküm vermesi için Mahkeme'ye gönderebilir. Gönderme kararının Komite'ye katılmaya yetkili temsilcilerin üçte iki oy çoğunluğuyla verilmesi gerekir.
- 4- Bakanlar Komitesi bir Yüksek Sözleşmeci Tarafın, taraf olduğu davada verilen kesin karara uymayı reddettiği görüşünde ise, ilgili tarafa resmi bir ihbar tebliğ ettikten sonra ve Komite'ye katılmaya yetkili temsilcilerin üçte ikisinin oyçokluğuyla aldıkları kararlar, ilgili tarafın 1. fıkrada öngörülen yükümlülüğünü yerine getirip getirmediğine ilişkin sorunu Mahkeme'ye intikal ettirebilir.
- 5- Mahkeme 1. fıkranın ihlal edildiğini tespit ederse, alınacak önlemleri değerlendirmesi için davayı Bakanlar Komitesi'ne gönderir. Mahkeme 1. fıkra ihlal edilmediğini tespit ederse, davayı davanın incelenmesini bitirecek olan Bakanlar Komitesi'ne gönderir.

Madde 17

Sözleşme'nin 59. maddesi aşağıdaki gibi değiştirilmiştir:

- 1- Aşağıdaki gibi yeni bir 2. fıkra eklenmiştir:
 - 2- "Avrupa Birliği bu Sözleşme'ye katılabilir."
 - 3- 2, 3 ve 4. fıkralar sırasıyla 3, 4 ve 5. fıkralar olmuştur.
- Son ve geçici hükümler

Madde 18

- 1- Bu Protokol, Sözleşme'yi imzalamış olan Avrupa Konseyi üyesi devletlerin imzalarına açıktır. Bu devletler Sözleşme ile bağlanmaya ilişkin onaylarını aşağıdaki şekillerde ifade edebilirler:

- a. onay, kabul veya uygun bulma koşuluna bağılı olmaksızın atılan imza; veya
 - b. onay, kabul veya uygun bulma koşuluna bağılı olarak atılan ve sonrasında onay, kabul ve uygun bulma işlemlerinin yapıldığı imza.
- 2- Onaylama, kabul veya uygun bulma belgeleri Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne tevdi edilir.

Madde 19

Bu Protokol, 18. madde hükümleri uyarınca, Sözleşme'nin tüm Taraflarının Protokol ile bağlanma rızalarını bildirdikleri tarihten sonra başlayan üç aylık sürenin hitamını takip eden ayın birinci gününü yürürlüğe girer.

Madde 20

Bu Protokol'ün yürürlüğe girdiği tarihten itibaren hükümleri, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde görülmekte olan bütün başvurular ile icrası Bakanlar Komitesi tarafından denetlenen bütün kararlara uygulanır.

Bu Protokol'ün 12. maddesi ile Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. b bendine eklenen yeni kabul edilebilirlik koşulu, Protokol'ün yürürlüğe girmesinden önce kabul edilebilir bulunmuş olan başvurulara uygulanmaz. Bu Protokol'ün yürürlüğe girmesini müteakip iki yıl boyunca, yeni kabul edilebilirlik koşulu sadece Mahkeme'nin Daireleri ve Büyük Dairesi tarafından uygulanabilir.

Madde 21

Bu Protokol'ün yürürlüğe girdiği tarihte görevlerinin birinci döneminde olan hakimlerin görev süreleri kendiliğinden toplam dokuz yılı tamamlayacak şekilde uzatılır. Diğer hakimler, kendiliğinden iki yıl süreyle uzatılan görev sürelerini tamamlarlar.

Madde 22

Avrupa Konseyi Genel Sekreteri:

- a. her imza,
- b. her onaylama, kabul veya uygun bulma belgesinin tevdii-
ni,
- c. bu Protokol'ün, 19. madde uyarınca yürürlüğe giriş tarihi-
ni, ve
- d. bu Protokol'e ilişkin başka herhangi bir işlem, bildirim ve
yazışmayı,

Avrupa Konseyi üyesi Devletlere bildirir.

Yukarıdaki hükümleri onayen, aşağıda imzası bulunan ve usu-
lünce yetkili kılınmış temsilciler bu Protokolü imzalamışlardır.

2004 yılının Mayıs ayının 13'ünde, Strasbourg'da, Avrupa Kon-
seyi Arşivinde muhafaza edilmek ve her iki metin de aynı derece-
de geçerli olmak üzere, İngilizce ve Fransızca tek bir nüsha halin-
de düzenlenmiştir. Tasdikli suretleri Avrupa Konseyi'ne üye devlet-
lerin her birine Avrupa Konseyi Genel Sekreteri tarafından gönderi-
lecektir.

Dipnotlar

¹ AİHM Başvuru No: 15318/89. Karar tarihi 18 Aralık 1996

² AİHM Başvuru No: 52207/99. Karar tarihi 12 Aralık 2001

³ Karar paragraf 80'e bakınız.

⁴ Bu dava KHRP tarafından AİHM'ye taşınmıştır. AİHM Başvuru No:31821/96. Karar tarihi 16 Kasım 2004

⁵ Bakınız: 'Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin çalışma metodlarının eleştirisi' raporu. Lord Wolf, Aralık 2005, sayfa 4

⁶ Avrupa İnsan Haklarını ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme, 11 nolu Protokol ile yeniden düzenlenen metin, Avrupa Konseyi, Doc. H(94) 5: 17 EHRR 501.

⁷ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Sicil Dairesi basın bildirisi, 24.1.2000

⁸ 14 Numaralı Protokol Sözleşmenin kontrol sistemini düzeltmektedir. CETS No 194 ve açıklama raporu

⁹ Bakınız: Ek F: Sözleşmenin ve ek protokollerin Kabul tarihlerine ilişkin tablo

¹⁰ Bakınız Ekler bölümü Ek K : 14 numaralı protokol metni

¹¹ Golder v Birleşik Krallık davası. AİHM başvuru no: 4451/70, Karar tarihi 21 Şubat 1975, Seri A, No: 18 (1970-80) 1 EHRR 524

¹² Bakınız: Mowbray, A, 'Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Yaratıcılığı', (2005) 5 HRLR, sayfa 57-79; aynı zamanda Soering v Birleşik Krallık kararı, AİHM No: 14038/88, Karar tarihi 7 Temmuz 1989, seri A, No: 161, (1989)

¹³ Tyrer ve Birleşik Krallık, AİHM Başvuru No: 5867/72, Karar tarihi 25 Nisan 1978, Seri A, No 26, paragraf 31.

¹⁴ Loizidio v Türkiye (Ön itirazlar), AİHM Başvuru No: 15318/89, Karar tarihi 18 Aralık 1996, Seri A, No: 310, (1995)

¹⁵ Loizidio v Türkiye kararı, paragraf 70

¹⁶ Mowbray, sayfa 64

¹⁷ Airey ve Serbest İrlanda Cumhuriyeti kararı, AİHM Başvuru No: 6289/73, Karar tarihi: 9 Ekim 1979, Seri A, No: 32, (1979), paragraf 24.

¹⁸ X ve Y v Hollanda davası, AİHM Başvuru No: 8978/80, Karar tarihi 26 Mart 1985, Seri A, No 91, (1985)

¹⁹ Platform Artze für das Leben v Avusturya kararı, AİHM Başvuru No: 10126/82, Seri A, no 139 (188), paragraf 32, Karar tarihi: 21 Haziran 1988, (1991), 13 EHRR 204

²⁰ AİHM Başvuru No: 36378/02, geçici tedbirlere ilişkin karar 4 Ekim 2002 tarihinde alınmıştır.

²¹ AİHM Başvuru No: 46221/99, Karar tarihi 12 Mayıs 2005

²² AİHM Başvuru No: 46827/99 ve 46951/99, Karar tarihi 4 Şubat 2005

²³ Kararlar ile ilgili daha geniş açıklama 4. bölümde yapılmıştır.

²⁴ Bakınız Gencel v Türkiye kararı. AİHM Başvuru No: 53431/99, Karar tarihi 23 Ekim 2003

²⁵ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 2005 faaliyet raporu, http://www.echr.coe.int/NR/rdonl-ners/4753F3E8-3AD0-42C5-B294-0F2A68507FC0/0/2005_SURVEY_COURT.pdf. son erişim tarihi 23 Ekim 2006

²⁶ *Pine Valley - İrlanda* davası, AİHM Başvuru No 12742/87, Karar tarihi 29 Kasım 1992, (1992) 14 EHRR 319, para.42

²⁷ *Kaplan - Birleşik Krallık* davası, AİHM Başvuru No 7598/76, Karar tarihi 17 Temmuz 1980, (1982) 4 EHRR 64.

²⁸ *Agrotexin - Yunanistan* davası, AİHM Başvuru No 14807/89, Karar tarihi 24 Ekim 1995, (1996) 21 EHRR 250.

²⁹ *X ve Church of Scientology - İsveç* davası, AİHM Başvuru No 7805/77, Karar tarihi 5 Mayıs 1979, (1979) 16 DR 68

³⁰ *Ingrid Jordebo Hristiyan Okullar Vakfı - İsveç* davası, AİHM Başvuru No 11533/85 DR 5

³¹ *Kontakt-Information-Therapie and Hengen - Avusturya* davası, AİHM Başvuru No 11921/86,(1988), 57 DR 81.

³² Bakınız: Sözelimi, *Winterwerp - Hollanda* davası, AİHM Başvuru No 6301/79, Karar tarihi 24 Ekim 1979, (1979), 2EHRR 387; Van der Leer - *Hollanda* davası, AİHM Başvuru No 11509/85, Karar tarihi 21 Şubat 1990, (1990), 12 EHRR 567.

³³ Seri A, No 31, AİHM Başvuru No 6833/ 74, Karar tarihi 13 Haziran 1979, (1980) 2 EHRR, 330.

³⁴ AİHM Başvuru No 25599/94, 23 Eylül 1998 tarihli Mahkeme Hükümü.

³⁵ *Cambel ve Cosans - Birleşik Krallık* davası, AİHM Başvuru No 7511/ 76 ve 7743/ 76, Karar tarihi 16 Mayıs 1980, (1981) 3EHRR 531.

³⁶ AİHM Başvuru No 19823/ 92, Karar tarihi 23 Eylül 1994, (1995) 19 EHRR 139.

³⁷ *P., C. Ve S. - Birleşik Krallık* davası, AİHM Başvuru No 56547/00, Karar tarihi 11 Aralık 2001,

³⁸ AİHM Başvuru No 23715/94, Karar tarihi 20 Mayıs 1996, / (1996) 22 EHRR CD 148.

³⁹ AİHM Başvuru No 18984/91, Karar tarihi 27 Eylül 1995, (1996) 21 EHRR 97.

⁴⁰ AİHM Başvuru No. 27229/95, 6 Eylül 1999 tarihli komite raporu

⁴¹ *Keenan - Birleşik Krallık* davası, AİHM Başvuru No 27229/95, Karar tarihi 18 Nisan 2001

⁴² Bakınız: Sözelimi *Yasa - Türkiye* davası, AİHM Başvuru No 22495/93, Karar tarihi 2 Eylül 1988, (1999) 28 EHRR 408; *Kurt - Türkiye* davası, AİHM Başvuru No 24276/ 94, Karar tarihi 25 Mayıs 1998, (1999) 29 EHRR 373.

⁴³ *X - Fransa* davası, AİHM Başvuru No 9993/ 82, Karar tarihi 31 Mart 1992, (1992) 14 EHRR 483.

⁴⁴ AİHM Başvuru No 21627/93, Karar tarihi 19 Şubat 1997, (1997) 24 EHRR 39.

⁴⁵ *Danderyds Kommun - İsveç* davası, AİHM Başvuru No.52559/99, Karar tarihi 7 Haziran 2001. Ayrıca bkz: *Austrian Communes and some of their councillors - Avusturya* davası, AİHM Başvuru No. 5765/77, Karar tarihi 31 Mayıs 74; *Rothenthurm - İsviçre* davası, AİHM Başvuru No.13252/87, Karar tarihi 14 Aralık 1988; 59 DR 251 (1988); *Ayuntamiento de M - İspanya* davası, AİHM Başvuru No 15090/89, Karar tarihi 7 Ocak 1991, 68 DR 209; *The Province of Bari, Sorrention and Messeni Nemagna - İtalya* davası, AİHM Başvuru No.41877/98, Karar tarihi 15 Eylül 1998; *The Municipal Section of Antilly - Fransa* davası, AİHM Başvuru No 45129/98, ECHR 1999-VIII ve *Ayuntamiento de Mula - İspanya* davası, AİHM Başvuru No 55346/00. BBC'nin konumu ile ilgili olarak bkz: *BBC - Birleşik Krallık* davası, AİHM Başvuru No 25978/94 , Karar tarihi 19 Ocak 1996, 84-A DR 129; [1996] EHRLR 322.

⁴⁶ Bkz: Örneğin, *Lindsay ve Diğerleri - Birleşik Krallık* davası, AİHM Başvuru No 31699/96, Karar tarihi 17 Ocak 1997 - Kuzey İrlanda'da 1 milyondan fazla kişiyi temsil ettiği ileri sürülen başvuru, Sözleşme hükümleri ile kimliğe bağlı uygunsuzluk (*ratione personae*) nedeniyle kabul edilemez ilân edilmiştir.

⁴⁷ AİHM Başvuru No 20348/ 92, Karar tarihi 25 Eylül 1996, (1997) 23 EHRR 101.

⁴⁸ Bakınız: Örneğin, *Bowman and the Society for the Protection of Unborn Children - Birleşik Krallık*, AİHM Başvuru No 24839/94, Karar tarihi 4 Aralık 1995.

⁴⁹ AİHM başvuru No 22954/93, Karar tarihi 12 Eylül 1995. Ayrıca bakınız: *Purcell ve Diğerleri - İrlanda* davası, AİHM Başvuru No 15404/89, Karar tarihi 16 Nisan 1991.

⁵⁰ The Local Government Officers (Political Restrictions) Regulation 1990. [Yerel Yönetim Görevlileri (Politik Kısıtlamalar) Yönetmeliği].

⁵¹ Bakınız: Örneğin, *Open Door Counselling and Dublin Well Woman - İrlanda* davası, AİHM Başvuru No 14234/88 ve 14253/88, Seri A, No 246, Karar tarihi 29 Ekim 1992, (1993) 15 EHRR 244, para.44 ve *Johnston and Diğerleri - İrlanda* davası, AİHM Başvuru No 9697/82, Seri A, No 112, Karar tarihi 18 Aralık 1986, (1987) 9EHRR 203, para.42

⁵² AİHM Başvuru No 7525/ 76, Karar tarihi 22 Ekim 1981, (1982) 4 EHRR 149.

⁵³ AİHM Başvuru No 19581/ 83, Seri A, No 142, Karar tarihi 26 Ekim 1988, (1991) 13 EHRR 186.

⁵⁴ AİHM Başvuru No 15070/ 89, Seri A, No 259, Karar tarihi 22 Nisan 1993, (1993) 16 EHRR 485.

⁵⁵ Ayrıca bakınız: *Sutherland - Birleşik Krallık* davası , AİHM Başvuru No 25186/94, 1 Temmuz 1997 tarihli Komite raporu; A.D.T. - *Birleşik Krallık* davası, AİHM Başvuru No 35765/97, Karar tarihi 31 Temmuz 2000, (2001) 31 EHRR 33.

⁵⁶ AİHM Başvuru No 22120/ 93, Karar tarihi 26 Ağustos 1997, (1998) 25 EHRR 598, para.24-26. Ayrıca bakınız: *Amuur - Fransa* davası, Karar tarihi 19766/92, Karar tarihi 25 Haziran 1996, (1996) 22 EHRR 533, para.36.

⁵⁷ AİHM Başvuru No 14038/ 88, Seri A, No 161, Karar tarihi 7 temmuz 1989, (1989) 11 EHRR 439.

⁵⁸ Bakınız: Hilal - *Birleşik Krallık* davası, AİHM Başvuru No 45276/99, Karar tarihi 6 Mart 2001

⁵⁹ AİHM Başvuru No 22414/ 93, Karar tarihi 15 Kasım 1996, (1997) 23 EHRR 413.

⁶⁰ AİHM Başvuru No 30240/ 96, Karar tarihi 2 Mayıs 1997, (1997) 24 EHRR 423. Öte yandan bakınız *Bensaid - Birleşik Krallık* davası, AİHM Başvuru No 44599/98, Karar tarihi 6 Şubat 2001.

⁶¹ Bakınız: *Vijayanathan ve Papparajah - Fransa* davası, AİHM Başvuru No 17550/ 90 ve 17825/ 91, Seri A, No 241-B, Karar tarihi 27 Ağustos 1992, (1993) 15 EHRR 62.

⁶² AİHM Başvuru No 5029/ 71, Karar tarihi 6 Eylül 1978, (1978) 2 EHRR 214.

⁶³ Ayrıca bakınız: *Virginia Matthews - Birleşik Krallık* davası, AİHM Başvuru No 28576/95, Karar tarihi 16 Ekim 1996 - barış eylemcisi olan başvuru sahibinin telefon görüşmelerinin dinlendiği iddia edilmiştir.

⁶⁴ AİHM Başvuru No 22414/93, Karar tarihi 15 Kasım 1996, (1997) 23 EHRR 413

⁶⁵ AİHM Başvuru No 9214/ 80, 9473/ 81 ve 9474/ 81, Karar tarihi 28 Mayıs 1985, (1985) 7 EHRR 471

⁶⁶ Bakınız: Örneğin, *Balmer-Schafroth - İsviçre* davası, AİHM Başvuru No 22110/ 93, Karar tarihi 26 Ağustos 1997, (1998) 25 EHRR 598, para.26 ve *Amuur - Fransa* davası, AİHM Başvuru No 19776/ 92, (1996) 22 EHRR 533, para.36.

⁶⁷ AİHM Başvuru No 32819/96, Karar tarihi 1 Aralık 1997.

⁶⁸ *Eckle - Almanya Federal Cumhuriyeti* davası, AİHM Başvuru No 8130/78, Karar tarihi 15 temmuz 1982, (1983) 5EHRR 1, para.66.

⁶⁹ Mamafih, beraat yine de başvuru sahibinin prosedür ihlallerinin mağduru olduğu iddiasını sürdürmesine olanak tanıyıcı nitelikte bir anlama geliyor olabilir. - Bakınız: *Heaney ve McGuinness - İr-*

landa davası, AİHM Başvuru No 34720/97, Karar tarihi 21 Aralık 2000.

⁷⁶ AİHM Başvuru No 24520/94, Karar tarihi 11 Ocak 2000.

⁷¹ Z.W. - Birleşik Krallık davası, AİHM Başvuru No 34962/97, Karar tarihi 27 Kasım 2001.

⁷² AİHM başvuru No 8130/ 78, Seri A, No 51, Karar tarihi 15 Temmuz 1982, (1983) 5 EHRR 1, para.66. Ayrıca bakınız: *Dalban - Romanya* davası, AİHM Başvuru No 19776/92, Karar tarihi 28 Eylül 1999 tarihli ve *Amuur - Fransa* davası, AİHM Başvuru No 19776/92, Karar tarihi 25 Haziran 1996, (1996) 22 EHRR 533.

⁷³ AİHM Başvuru No 12433/ 86, Karar tarihi 15 Haziran 1992, (1993) 15 EHRR 173.

⁷⁴ Bakınız: *Faulkner - Birleşik Krallık* davası, AİHM Başvuru No 37471/97, Karar tarihi 18 Eylül 2001 ve *Armstrong - Birleşik Krallık* davası, AİHM Başvuru No 48521/99, Karar tarihi 25 Eylül 2001.

⁷⁵ Bakınız: *Aytekin - Türkiye* davası, AİHM Başvuru No 22880/93, Karar tarihi 23 Eylül 1998, (2001) 32 EHRR 22.

⁷⁶ *Artico - İtalya* davası, AİHM Başvuru No 6694/74, Seri A, No 37, Karar tarihi 13 Mayıs 1980, (1981) 3EHRR 1, para 27-28; *Pine Valley Developments - İrlanda* davası, AİHM Başvuru No 12742/87, Karar tarihi 9 Şubat 1993, (1993) 14 EHRR 319, para. 45.

⁷⁷ *Stankov ve United Macedonian Organisation Ilinden - Bulgaristan* davası, AİHM Başvuru No 29221/95 ve 29225/95, Karar tarihi 2 Ekim 2001, para.54

⁷⁸ 8 Şubat 2000 tarihli karar.

⁷⁹ Bakınız:KHRP davası *Akdivar - Türkiye* davası, AİHM Başvuru No 21893/93, Karar tarihi 16 Eylül 1996, (1997) 23 EHRR 143 para 65.

⁸⁰ *De Wilde, Ooms ve Versyp - Belçika* davası, AİHM Başvuru No 2832/66, 2835/66 ve 2899/66, Karar tarihi 18 Haziran 1971, (1979) 1 EHRR 373, para.60; *Deweer - Belçika* davası, AİHM Başvuru No 6903/75, Karar tarihi 27 Şubat 1980, (1980) 2 EHRR 439, para.26.

⁸¹ *Kolompor - Belçika* davası, AİHM Başvuru No 11613/85, Seri A, No 235-C, Karar tarihi 24 Eylül 1992, (1993) 16 EHRR 197

⁸² Bakınız: *Glaserapp - Almanya* davası, AİHM Başvuru No 9228/80, Seri A, No 104, Karar tarihi /28 Ağustos 1986, (1987) 9EHRR 25i para.42-46. Mamafih, başvuru sahibinin iddialarının öz itibarıyla ulusal mahkemelerin dikkatine sunulmuş olması kaydıyla, başvuru sahibinin işlemlerde muhakkak taraf olması gerekemeyebilir. (Örneğin bakınız: *P., C., ve S - Birleşik Krallık* davası, AİHM Başvuru No 56547/00, Karar tarihi 11 Aralık 2001).

⁸³ AİHM Başvuru No 18877/ 91, Karar tarihi 15 Kasım 1996, (1997) 24 EHRR 323.

⁸⁴ *Cardot - Fransa* davası, AİHM Başvuru No 11069/84, Karar tarihi 19 Mart 1991, (1991) 13 EHRR 853, para34

⁸⁵ Bakınız: *Guzzardi - İtalya* davası, AİHM Başvuru No 7367/76, Karar tarihi 6 Kasım 1980, (1981) 3 EHRR 333, para.72: *Cardot - Fransa* davası, AİHM Başvuru No 11069/84, Karar tarihi 19 Mart 1991, (1991) 13 EHRR 853, para34.

⁸⁶ Bakınız: KHRP davası *Akdivar -Türkiye* davası, AİHM Başvuru No 21893/ 93, Karar tarihi 16 Eylül 1996, (1997) 23 EHRR 143, para.69

⁸⁷ Bakınız: *Yasa -Türkiye* davası, AİHM Başvuru No 22495/93, Karar tarihi 2 Eylül 1998, para.77

⁸⁸ *Airey - İrlanda* davası, AİHM Başvuru No 6289/73, Karar tarihi 9 Ekim 1979, 2 EHRR 305: *Faulkner - Birleşik Krallık*, AİHM Başvuru No 30308/96, 1 Aralık 1998 tarihli Komisyon raporu.

⁸⁹ Bakınız: *De Jong, Baljet ve Van den Brink - Hollanda* davası, AİHM Başvuru No 8805/79, 8806/79 ve 9242/81, Seri A, No 77, Karar tarihi 22 Mayıs 1984, (1986) 8 EHRR 20.

⁹⁰ *B. - Birleşik Krallık* davası, AİHM Başvuru No 18711/91, Karar tarihi 9 Aralık 1992, (1993) 15

EHRH CD 100.

⁹¹ *Buckley - Birleşik Krallık* davası, AİHM Başvuru No 20348/92, Karar tarihi 3 Mart 1994; *Temple - Birleşik Krallık* davası, AİHM Başvuru No 10530/83, Karar tarihi 16 Mayıs 1985, (1986) 8 EHRH 252

⁹² *Earl ve Countess Spencer - Birleşik Krallık* davası, AİHM Başvuru No 28851-2/95, Karar tarihi 16 Ocak 1998.

⁹³ Bakınız *Civet - Fransa* davası, AİHM Başvuru No 29340/95, Karar tarihi 28 Eylül 1999.

⁹⁴ Bakınız *Hilton - Birleşik Krallık* davası, AİHM Başvuru No 5613/72, Karar tarihi 5 Mart 1976; (1976), 4DR 177; A.D.T. - *Birleşik Krallık* davası, AİHM Başvuru No 35765/97, Karar tarihi 31 Temmuz 2000.

⁹⁵ Bakınız *De Wilde, Ooms and Versyp - Belçika* davası, AİHM Başvuru No 2832/66, 2835/66 ve 2899/66, Karar tarihi 18 Kasım 1980, (1979) EHRH 373, para.62

⁹⁶ Bakınız *H - Birleşik Krallık* davası, AİHM Başvuru No 10000/82, Karar tarihi 4 Temmuz 1983, 33 DR 247.

⁹⁷ Bakınız KHRP davası *Tanlı - Türkiye* davası, AİHM Başvuru No 26129/94, Karar tarihi 5 Mart 1996.

⁹⁸ AİHM Başvuru No 26129/94, Karar tarihi 5 Mart 1996.

⁹⁹ *A - Fransa* davası, AİHM Başvuru No 14838/89, Karar tarihi 23 Kasım 1993, (1994) 17 EHRH 462, para.32.

¹⁰⁰ *Luberti - İtalya* davası, AİHM Başvuru No.9019/80, Karar tarihi 7 Temmuz 1981, DR 27, s.281.

¹⁰¹ KHRP davası *Akdivar - Türkiye* davası, AİHM Başvuru No 21893/93, Karar tarihi 16 Eylül 1996, (1997) 23 EHRH 143.

¹⁰² AİHM Başvuru No 7630/ 76, Karar tarihi 6 Aralık 1979, (1981) 3 EHRH 136.

¹⁰³ Bakınız örneğin, *K.C.M - Hollanda* davası, AİHM Karar No 21034/92, Karar tarihi 9 Ocak 1995, DR 80, s.87.

¹⁰⁴ *Worm - Avusturya*, AİHM Başvuru No 22714/93, Karar tarihi 29 Ağustos 1997, (1998), 25 EHRH 454

¹⁰⁵ AİHM Başvuru No 22714/93, Karar tarihi 29 Ağustos 1997 (1998) 25 EHRH 454.

¹⁰⁶ AT Anlaşması'nın 234. maddesi -eski 177.madde- çerçevesinde.

¹⁰⁷ *Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret AS - İrlanda* davası, AİHM Başvuru No 45036/98, Karar tarihi 13 Eylül 2001.

¹⁰⁸ Bakınız *X - Birleşik Krallık* davası, AİHM Başvuru No 7379/76, Karar tarihi 10 Aralık 1976, DR 8, s.211; *Scotts' of Greenock (Kuruluş 1711) Ltd Lithgows Ltd (Eski ismi Litgows Holding) -B irleşik Krallık*, AİHM Başvuru No 9599/81, Karar tarihi 11 Mart 1985, DR 42, s.33.

¹⁰⁹ Bakınız *Allan - Birleşik Krallık* davası, AİHM Başvuru No 48539/99, Karar tarihi 28 Ağustos 2001.

¹¹⁰ *West - Birleşik Krallık* davası, AİHM Başvuru No 34728/97, Karar tarihi 20 Ekim 1997.

¹¹¹ Bakınız *Nee - İrlanda*, AİHM Başvuru No 52787/99, Karar tarihi 30 Ocak 2003.

¹¹² Bakınız *Walker - Birleşik Krallık* davası, AİHM Başvuru No 24979/97, Karar tarihi 25 Ocak 2000.

¹¹³ AİHM Başvuru No. 20035/92, Karar tarihi 2 Aralık 1993.

¹¹⁴ Bakınız: *Scotts' of Greenock (Kuruluş 1711) Ltd Lithgows Ltd (Eski ismi Litgows Holding) -B irleşik Krallık*, AİHM Başvuru No 9599/81, Karar tarihi 11 Mart 1985, DR 42, s.33.

¹¹⁵ Bakınız: *Lacin - Türkiye* davası, AİHM Başvuru No 23654/94, Karar tarihi 15 Mayıs 1995, DR

81, s.76.

¹¹⁶ Bakınız: *Keenan - Birleşik Krallık* davası, AİHM Başvuru No 27229/95, Karar tarihi 22 Mayıs 1998: [1998] EHRLR 648.

¹¹⁷ Bakınız: *Paul ve Audrey Edwards - Birleşik Krallık* davası, AİHM Başvuru No 46477/99, Karar tarihi 7 Haziran 2001.

¹¹⁸ Bakınız: *Lines - Birleşik Krallık* davası, AİHM Başvuru No 24519/94, Karar tarihi 17 Ocak 1997, (1997), 23 EHRR CD 58

¹¹⁹ *Ali - Birleşik Krallık*, AİHM Başvuru No 25605/94, Karar tarihi 28 Şubat 1996: [1996] EHRLR 428.

¹²⁰ AİHM Başvuru No 7525/76, Karar tarihi 23 Eylül 1981, (1982) 4 EHHR 149.

¹²¹ AİHM Başvuru No 19823/ 92, Seri A, No 299-A, Karar tarihi 23 Eylül 1994, (1995) 19 EHHR 139.

¹²² Örnekler bakımından bakınız: *X - Birleşik Krallık* davası, AİHM Başvuru No 8233/78, 3 Ekim 1979, s.122; *Vallon - İtalya* davası, AİHM Başvuru No 9621/81, Karar tarihi 13 Haziran 1985; DR.33, s.217.

¹²³ Bakınız: *X - Birleşik Krallık*, AİHM Başvuru No 8206/78, Karar tarihi 10 Temmuz 1981, DR.25, s.147.

¹²⁴ Ancak, bakınız: *Cacerrado Fornieles ve Cabeza Mato - İspanya*, AİHM Başvuru No 17512/90, Karar tarihi 6 Temmuz 73 DR 214.

¹²⁵ Bakınız: *Kıbrıs - Türkiye* davası, AİHM Başvuru No 6780/74 ve 6950/75, Karar tarihi 10 Temmuz 1976, (1976) 4EHRR 482, para.83.

¹²⁶ Bakınız: *Beer ve Regan - Almanya* davası, AİHM Başvuru No 28934/95 ve *Waite ve Kennedy - Almanya* davası, AİHM Başvuru No 26083/94, 18 Şubat 1999 tarihli kararlar.

¹²⁷ Bakınız: *Botta - İtalya* davası, AİHM Başvuru No 21439/93, Karar tarihi 24 Şubat 1998, (1998) 26 EHRR 241.

¹²⁸ Bakınız: *Kerojarvi - Finlandiya*, AİHM Başvuru No 17506/90, Seri A, No 328, Karar tarihi 19 Temmuz 1995.

¹²⁹ Bakınız *Zana - Türkiye* davası, AİHM Başvuru No 18954/91, Karar tarihi 25 Kasım 1997, para.82.

¹³⁰ Bakınız *Costello ve Robert - Türkiye* davası, AİHM Başvuru No 13134/87, Seri A, No 247-C, Karar tarihi 25 mart 1993, (1995) 19 EHRR 112.

¹³¹ Bakınız: *Young, James ve Webster - Birleşik Krallık*, AİHM Başvuru No 7601/76 ve 7807/77, Seri A, No 55, (1982) 4 EHRR 112.

¹³² AİHM Başvuru No 25599/99, Karar tarihi 23 Eylül 1998, (1999) 27 EHRR 611.

¹³³ Bakınız: *Brady - Birleşik Krallık* davası, AİHM Başvuru No 55151/00, Karar tarihi 3 Nisan 2001.

¹³⁴ Örneğin bakınız: *M - Birleşik Krallık* davası, AİHM Başvuru No 13284/87, Karar tarihi 15 Ekim 1987, DR 54, s.214 - “dayanaktan yoksun ve müşkülpesent şikâyetler” serisi.

¹³⁵ Bakınız: *F - İspanya* davası, AİHM Başvuru No.13524/88, Karar tarihi 12 Nisan 1991, DR 69, s.185, başvuru sahibinin gelişim halindeki belli iç hukuk düzenlemelerini kasten saklamamış olduğuna hükmedilen dava.

¹³⁶ Bakınız: *Foxley - Birleşik Krallık* davası, AİHM Başvuru No 33274/96, Karar tarihi 12 Aralık 1999.

¹³⁷ Bakınız: *Drozd - Polonya* davası, AİHM Başvuru No 25403/94, Karar tarihi 5 Mart 1996: [1996] EHRLR 430 - Bu dava 35/1/c maddesi gereği düşürülmüştür.

¹³⁸ (1981) 3 EHRR 161.

¹³⁹ Frederic Vanneste, 'Yeni bir Kabuledilemezlik Zemini', Paul Lemmers ve Wouter Vandenhoele (editörler), Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve 14 Nolu Protokol (Intersentia, Antwerpen, Oxford, 2005, 69-88 sayfalar.

¹⁴⁰ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Madde 44 paragraf 2

¹⁴¹ *Osman - Birleşik Krallık* davası, AİHM Başvuru No 23452/94, Karar tarihi 28 Ekim 1998 (2000) 29 EHRR 245, para.164.

¹⁴² Bakınız: *Hood - Birleşik Krallık* davası, AİHM Başvuru No 27267/95, Karar tarihi 18 Şubat 1999 (2000) 29 EHRR 365, para.86.

¹⁴³ AİHM Başvuru No 22107/93, Karar tarihi 25 Şubat 1997, (1997) 24 EHRR 221.

¹⁴⁴ Bakınız *Moore ve Gordon - Birleşik Krallık* davası, AİHM Başvuru No 36529/97 ve 37393/97, Karar tarihi 29 Eylül 1999, (2000) 29 EHRR 728, para.28.

¹⁴⁵ Bakınız: *Selcuk ve Asker - Türkiye* davası, AİHM Başvuru No 23184/94 ve 23185/94, Karar tarihi 24 Nisan 1998, (1998) 26 EHRR 477, para.119 ve *Hood - Birleşik Krallık* davası, AİHM Başvuru No 27267/95, Karar tarihi 18 Şubat 1999, (2000) 29 EHRR 365, para.89.

¹⁴⁶ AİHM Başvuru No 25803/94, Karar tarihi 28 Temmuz 1999, (2000) 29 EHRR 403.

¹⁴⁷ AİHM Başvuru No 12850/87, seri A, No 241-A, Karar tarihi 27 Ağustos 1992, (1993) 15 EHRR 1.

¹⁴⁸ AİHM Başvuru No 18984/91, seri A, No 324, Karar tarihi 27 Eylül 1995, (1996) 21 EHRR 97, para.219.

¹⁴⁹ *Comingersoll - Portekiz* davası, AİHM Başvuru No 35382/97, (2000) IV ECHR, para. 29

¹⁵⁰ *Strain ve diğerleri - Romanya* davası, AİHM Başvuru No 57001/00, Karar tarihi 21 Temmuz 2003, para. 74 ve 75

¹⁵¹ *Ilascu ve diğerleri - Rusya ve Moldova*, AİHM Başvuru No 48787/99, Karar tarihi 8 Temmuz 2004, para. 221

¹⁵² Bakınız: *Lustig-Prean ve Beckett - Birleşik Krallık* davası, 25 Temmuz 2000 tarihli Hüküm, para.30-33.

¹⁵³ Bakınız : *McCann - Birleşik Krallık* davası (1996) 21 EHRR 97, para.221.

¹⁵⁴ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi madde 46 para.1; bakınız *Marckx - Belçika* davası, AİHM Başvuru No 6833/74, Seri A No 31, Karar tarihi 13 Haziran 1979

¹⁵⁵ Bakınız *Marckx - Belçika* davası, AİHM Başvuru No 6833/74, Seri A No 31, Karar tarihi 13 Haziran 1979

¹⁵⁶ İnsan hakları ve hukuk işleri Komitesi adına raportör Jurgen tarafından hazırlanan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının uygulanması raporu, 20 Eylül 2000, 21 4-7 HRLJ 275.

¹⁵⁷ AİHS madde 46 para. 2

¹⁵⁸ Ovey, Clare ve Robin C.A.White, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, 3. baskı (Oxford University Yayınları, 2002), sayfa 434.

¹⁵⁹ Bakınız Avrupa Parlamentosu Genel Kurulunun Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının uygulanmasına ilişkin 2000 tarihli 1226 sayılı kararı için öneriler (2000 21 4-7 HRLJ 273). Parlamento Genel Kurulu aynı zamanda kararların zamanda uygulanması için yaptığı tartışmalar sırasında kararları uygulamayan ülkelerin muahzesininde tartışmıştır (bakınız 2004 tarihli karar 1411). Bu konudaki metin Parlamento adına hareket eden icra heyetince hazırlanmıştır.

¹⁶⁰ Bakınız 14 numaralı protokol açıklama raporu

¹⁶¹ Bakınız 14 numaralı protokol açıklama raporu

